

***”Tiedän et se tulee olemaan hautaan asti mulle tavalla tai toisella
sellainen taakka, henkinen ja taloudellinen”***

Taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja eron jälkeen kokeneiden
naisten selviytyminen ajallisena kertomuksena

Kati Frantti

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2024

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Tiedän et se tulee olemaan hautaan asti mulle tavalla tai toisella sellainen taakka, henkinen ja taloudellinen” Taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja eron jälkeen kokeneiden naisten selviytyminen ajallisenä kertomuksena

Tekijä: Kati Frantti

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/maisteritutkielma _x_ Licensiaatintyö __

Sivumäärä: 93 + 4

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Tässä pro gradussa tutkitaan taloudellista väkivaltaa parisuhteessa ja eron jälkeen kokeneiden naisten selviytymistä. Kerrontapa pohjautuu tarinallisuuteen, jossa selviytymisen prosessia kuvataan menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kautta. Teoreettinen viitekehys paikantuu parisuhdeväkivallan, taloudellisen väkivallan sekä selviytymisen käsitteisiin. Tutkimuksen yksi tavoitteista on tuottaa tietoa ja ymmärrystä aiheesta. Tutkimusten mukaan taloudellinen väkivalta on muita väkivallan muotoja tunnistamattomampaa. Tämän vuoksi aihetta on tärkeää tutkia.

Tutkimuksessa etsittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Minkälaisista taloudellisen väkivallan kokemuksista haastateltavat ovat selviytyneet/selviytymässä? Miten taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja eron jälkeen kokeneet naiset ovat selviytyneet ja toipuneet taloudellisesta väkivallasta ja sen seurauksista? Minkälaisena haastateltavat näkevät tulevaisuutensa kokemansa taloudellisen väkivallan jälkeen? Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa tutkimuksellisenä lähestymistapana käytettiin narratiivisuutta sekä aineiston analyysitapana aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksen aineisto hankittiin haastattelemalla kuutta taloudellista väkivaltaa kokenutta naista. He olivat kokeneet taloudellista väkivaltaa parisuhteen aikana, ja osa vielä parisuhteen päättymisen jälkeenkin. Kaikki haastateltavat olivat eronneet puolisoistaan. Haastattelut toteutettiin kevään 2023 aikana etäyhteyksin Teams-ohjelman välityksellä. Pro gradun yhteistyö tahona on toiminut Taloudellinen väkivalta tutuksi hanke, jota on koordinoanut VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry sekä Vaasan ensi- ja turvakoti ry.

Selviytymistä kuvattiin tutkimuksessa kokonaisvaltaisena kokemuksena, jossa huomioitiin niin henkinen, fyysinen kuin taloudellinenkin puoli. Selviytyminen ei ollut kaikille samaa tarkoittava asia, vaan on enemmänkin yksilöllinen kokemus. Kävi myös ilmi, että haastateltavat olivat eri vaiheissa selviytymisensä kanssa riippuen siitä, oliko taloudellinen väkivalta päättynyt eroon vai jatkuiko se edelleen parisuhteen päättymisen jälkeen. Yleisimpinä auttavina tekijöinä selviytymisessä nimettiin lähipiirin tuki, terapia ja vertaistuki sekä luonnossa liikkuminen, liikunta ja työ. Myös ajankuluminen auttoi. Hidastavina tekijöinä mainittiin muun muassa avunsaannin vaikeus ja oikeusjärjestelmän toimimattomuus taloudellista väkivaltaa kohdatessa. Yleisesti kaivattiin koordinoitua tukea, jossa huomioitaisiin myös kokijoiden taloudelliset haasteet. Myös yleisen tietoisuuden lisääntymistä aiheesta toivottiin. Jokaiseen haastateltavaan taloudellinen väkivalta oli kuitenkin jättänyt jälkensä. Toisilla se näkyi terveydellisinä sekä henkisinä haasteina ja toisilla taas enemmänkin taloudellisinä vaikeuksina, jotka seuraavat mukana vielä tulevaisuudessakin.

Avainsanat: Taloudellinen väkivalta, parisuhdeväkivalta, valta, selviytyminen, tarinallisuus

Sisällys	
1 JOHDANTO	1
2 PARISUHDEVÄKIVALTA.....	5
2.1 Parisuhdeväkivallan määritelmä	5
2.2 Parisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus.....	8
3 TALOUDELLINEN VÄKIVALTA OSANA PARISUHDEVÄKIVALTA.....	12
3.1 Raha, vallan välineenä.....	12
3.2 Taloudellinen väkivalta parisuhteessa.....	13
3.3 Taloudellisen väkivallan muotoja	15
3.3.1 Rahaan liittyvä kontrollointi.....	16
3.3.2 Taloudellinen hyväksikäyttö	16
3.3.3 Työssäkäynnin ja opiskelun häiriköinti.....	17
3.3.4 Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta ja vaino	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
4.1 Tutkimustehtävä.....	19
4.2 Narratiivinen tutkimus metodologisena valintana.....	20
4.2 Yksilöhaastattelut aineiston keruumenetelmänä	22
4.3 Aineiston analyysi.....	26
4.4 Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijan positio	30
5 TALOUDELLISESTA VÄKIVALLASTA SELVIYTYMINEN AJALLISENA KERTOMUKSENA.....	32
5.1 Kun taloudellinen väkivalta astuu elämään.....	34
5.2 Selviytymisen polut.....	49
5.3 Tulevaisuus taloudellisen väkivallan varjossa	71
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	83
LÄHTEET.....	89
Liite 1. Informaatiokirje	94
Liite 2. Haastattelurunko	96

1 JOHDANTO

Taloudellisen väkivallan (eng. economic abuse, economic violence tai financial abuse) voidaan sanoa olevan puutteellisesti tunnistettu ilmiö niin kokijoiden kuin auttajienkin näkökulmasta, ja se jää helposti muiden väkivallan muotojen varjoon tunnistettavuudessa. Taloudellisella väkivallalla tarkoitetaan tilannetta, jossa väkivallantekijä kontrolloi, heikentää, estää tai tuhoaa toisen ihmisen taloudellisia resursseja joko hyötyäkseen itse tai heikentääkseen toisen ihmisen taloudellista itsenäisyyttä. Taloudellinen väkivalta parisuhteessa voidaan jakaa neljään eri kategoriaan: rahaan liittyvään kontrollointiin, taloudelliseen hyväksikäyttöön, työssäkäynnin rajoittamiseen ja häiriköintiin sekä eron jälkeiseen taloudelliseen väkivaltaan ja vainoon. (Kaittila & Nyqvist 2014, 263–264; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a.)

Parisuhdeväkivalta on nähty tutkimuskirjallisuudessa yleisesti sukupuolittuneena miehen naiseen kohdistamana vallankäytön muotona (Salmi 2009, 121). Sillä on kuitenkin merkityksensä, tarkastellaanko väkivaltaa vain fyysisenä väkivaltana vai huomioidaanko myös tarkastelussa muunlainen kuten henkinen väkivalta. Tilastojen mukaan fyysisen väkivallan uhrina parisuhteessa on usein nainen, mutta kun tarkasteluun otetaan lisäksi myös henkinen väkivalta tilanne naisten ja miesten välillä tasoittuu (Laakkonen 2022). Parisuhdeväkivalta voidaan jakaa fyysiseen, seksuaaliseen, henkiseen ja taloudelliseen väkivaltaan. Taloudellinen väkivalta on myös jaoteltu joissakin tarkasteluissa yhdeksi henkisen väkivallan muodoksi. Taloudellista väkivaltaa parisuhdekontekstissa tarkasteltaessa tutkimusten mukaan todennäköisempää on, että kokija on nainen ja tekijänä mies. Kuitenkin lähes yhtä todennäköistä on, että miehet kokevat taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja muissa läheissuhteissa, mutta ilmiötä on vähemmän tutkittu tästä näkökulmasta. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262–264; Pollari 2022, 7, 9, 13; Salmi 2009, 120.)

Hyvin usein taloudellisen väkivallan kokija kokee myös muunlaista väkivaltaa parisuhteessaan, sillä taloudellinen väkivalta ei useinkaan ilmene yksistään. Taloudellinen väkivallan on havaittu aiheuttavan kokijoilleen kielteisiä terveydellisiä ja sosiaalisia seurauksia. Sen on havaittu vaikuttavan niin kokijan työssäkäyntiin, koulutukseen, pääomaan, itsetuntoon ja kuin sosiaalisiin suhteisiin. Tämän vuoksi olisi tärkeää oppia tunnistamaan taloudellinen väkivalta auttamisjärjestelmissä ja helpottaa avun saamista, sekä estää haitallisten seurausten muodostumista. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262; Pollari 2022, 163.)

Tässä pro gradu tutkielmassa tullaan selvittämään, kuinka taloudellista väkivaltaa parisuh-teissaan ja eron jälkeen kokeneet naiset ovat selviytyneet ja toipuneet taloudellisesta väki-vallasta ja sen aiheuttamista kokemuksista. Selviytymistä kuvataan gradussa kokonaisval-taisena käsitteenä, johon sisältyy niin henkinen, taloudellinen kuin fyysinenkin ulottuvuus. Pro gradu tutkimuksen aineisto hankittiin taloudellisen väkivallan kokijoille toteutettujen yksilöhaastattelujen kautta. Tutkimuksen metodologisena lähestymistapana käytetään narra-tiivisuutta eli tarinallisuutta. Jokaisella haastateltavalla on oma selviytymisen polkunsä, josta on koottu yhteinen ajallinen tarina pro gradu tutkielmaan. Selviytymisen tarina on jaksotettu tulosluvussa menneeseen, tähän hetkeen sekä tulevaan aikaan. Susan Brisonin (1998, 15) myöhemmin myös Auli Ojurin väitöskirjassa kuvailtiin tarinallisuuden sopivuutta lähesty-mistavaksi tämän kaltaiseen tutkimukseen. Ojurin (2004, 28) mukaan väkivallan kokijaan kohdistuvan väkivallan vaikutuksia ei voida täysin ymmärtää, elleivät kokijat itse sanoita kokemuksiaan ja tarinallisuuden kautta voidaan henkilökohtaisia kokemuksia sanoittaa pai-kantaen ne ajallisesti narratiiviseen muotoon.

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen, sillä tällä hetkellä on meneillään valtakunnallinen Ta-loudellinen väkivalta tutuksi hanke, johon myös tuleva gradu tulee liittymään. Toive tutki-musaiheesta tuli hankkeen kautta ja aihetta pidettiin tutkimuksellisesti tärkeänä. Taloudelli-nen väkivalta tutuksi -hanke toteutetaan VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry:n ja Vaasan ensi- ja turvakoti ry:n sekä hankekumppaneiden toimesta vuosina 2021–2024. Hankkeen tarkoi-tuksena on lisätä tietoutta taloudellisesta väkivallasta ja helpottaa sen tunnistettavuutta sekä auttaa taloudellista väkivaltaa kokeneita. Hankkeessa myös kehitetään uudenslaisia ja mo-niammatillisia auttamismalleja taloudellisen väkivallan kokijoille. (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021b.)

Valitsin taloudellinen väkivallan ja siitä selviytymisen tulevan pro gradu tutkielman ai-heeksi, koska se on tutkimuksellisena aiheena suomalaisessa tutkimuksessa vähän tutkittu aihealue. Taloudellinen väkivalta on kuitenkin melko yleistä, mutta se on vaietumpaa ja tun-nistamattomampaa kuin muut parisuhdeväkivallan muodot. Taloudellisesta väkivallasta on lisäksi dokumentoitua tietoa ja näyttöä sen vaikutuksista toistaiseksi melko vähän sitä koke-neiden elämästä (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021b; (Branigan & Grace 2014, 2).

Taloudellisesta väkivallasta on kirjoitettu jonkin verran artikkeleja lehtiin ja mediaan, ja mielenkiintoni on herännyt aiheesta lukiessa. Työskennellessäni sosiaalityöntekijänä aihe on tullut tutuksi myös asiakaskohtaamisissa. Aihe alkoi tämän vuoksi myös tutkimuksellisesti

kiinnostamaan. Työskennellessäni sosiaalityöntekijänä huomasin, että taloudellista väkivaltaa voi olla hyvin monenlaista, ja sen kohteena voivat olla niin naiset, miehet, vanhukset kuin lapsetkin. Sosiaalityönkin näkökulmasta aihetta on tärkeää tutkia, sillä sosiaalityössä ollaan tekemisissä yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin kanssa, ja yksi hyvinvoinnin peruspilareista on taloudellinen hyvinvointi. Myös väkivalta kohdeilmionä liittyy vahvasti sosiaalityön toimintakenttään, ja se koskettaa merkittävässä määrin myös sosiaalityön asiakas-kuntaa. Etenkin parisuhdeväkivallalla voi olla kauaskantoisia seuraamuksia niin yksilöiden kun perheidenkin elämässä. (Kaittila 2017, 14; Piippo 2022, 28.)

Taloudellista väkivaltaa ei ole suomalaisessa tutkimuksessa tutkittu kovin laajasti. Yksi syy voi olla, että taloudellista väkivaltaa ei ole aina mielletty omaksi väkivallan alueeksi, eikä ole välttämättä ymmärretty riittävän selkeästi, mitä sillä tarkoitetaan. Taloudellista väkivaltaa on kirjallisuudessa ja tutkimuksessa käsitelty usein henkisen väkivallan alalajina. Yleensäkin tutkimuksellinen kiinnostus taloudellista väkivaltaa kohtaan on kasvanut vasta 2000-luvulle tultaessa (Kaittila 2017, 13). Laadullisin menetelmin aihetta on tutkittu muutenkin vähemmän. Tutkimukset ovat perustuneet aikaisemmin enemmänkin kvantitatiivisilla kyselytutkimuksilla toteutettuihin menetelmiin. Tutkimuksellisen puutteen vuoksi taloudellista väkivaltaa ei ole aina osattu tunnistaa, ja sen vuoksi avunsaanti on voinut olla puutteellista auttamisjärjestelmissä. On myös huomattu, että ammattilaiset kokevat epävarmuutta raha-asioiden ja taloudellisen väkivallan käsittelyssä ja esille nostamisessa asiakkaiden kanssa. Tämä näkyy etenkin sosiaalityön palveluissa sekä parisuhdeterapiassa, joissa asia voi jäädä kokonaan käsittelemättä. (Kaittila 2017, 13; (Myhre & Sporkowski, 1986; Seith, 2001.)

Mainintoja taloudellisesta väkivallasta osana muuta parisuhdeväkivaltaa on jonkin verran tutkimuskirjallisuudessa. Suomalaista yksilöityä tutkimusta taloudellisesta väkivallasta parisuhteessa edustaa Anniina Kaittilan vuonna 2017 julkaistu väitöskirja Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa sekä Tiina Pollarin 2022 julkaisema tietokirja Raha ja rakkaus, Taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Tämän lisäksi aiheesta on julkaistu tieteellisiä artikkeleja sekä muita tutkimusjulkaisuja, joissa aihetta sivuttu osana muuta parisuhdeväkivaltaa. Kansainvälistä kirjallisuutta ja tieteellisiä artikkeleja on taloudellisesta väkivallasta siitä selviämisestä julkaistu suomalaista tutkimusta enemmän. Etenkin aihetta on tutkittu angloamerikkalaisissa maissa kuten Yhdysvalloissa (Kaittila 2017, 13). Suomalaista tutkimusta aiheesta on kuitenkin tulossa lisää, sillä Taloudellinen väkivalta tutuksi hankkeen yhteydessä on tekeillä useita opinnäytteitä ja tutkimusyhteistyötä tehdään eri yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa (Pollari 2022, 169).

Gradu etenee niin, että johdannon jälkeen gradun toisessa ja kolmannessa luvussa avataan aiheeseen liittyvää teoriaa ja yleisimpiä käsitteitä, jonka kautta aihetta käsitellään. Toinen luku käsittelee parisuhdeväkivallan määritelmiä ja kolmannessa luvussa tarkastellaan taloudellista väkivaltaa ja sen eri muotoja. Tämän jälkeen neljännessä luvussa esitellään gradussa käytetyt tutkimukselliset valinnat. Tutkimuksen metodologisena valintana olen käyttänyt narratiivista lähestymistapaa sekä aineiston keräämisen tapana yksilöhaastatteluja, joita olen analysoinut käyttäen analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tulosluvun olen jakanut kolmeen alalukuun, jotka käsittelevät haastateltujen kokemuksia taloudellisesta väkivallasta ja siitä selviytymisestä ajallisina jaksoina. Viimeisenä lukuna on johtopäätökset ja pohdinta luku, jossa pohditaan tiivistetysti gradun keskeisimpiä tutkimustuloksia.

2 PARISUHDEVÄKIVALTA

2.1 Parisuhdeväkivallan määritelmä

Parisuhde voidaan määritellä sosiaaliseksi ja moraaliseksi järjestelmäksi, johon liittyvät tietyt säännöt, roolit, käytännöt ja toimintatavat. Parisuhde muotoutuu, kun tavallisimmin kaksi henkilöä sitoutuvat toisiinsa. Parisuhdetta ei voida määritellä yksiselitteisesti, sillä se on aina ajassa ja paikassa muuttuva ja muovautuva käsite. (Flinck & Paavilainen, 2010, 188.) Parisuhteen määrittämiseen vaikuttavat myös kulttuurilliset ja uskonnollisesta kontekstista. Esimerkiksi joissakin uskonnoissa ja kulttuureissa polygaamiset, eli moniavioiset suhteet voivat olla yleisiä samoin kuin muut monisuhteisuuden mallit. Yksiavioisia parisuhteita määrittävinä tekijöinä voidaan pitää keskinäistä sitoutumista, luottamusta, rakkautta, turvallisuutta ja seksuaalisuutta. Parisuhteen voidaan sanoa olevan yksi ihmiselämän merkityksellisimpiä suhteita, joka vaikuttaa niin henkiseen kuin fyysiseenkin hyvinvointiin. (Flinck & Paavilainen, 2010, 188; Suomen mielenterveys oy, 2023.) Parisuhteet voivat olla moninaisia ja ne voivat koostua samaa tai eri sukupuolta olevien, trans- tai muunsukupuolisten suhteista tai esimerkiksi sukupuolensa määrittelemättömiksi nimeävien välisistä suhteista.

Väkivallalle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää, vaan se usein määritellään aina ajan, kulttuurin, uskonnon ja paikan mukaan. Sen vuoksi se ilmenee eri tavoin eri yhteisöissä ja konteksteissa. Joissakin uskollisissa kulttuureissa väkivallan oikeutukset voivat olla esimerkiksi hyvin erilaisia kuin länsimaissa olemme tottuneet väkivallan määrittelemään. Väki-valta voidaan nähdä tällöin joissakin kulttuureissa oikeutetumpana, esimerkiksi naisten asema voi olla alisteisempi. (Marttala 2011, 37.)

Maailman terveysjärjestö WHO on antanut väkivallalle maailmanlaajuisen määritelmän, jonka mukaan väkivallalla tarkoitetaan voiman- tai vallan tahallista käyttöä, joka voi johtaa toisen osapuolen vammautumiseen, kuolemaan taikka aiheuttaa fyysisiä tai psyykkisiä vammoja tai aiheuttaa jonkin muun kehityksen häiriön. Väkivallaksi määritellään myös passiivinen väkivalta, kuten perustarpeiden tyydyttämättä jättäminen ja laiminlyönti. (Marttala 2011, 38.) Väki-valtaa voidaan tämän lisäksi määritellä myös sen mukaan, mihin se kohdistuu ja missä se tapahtuu, kuten eri väestöryhmiin kohdistuva väkivalta tai ihmissuhteiden mukaan määrittyvä väkivalta kuten parisuhdeväkivalta, perheväkivalta tai lähisuuhdeväkivalta. Myös väkivallan ilmenemistavalla on merkitystä, millä tavoin väkivalta määritellään, ajatellaanko väkivallalla esimerkiksi fyysisistä, henkistä vai seksuaalista väkivaltaa. (Ewalds,

Bildjuschkin & Siukola 2019, 7.) Yhteistä väkivallan kokemukselle on se, että kokija kokee tulleen loukatuksi, ja se määrittyy kokemusten, tunteiden ja tulkintojen mukaan, joille kokija antaa itse merkityksensä. (Flinck & Paavilainen, 2010, 188.)

Parisuhdeväkivalta on yksi lähisuhdeväkivallan muodoista. Lähisuhdeväkivallalle tyypillistä on, että väkivalta tapahtuu usein katseilta piilossa ja tekijän ja kokijan suhde on yleensä hyvin läheinen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2023.) Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan yleisesti toimintaa, joka kohdistuu perheenjäseneen kuten nykyiseen tai entiseen puolisoon, lapseen, vanhempaan tai muuhun läheiseen sukulaiseen (Piippo 2022, 37).

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan yleisimmin parisuhteessa puolisoitten välillä tapahtuvaa keskinäistä väkivaltaa. Parisuhdeväkivallasta alettiin puhumaan ongelmana länsimaissa 1970-luvulla, vaikka sen olemassaolo tunnistettiin jo aikaisemmin. Puuttumista vaativaksi ongelmaksi parisuhdeväkivalta muotoutui pitkälti toisen aallon feministisen liikkeen ansiosta. Suomessa asia nousi keskusteluun vasta 1970-luvun lopulla ja parisuhdeväkivallasta käytettiin pitkään käsitettä perheväkivalta. Perheväkivalta käsitettä käytettäessä huomio ei niinkään kohdistunut väkivallan sukupuolittuneisuuteen, vaan keskiössä oli enemmänkin perheenjäsenten keskinäiset kommunikaatiovaikeudet ja perheiden sosiaalinen huono-osaisuus. Perheväkivaltaa käsiteltiin sukupuolineutraalein käsittein ja enemmänkin kahden tasa-vertaisen kiistakumppanin keskinäisenä konfliktina. Käytäntö ja ajattelutapa näkyi myös perheille tarjottavissa palveluissa, kuten neuvoloissa, turvakodeissa ja mielenterveyspalveluissa. 1990-luvulle tultaessa ajattelutavoissa alkoi kuitenkin näkymään diskursiivinen muutos. Tämän saivat aikaan ulkomailta tulleet esimerkit ja Suomessakin alettiin puhumaan sukupuolittuneesta väkivallasta erityisesti naisiin kohdistuen. (Keskinen 2005, 14.)

Parisuhteessa koettu väkivalta on erityisen haavoittavaa, koska se tapahtuu läheisessä ja intiimissä suhteessa. Parisuhteessa koettu väkivalta voi olla hetkellistä, mutta pahimmillaan se voi raaistua ja muuttua seurauksiltaan vakavammaksi ajan myötä. Parisuhdeväkivalta voi aiheuttaa kokijalleen häpeää ja syyllisyyttä, joka voi olla myös esteenä suhteesta irtautumiselle sekä avun hakemiselle. On myös huomattu, että autetuksi tuleminen voi olla haasteellista osittain siksi, että auttavat tahotkaan eivät aina osaa puuttua parisuhteessa koettuun väkivaltaan, ja väkivalta voi jäädä viranomaiskeskusteluissa helposti muiden asioiden varjoon. Myös väkivallan kokijalla ja tekijällä voi olla erilainen käsitys parisuhteessa koetusta väkivallasta, jolloin työntekijä ei osaa muodostaa kantaansa asiaan ja helposti sivuuttaa aiheen esimerkiksi pariterapiassa tai sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Työntekijä voi myös

mieltää väkivallan yksityiseksi ja liian henkilökohtaiseksi asiaksi ja vältellä aiheen nostamista esiin, jos asiakaskaan ei uskalla häpeän, pelon tai syyllisyyden vuoksi kertoa väkivallasta työntekijälle. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023: Piispa 2011, 15.)

Parisuhdeväkivalta on vahva hallintakeino puolison tarpeiden, tahdon ja toiveiden hallitsemiseksi, sillä sen on tarkoitus loukata puolison itsemääräämisoikeutta. Väkivallan käytössä päämääränä on puolison vahingoittaminen. Parisuhdeväkivalta määritellään vallankäytöksi, joka voi ilmetä fyysisenä, henkisenä, seksuaalisena tai taloudellisen väkivaltana. Väkivallalle on olemassa useita eri ilmenemismuotoja fyysisen väkivallan lisäksi, tällaisia voivat olla uhkaaminen ja pelottelu, jotka luokitellaan usein henkiseksi ja psyykkiseksi väkivallaksi. Väkivalta voi ilmetä myös passiivisena, jolloin se voidaan määritellä laiminlyönniksi ja perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseksi. Etenkin taloudellisessa väkivallassa nämä voivat olla näkyviä piirteitä. Henkinen väkivalta, sen uhka ja puolison kontrolloiminen, mitättöiminen ja alistaminen voi olla monelle myös raskaampi kokemus kuin fyysinen väkivalta. Sillä henkisellä väkivalta heikentää ihmisarvon kokemusta ja vaikka se rikosoikeudellisesti luokiteltaisiinkin lieväksi väkivallaksi, on se usein kokijalleen törkeää väkivaltaa. (Marttala 2011, 38, 42.)

Parisuhteessa yleisin väkivallan muoto on henkinen väkivalta, jota harjoitetaan sukupuolesta riippumatta. Henkinen väkivalta ilmenee usein ennen fyysistä väkivaltaa, jolloin sen voidaan ajatella olevan parisuhdeväkivallan ensisijainen muoto. Henkinen väkivalta voi olla niin sanallista kuin sanatontakin ja sen ilmenemismuotoina ovat nimittely, fyysisellä väkivallalla uhkailu ja pelottelu, nöyryyttäminen ja alistaminen, pilkkaaminen, painostaminen, vähättely, kontrollointi, häirintä ja syyttely. (Marttala 2011, 46.)

Seksuaalisen väkivallan suhteen väkivallan voidaan sanoa olevan sukupuolittunutta. Naisiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa tapahtuu miehiä huomattavasti enemmän (Piispa & Heiskanen 2017, 65) Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan sellaisia tekoja, jotka rikkovat ruumiin rajoja ja samalla vähentävät toimijuuden mahdollisuuksia. Seksuaalinen väkivalta ei ole vain seksuaalisia tekoja vaan myös sanallista häirintää. Etenkin naiset voivat joutua kuulemaan jo nuoresta lähtien seksuaalisävytteisiä kommentteja, sekä kokemaan vartaloon kiinnikäymistä ja epätoivottavaa koskettelua. Nämä voivat toimia jatkuvasti muistutuksena siitä, että oma vartalo ei ole oma, vaan muiden määrittelyn ja tarkkailun alla. Samalla se luo myös käsityksiä naisvartaloon liittyvistä riskeistä ja tarvittavasta varovaisuudesta. Seksuaalissävytteiset puheet siinä missä teotkin luovat pelon ilmapiiriä. Parisuhteessa seksuaalinen

väkivalta oli vuonna 1998 neljänneksi yleisin naisten parisuhteissa kokema väkivallan muoto. Tilastot eivät kuitenkaan kerro sitä, mikä tilanne on nykyisin. Seksuaaliseksi väkivallaksi luokiteltiin seksiin pakottaminen, seksiin painostaminen ja seksiin pakottamisen yritys. Tällaisten tekojen kohteeksi oli joutunut noin 6 prosenttia avio- tai avoliitossa olevista naisista. Seksuaalista väkivaltaa yleisimpiä väkivallan muotoja olivat läimäisy, uhkailu ja liikkumisen estäminen. (Keskinen 2005, 69.)

Tutkittaessa sekä miesten että naisten käyttämää väkivaltaa parisuhteissa on huomattu, että yleisimpiä syitä väkivallan käyttämiseen ovat olleet halu kontrolloida puolisoa, tyytymättömyys parisuhteeseen, mustasukkaisuus, heikot kommunikaatiokeinot ja väkivallan hyväksyminen konfliktin ratkaisukeinona. (Salmi 2009, 125.) Väkivallalle on olemassa useita eri selitysmalleja ja tutkimuksellisesti tarkasteltuna parisuhdeväkivallalle löydetään useita eri lähestymistapoja. Sitä voidaan tarkastella sukupuolen ja sukupuolen erojen kautta, sukupuolittuneen väkivallan, konfliktilähtöisen väkivallan, oikeushistoriallisen sekä psykiatrisen näkökulman kautta sekä uhriperspektiivistä käsin. Kaikki nämä tutkimussuuntaukset avaavat yhden näkökulman ja selitysmallin asiaan, eikä mitään niistä voida osoittaa yksiselitteisesti oikeaksi. (Flinck & Paavilainen, 2010, 188.)

2.2 Parisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on pidetty yleisesti häpeällisenä ja ei hyväksyttävänä asiana. Siitä huolimatta löytyi jo Kalevalassa aikoinaan maininta, että sulhaselle laulettavien häärönojen joukossa olivat ohjeet siitä, kuinka kuritonta puolisoa sai kodin seinien sisäpuolella pahoinpidellä, jotta vaimo pysyisi ruodussa ja kyläläiset eivät saaneet syytä naureskella ja juoruilla. Vaimoa ei kuitenkaan ohjeiden mukaan saanut kurittaa ja lyödä niin, että jäljet jäisivät näkyviin paikkoihin. Tämänkaltaisten puheiden sanomaa on saattanut viritä kulttuurimme historian aikana, vaikka näennäisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on pidettykin paheksuttavana ja tuomittavana asiana. (Jokinen 2017, 40.) Tilastot kertovat myös samankaltaista tarinaa.

Tilastokeskuksen vuonna 2021 tuottaman tutkimuksen mukaan joka kolmas nainen eli noin 32 prosenttia on kokenut fyysistä väkivaltaa parisuhteessa tai sillä uhkailua. Miehistä vastaavasti joka kuudes eli 18 prosenttia oli kokenut näin. Etenkin naiset kokevat vakavaa ja jatkuvaa väkivaltaa kumppaninsa taholta miehiä todennäköisemmin. 2010-luvulla vuosittain

keskimäärin noin 15 naista on kuollut parisuhdeväkivallan seurauksena. Henkistä väkivaltaa parisuhteessa oli kokenut 49 prosenttia naisista ja miehistä 41 prosenttia. Seksuaalista väkivaltaa parisuhteissa kokeneiden osalta naisten osuus oli 11 prosenttia ja miesten osuus vastaavasti 2 prosenttia. Tutkimuksessa tuotiin esiin myös, että toistuvaa väkivaltaa parisuhteessa olivat kokeneet molemmat sukupuolet. Naisista kuusi kymmenestä ja miehistä puolet olivat kärsineet fyysisen väkivallan aiheuttamista vammoista. Väkivallan seuraukset eivät ole pelkästään fyysisiä vammoja, vaan ne voivat olla sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia, jotka voivat näkyä välittömästi tai piilevästi vasta vuosien kuluessa, ja nämä oireet voivat vaivata useita vuosia koetun väkivallan jälkeen. Naisista noin puolet ja miehistä viidesosa olivat kärsineet psyykkisistä seurauksista, kuten paniikkikohtauksista, masennuksesta ja uni-vaikeuksista toistuvan parisuhdeväkivallan seurauksena. (Tilastokeskus 2022a; Marttala 2011, 38.)

Suomalaisen tutkimuskirjallisuuden kiinnostus tutkia parisuhdeväkivaltaa naisiin kohdistuvana on ollut laajempaa kuin miehiin kohdistuvassa väkivallan tutkimuksessa. Olemassa olevaa tutkimustietoa tarkasteltaessa voidaan huomata, että naiset ovat miehiä todennäköisemmin parisuhdeväkivallan uhreja. Näkökulma on ollut useasti fyysisen väkivallan tarkasteluun kohdistuva, jolloin naisten osuus parisuhteessa koetun väkivallan kokijoina on korostunut. Väkivaltatutkimuksien seurauksena onkin tehty havainto, jonka mukaan koti on naisille suomalaisessa yhteiskunnassa turvattomin paikka ja miehille vastaavasti turvallisin paikka, kun tarkastellaan fyysisen väkivallan kokemuksia. Miehet taas vastaavasti joutuvat naisia useammin pahoinpidellyiksi julkisissa tiloissa. On todettu, että naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on usein raaempaa ja väkivalta on seurauksiltaan vakavampaa, prosessinomaista sekä jatkuvaa. Tilastojen valossa nainen joutuu Suomessa myös miehiä kolme kertaa useammin kumppaninsa surmaamaksi. (Flink & Paavilainen, 2010, 187; Marttala 2011, 37; Salmi 2009, 121; Husso 2003, 16.)

Naisten tekemä parisuhdeväkivalta on kuitenkin lisääntynyt tai ainakin tietoisuus asiasta on kasvanut ja asiaa on alettu tutkimaan yhä enemmän (Flink & Paavilainen, 2010, 187). Suomessa onkin herätty keskusteluun siitä, tulisiko parisuhdeväkivaltaa tutkia aikaisempaa monipuolisemmin nykyisen sukupuolittuneen väkivalta käsityksen sijasta, jossa naissukupuoli nähdään väkivallan kokijana ja miessukupuoli tekijänä. Sukupuolittuneen väkivaltatutkimuksen vastakohtana nähdään niin sanottu konfliktilähtöinen tutkimus. Näkökulmien ja tutkimusten keskeinen ero on se, nähdäänkö väkivalta yksi- vai kaksi suuntaisena ilmiönä. Yksisuuntaisena ilmiönä asiaa tarkastellessa parisuhdeväkivaltaa voitaisiin kuvata

asymmetriseksi, miehen käyttämäksi kontrolliksi naista kohtaan, jossa väkivalta kohdistuisi vain naiseen. Näkemyksen mukaan naisten käyttämä väkivalta luokiteltaisiin pääosin itsepuolustukseksi toisin kuin miesten, joiden käyttämän väkivallan katsotaan olevan harkitumpaa. Konfliktilähtöisessä eli symmetrisessä parisuhdeväkivalta tutkimuksessa väkivalta nähdään sekä miesten että naisten harjoittamana, jossa vakavaa väkivaltaa käyttävät yhtä lailla niin naiset kuin miehet. (Salmi 2009, 120–121; Piispa 2011, 15–16)

Edellä mainittuihin Salmen näkemyksiin ja argumentteihin konfliktilähtöisestä parisuhdeväkivallasta vastaväitteen on esittänyt Suvi Ronkainen (2009, 459), jonka mukaan parisuhdeväkivalta on 1970-lähtien tehtyjen rikosuhrikyselyiden mukaan edelleen naisiin kohdistuvaa ja väkivallan kokemukset ovat rakenteellisesti erilaisia riippuen sukupuolesta. Näiden tutkimusten mukaan parisuhdeväkivallan voidaan sanoa koskettavan tyypillisesti naisia. Naisten ja miesten kokema parisuhdeväkivalta on Ronkaisen mukaan vakavuudeltaan, laadultaan ja kestoaltaan erilaista. Ronkainen nojaa vastaväitteensä erityisesti siihen, että parisuhdeväkivaltaa ei voida määritellä pelkästään parisuhdekonfliktista johtuvaksi, niin kuin konfliktilähtöisessä parisuhdeväkivaltatutkimuksessa se määritellään.

Voidaan kuitenkin todeta, että parisuhdeväkivalta naisiin kohdistuen on vakava ongelma niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Sitä ei voida rajata koskemaan vain yhtä kulttuuria tai yhteiskunnallista kontekstia. Sen ajatellaan olevan sukupuoleen liittyvää väkivaltaa, joka ilmenee niin fyysisenä, psyykkisenä, henkisenä, seksuaalisena sekä taloudellisena väkivaltana. Naisten kokemalla väkivallalla on henkilökohtaisen kärsimyksen lisäksi merkittävät kansantaloudelliset vaikutukset. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pidetään yhtenä suurimmista ihmisoikeusloukkauksista ja tasa-arvon toteutumisen esteenä. (Marttala 2011, 38.) Naisiin kohdistuvalle parisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että naisiin kohdistetaan kokonaisvaltaista kontrollia, joka kohdistuu uhrin toimintaan, liikkumiseen, rahankäyttöön, ystävyysuhteisiin ja kotitöihin. Väkivalta usein vielä muuttaa muotoaan entistäkin vakavamaksi ajan kuluessa, ja sille on tyypillistä tekijän entistäkin dominoivampi ote kumppanista ajan kuluessa. Sen vuoksi sitä voidaan kuvailla prosessinomaiseksi. (Kainulainen & Niemi, 2017, 113.)

Yksi kaikista äärimmäisistä parisuhdeväkivallan muodoista on kumppanin ja muun perheen surmaaminen. Asiaan on ottanut kantaa Sisko Piippo (2022, 37), joka väitöskirjassaan siteeraa Niemeä, Kainulaista & Honkatukiaa (2017, 13) Laitista (2009, 11) ja Keskistä (2010, 249) ja toteaa, että perhesurmista käytetään yleensä käsitettä perhetragedia, kuin että niissä

kerrottaisiin miesten tekemistä rikoksista, jotka päättyvät nykyisen tai entisen puolison ja mahdollisten lasten surmaamiseen sekä lopulta tekijän itsemurhaan. Selvitysten mukaan miehet tekevät Suomessa suurimman osan sellaisista perhesurmista, joissa menehtyvät kaikki perheen lapset, puolisoa ja itseä myöten. Naiset taas vastaavasti olivat saman selvityksen mukaan yllidustettuina miehiin verrattuna, kun tarkasteltiin yksittäisen lapsen surmaamista. Tällaiset tilanteet koskivat hyvin usein vastasyntyneitä vauvoja tai taaperoikäisiä lapsia. Syyt naisten väkivaltaisuuteen ja surmiin johtuivat tämän selvityksen mukaan keinotomuudesta ja kyvyttömyydestä selviytyä vanhemmuudesta etenkin nuorten naisten kohdalla, kun vastaavasti miehillä syinä oli todennäköisemmin parisuhteen ongelmat, eroti-
lanne, mustasukkaisuus, halu kostaa ja talousvaikeudet. Lapsensa ja perheensä surmanneilla yhdistävinä tekijöinä sukupuolesta riippumatta olivat psyykkiset ongelmat. (Putkonen & Weizmann-Henelius 2012; Piispa, Taskinen & Ewalds 2012, 4–5, 13.)

Suomessa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn toteuttamiseksi on reagoitu varsin hitaasti, siitäkin huolimatta, että muihin Euroopan maihin verrattuna Suomessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tilastoidaankin suhteellisen paljon. Esimerkiksi väkivaltaan puuttuvia rikoslainsäädännön uudistuksia on tehty varsin verkkaisesti Suomessa. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi Suomessa tartuttiin toimeen vuonna 2010 osittain kansainvälisen kritiikin saattamana, jolloin toteutettiin ensimmäinen Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnoima ”Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen” ohjelma. Sen tavoitteena oli vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kokonaisvaltaisesti, niin että se sisälsi kattavat toimenpiteet uhrin suojelemisesta, väkivallan ehkäisystä ja rikoksentehtäjän saattamisesta vastuuseen. Osittain vähäinen valtion resursointi naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi on johtunut siitä, että se on aikaisemmin määritelty pitkälti kuntien tehtäväksi valtion sijaan. Tärkeä tekijä väkivallan puuttumiseksi ja naisten aseman kohentamiseksi väkivallan koki-
joina, on niin kutsuttu Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus, joka astui voimaan Suomessa vuonna 2015. Sopimuksen pääasiallinen tarkoitus on naisiin kohdistuvan sekä perheväkivallan ehkäiseminen ja torjuminen (Notko 2011, 92; Nousiainen & Pentikäinen 2017, 47–48; Council of Europe, 2011, 4.)

3 TALOUDELLINEN VÄKIVALTA OSANA PARISUHDEVÄKIVALTA

3.1 Raha, vallan välineenä

Raha liittyy hyvin vahvasti valtaan ja sanonnan mukaan, sillä jolla on rahaa, on myös yleensä valtaa niin parisuhteessa kuin yhteiskunnassakin (Kaittila 2017, 12). Taloudellista päätöksentekoa perheen sisällä on perinteisesti lähestytty vallan käsitteen näkökulmasta. Vallan resurssiteorian mukaan pariskuntien valta taloudellista päätöksistä perustuu heidän tuloihinsa ja työmarkkina-asemaansa. (Niemelä & Rajas 2010, 122.) Niin kutsutun valtaresurssiteorian mukaan yksilön henkilökohtainen ammattiasema ja varallisuusresurssit kodin ulkopuolella määrittävät myös yksilön mahdollisuuksia osallistua kodin sisäiseen päätöksentekoon. Pariskuntien oletetaan olevan nykyisin yhä tasa-arvoisempia päätöksen tekijöitä taloudellisissa asioissa johtuen naisten koulutus- ja varallisuusasteen noususta. Vasta kritiikkiä valtaresurssiteoriaankin on esitetty, sillä on huomattu, että kodin ulkopuolelta hankittujen resurssien lisääntyminen ei ole kuitenkaan todellisuudessa lisännyt naisten vaikutusvaltaa päätöksiä tehtäessä siinä suhteessa kuin naisen rooli kodin ulkopuolella olisi antanut ymmärtää. (Ervasti & Kaittila 2015, 106.)

Parisuhteissa, joissa esiintyy parisuhdeväkivaltaa erot varallisuudessa ja taloudellisissa resurssissa voivat olla erityisen vahingollisia, sillä varallisuuserot voivat voimistaa entisestään kontrollia ja vallankäyttöä sekä lisätä mahdollisuuksia alistavaan käytökseen. On kuitenkin pystytty osoittamaan, että niissä parisuhteissa, joissa nainen tienaa miestänsä enemmän ei ole sen vähempää konflikteja vaan päinvastoin jopa mahdollisesti enemmän. Konflikteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kotitöiden, rahan ja ansiotyön välisiä valtasuhteita parisuhteessa. (Kaittila & Nyqvist 2014, 264, 272–273; Kaittila 2017, 12; Ervasti & Kaittila 2015, 107.) On myös viitteitä, että parisuhteiden modernisoitumisen myötä miesten naisiin kohdistama väkivalta on jossain määrin lisääntynyt parisuhteissa. Sitä perusteellaan muun muassa sillä, että miesten valta naisiin on vähentynyt entisestään tasa-arvoistumisen myötä ja se voi joidenkin miesten kohdalla lisätä halua kontrolloida esimerkiksi puolisoa väkivallalla. (Giddens 1992, 3; Kaittila 2017, 24.) Tämä esitetty hypoteesi on saanut vahvistusta myös muista tutkimuksista, joissa on todettu, että parisuhteessa elävien naisten kumppaniaan suuremmat tulot ovat tosiasiaassa lisänneet väkivallan riskiä parisuhteissa. (Kaittila 2017, 24.) Yleisesti naisten tulot ovat kuitenkin keskimääräisesti miesten tuloja pienemmät ja tämä on

nähty yhtenä suurimmista tasa-arvon ongelmista etenkin pohjoismaissa, jossa muuten tasa-arvon nähty kehittyneen ison askelin (Haataja & Hämäläinen 2010, 76).

Taloudellisen hyväosaisuuden voitaisiin kuvitella jakaantuvan yhteisesti perheissä. Perhe voidaan nähdä yhteisenä taloudellisena yksikkönä, jossa niin kulutusmahdollisuudet kuin elintasonkin voidaan katsoa jakaantuvan perheenjäsenten kesken. Asia ei kuitenkaan ole aina näin, vaan hyvätuloisissakin perheissä kaikilla sen perheenjäsenillä ei välttämättä ole mahdollisuutta samanlaiseen toimeentuloon. Ulkomailla tehtyjen tutkimusten mukaan valta raha-asioista päätettäessä oli edelleen usein miehellä, johtuen miehen paremmasta tulo- ja elintasosta. Tämä heijastui myös siihen, että miehellä oli enemmän valtaa päättää rahaan liittyvistä asioista. Myöskään perheissä, joissa naisilla oli hyvä työmarkkina-asema tai tulotaso ei valta jakaantunut raha-asioiden osalta sen tasaisemmin. Valta ei sen mukaan jakaantuisi raha-asioissa niinkään omaisuuden tai palkan perusteella, vaan enemmänkin sukupuolen. (Kaittila 2017, 25–26.)

Täytyy kuitenkin muistaa, että ulkomailta saadut tutkimustulokset eivät ole aina suoraan verrannollisia Suomeen. Suomessa naisten asema taloudellisina päätöksentekijöinä perheissä on luultavasti vahvempi työmarkkina-asemasta riippumatta. Elisa Kokkosen ja Veera Päiviön pro gradu tutkielma, *Kaikki rahat meni, ja enemmän: Miesten kokema taloudellinen väkivalta parisuhteessa (2022)* avaa miesten kokemaa taloudellista väkivaltaa parisuhdekontekstissa. Sen mukaan myös miehet kokevat yhtä lailla taloudellista hallintaa ja hyväksikäyttöä parisuhteissa naisten osalta työmarkkina asemasta riippumatta, mutta taloudellisen hallinnan ja hyväksikäytön muodot olivat ehkä eri tavoin nähtävissä kuin tyypillisesti naisiin kohdistuen.

3.2 Taloudellinen väkivalta parisuhteessa

Taloudellinen väkivalta voidaan määritellä yhdeksi parisuhdeväkivallan muodoksi. Se näytetään läheis- ja parisuhteissa tapahtuvana yhtenä henkisen väkivallan muotona, mutta sen voidaan kuitenkin jaotella myös omaksi väkivallan muodokseen. Taloudellista väkivaltaa voi esiintyä parisuhteessa yksistäänkin, mutta usein mukana on muutakin väkivaltaa kuten fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että muun parisuhdeväkivallan yhteydessä lähes aina on ilmennyt myös taloudellista väkivaltaa jossakin muodossa. Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta on myös yleistynyt. On

raportoitu, että noin 75 prosenttia eronneista kokee puolisonsa taholta edelleen taloudellista väkivaltaa esimerkiksi lasten elatusmaksujen laiminlyönteinä (Kaittila, Hakovirta & Kainulainen 2022). Taloudellinen väkivalta on vahva keino kontrolloida toista ihmistä, ja sillä on usein erittäin haitallisia fyysisiä, henkisiä sekä sosiaalisia seurauksia kokijoilleen. Taloudellisella väkivallalla on tapana raaistua ajan kuluessa samoin kuin muullakin parisuhdeväkivallalla. Raha-asioiden on havaittu olevan merkittävä taustatekijä perheiden ongelmien taustalla. Kiistat rahan käytöstä sekä talousvaikeuksien on havaittu olevan yksi fyysiseen väkivaltaan johtaneista tekijöistä ja niillä on yhteyksiä myös perhesurmiin vaikuttavien taustatekijöihin (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a; Kaittila & Nyqvist 2014, 262.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan turvakodeista vuonna 2020 apua hakeneista noin 35 prosenttia kertoi kohdanneensa myös taloudellista väkivaltaa. Luku on kasvanut aikaisemmista vuosista. (Kröger, 2020). Taloudellinen väkivalta on parisuhteessa tapahtuvana kuvattu usein sukupuolittuneena miesten naisiin kohdistamana vallankäyttönä, mutta luultavasti väkivallan muodoista se on vähiten sukupuolittunutta. Sillä läheskään aina uhrina ei ole nainen ja tekijä mies, vaikka tutkimusten keskiössä naiset on kuvattu yleisemmin taloudellisen väkivallan kokijoina. Syitä tähän voi olla monia, esimerkiksi se, että naiset tuovat miehiä enemmän kokemuksiaan esille ja mahdollisesti tunnistavat ilmiön paremmin. Täten naiset ja heidän kokemuksensa valikoituvat miehiä herkemmin tutkimuskohteiksi. Myöskään miesten asemaa uhrina ei tunnisteta välttämättä niin selkeästi auttamispalveluissa, ja on edelleenkin jossain määrin tabu, että mies olisi parisuhdeväkivallan uhri. Asetelma, jossa mies olisi uhri ja nainen tekijä sivuutetaan helpommin ja tällaista väkivaltaa voidaan jopa vähätellä. Tutkimusten mukaan kuitenkin miehet joutuvat yhtä lailla taloudellisen väkivallan uhriksi rahariitojen seurauksena kuin naisetkin. (Latvala 2018; Salmi 2009, 119; Kaittila & Nyqvist 2014, 273–274) Esimerkiksi Miessakit ry:n mukaan heidän asiakkaistaan noin joka viides mies kokee taloudellista väkivaltaa. Se näkyy päivittäin heidän asiakaskunnassaan (Kröger, 2020).

Syy miksi naiset ovat taloudellisen väkivallan tutkimuksen keskiössä tai tuovat ilmiötä enemmän esiin, voi johtua osaltaan myös vallitsevasta valtakulttuurista. Miesten taloudellinen asema on kautta aikojen ollut naisia parempi niin yhteiskunnallisesti kuin parisuhteen sisälläkin. Tämä tekijä näkyy niin sukupuolten välisissä palkkaeroissa kuin asemana työelämässä. Miesten on yhä naisia helpompi päästä korkeampiin asemiin työelämässä, vaikka tilanne on naisten osalta parantunutkin eikä perhe-elämä ja lasten hankinta vaikuta samalla tavalla heikentävästi miesten työuriin ja varallisuuteen kuin naisilla. (Kaittila & Nyqvist

2014, 264.) Tutkimusten mukaan miesten naisiin kohdistaman taloudellisen väkivallan motiivina ovat pyrkimys vahingoittaa ja kontrolloida kumppania sekä miehen oman taloudellisen edun tavoittelu. Erityisesti joillakin maahanmuuttajanaisilla on riski joutua taloudellisen väkivallan uhriksi parisuhteissaan. (Kaittila & Nyqvist 2014, 273.)

Taloudellisen väkivallan seuraukset ovat kokijoilleen yleensä hyvin vahingoittavia. Seuraukset näkyvät niin henkisessä kuin fyysisessäkin terveydentilassa. Taloudellisen väkivalta aiheuttaa kokijalleen haastavia tunnetiloja, kuten syyllisyyttä ja häpeää. Kokemus taloudellisesta väkivallasta on usein herkkä ja traumaattinen tapahtuma. Tämän vuoksi avun hakeminen voi olla osalle uhreista vaikeaa. Myöskään taloudellisen väkivallan uhrin eivät varsinkaan alkuvaiheessa tunnista itsekään taloudellista väkivaltaa ja se voi olla yksi syy, miksi tilanteisiin ei osata hakea ajoissa apua. (Pollari 2022, 9–10.) Näkyvimmit muutokset aiheutuvat yleensä hiljalleen etenevästä taloudellisen tilanteen romahtamisesta, joka aiheutuu käytävissä olevien varojen vähyydestä, mahdollisesta velkaantumisesta ja taloudenhallinnan heikentymisestä. On myös viitteitä siitä, että parisuhteessa tapahtunut väkivalta työssäkäyntiin ja koulutukseen liittyvänä häiriköintinä ja kontrollointina on yhteydessä myöhemmin katkonnaisiin koulutus- ja työuriin, ja tätä kautta se vaikuttaa myös uhrin henkilökohtaiseen pääomaan. Katkonnaisten koulutus- ja työurien vuoksi uhrin ansio- ja työllistymismahdollisuudet ovat usein myös heikot. Taloudellinen väkivalta voi näkyä terveydentilan heikentymisessä myös niin, että uhri ei pysty ostamaan itselleen tarvittavia lääkkeitä tai hygieniatuotteita puolison kontrolloidessa rahankäyttöä. Suhteesta lähteminen on usein vaikeaa uhrille heikentyneen taloudellisen tilanteen vuoksi. Tilannetta monesti pahentavat mahdolliset maksuhäiriömerkinnät ja velkaantuminen. Esimerkiksi vuokra-asunnon hankinta voi olla hankalaa, jos hakijalla ei ole luottotiedot kunnossa. (Kaittila & Nyqvist 2014, 270–271.)

3.3 Taloudellisen väkivallan muotoja

Taloudellinen väkivalta voidaan jaotella Kaittilan ja Nyqvistin (2014, 268) mukaan neljään eri kategoriaan, taloudelliseen hyväksikäyttöön, rahaan liittyvään kontrollointiin, työssäkäynnin ja opiskelun häiriköintiin ja eron jälkeiseen taloudelliseen väkivaltaan. Luokittelu perustuu alun perin ainakin osittain Postmuksen, Mathisen, McMahonin, ja Stylianoun (2013) kehittämään jaotteluun (economic control, employment sabotage ja economic exploitation).

3.3.1 Rahaan liittyvä kontrollointi

Tutkimusten mukaan yleisin parisuhteessa esiintyvä taloudellisen väkivallan muoto on rahaan liittyvä kontrollointi. Rahaan liittyvä kontrollointi näkyy yleisesti puolison rahankäytön valvomisena ja rajoittamisena, estämisenä ja puolison rahojen piilottamisena. Toinen puolisoista voi yksin päättää kaikista hankinnoista ja rahan käytön kohteista ja voi estää toista puolisoa käyttämästä omia rahojaan. Väkivallan tekijä voi estää puolisoa pääsemästä tämän omalle tilille sekä hallinnoida itse puolison tiliä tai vaatia selontekoa kaikista menoista ja tuloista. Rahaan liittyvä kontrollointi voi näkyä oman, yhteisen tai puolison taloutta koskevien tietojen salaamisena. Käytännössä asia voi näkyä niin, että taloudellisen väkivallan tekijä salaa puolisoltaan velkaantumisensa, vaikka velkaantuminen ennen pitkään vaikuttaisi koko perheen elämään. (Kaittila & Nyqvist 2014, 269; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a; Marttala 2011, 49.)

3.3.2 Taloudellinen hyväksikäyttö

Taloudellisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan tilanteita, joissa puoliso käyttää perheen yhteisiä tai puolison varoja omiin tarkoituksiinsa, esimerkiksi riippuvuutta aiheuttavan ongelman rahoittamiseen. Taloudellinen hyväksikäyttö voi myös tarkoittaa toisen omaisuuden varastamista, rahalla kiristämistä, velan ottamista puolison nimiin tai puolison painostamista elämään yli varojensa. Puolison velkaannuttamisella tarkoitetaan sitä, että puolison nimissä otetaan erilaisia velkoja ja jätetään maksamatta puolison nimissä tulleet laskut. Toisinaan laskut voidaan jopa piilottaa puolisolta, jolloin toinen ei saa heti tietää edes velkaantuneensa. Taloudellista hyväksikäyttöä on myös kieltäytyminen taloudellisesta vastuunkannosta. Tämä voi tarkoittaa sitä, että puoliso ei osallistu varoillaan perheen elättämiseen vaan käyttää omat rahansa vain itseensä tai omiin hankintoihin. Perheen yhteisten menojen kustantaminen voi olla tällöin kokonaan vain toisen puolison harteilla. Tilanne voi ajaa myös perheenjäsenet elämään keskenään eri elintasoissa. Pahimmillaan toinen puolisoista voi joutua tinkimään omasta hyvinvoinnistaan, koska omat rahat menevät kokonaan muun perheen elatukseen. Puoliso voi myös tahallaan kieltäytyä työssäkäynnistä ja näin ollen ei osallistu yhteisen talouden pyörittämiseen. Taloudelliseen hyväksikäyttöön luokitellaan myös rakkauspetokset

ja romanssihujaukset. (Kaittila & Nyqvist 2014, 269–270; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a; Marttala 2011, 50.)

3.3.3 Työssäkäynnin ja opiskelun häiriköinti

Työssäkäynnin ja opiskelun häiriköinti on yksi parisuhteessa esiintyvän taloudellisen väkivallan muoto. Työssäkäynnin ja opiskelun häiriköinti tai rajoittaminen voi tarkoittaa sitä, että väkivallantekijä yrittää hankaloittaa kumppanin töihin lähtöä piilottamalla esimerkiksi auton avaimet, työvaatteet tai työhön liittyviä tavaroita. Puoliso voi yrittää myös vaikuttaa toisen työssä tai opiskeluissa jaksamiseen valvottamalla tätä öisin tai pahoinpitelemällä niin, että toinen ei ole kykenevä lähtemään töihin tai kouluun. Väkivallan tekijä voi häiriköidä puolison työn tekemistä saapumalla työpaikalle tarkastuskäynneille tai soittelemalla kesken työpäivän toivoen puolison vastaavan puheluihin viipymättä. Puoliso voi myös yrittää vaikuttaa puolisoon järjestämällä mustasukkaisia raivokohtauksia puolison tullessa töistä. Väkivallan tekijän suhtautuminen puolison työn tekemiseen voi olla ristiriitaista. Väkivallan tekijä voi haluta hallita ja rajoittaa puolison työn tekemistä, mutta yhtäältä väkivaltainen puoliso voi haluta, että toinen osallistuu yhteisen talouden kuluihin tai jopa toivoisi toisen vastaavan suurimmasta osasta talouden kuluista. (Kaittila & Nyqvist 2014, 269; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a; Marttala 2011, 50.)

3.3.4 Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta ja vaino

Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta on neljäs taloudellisen väkivallan muoto. Se voi näkyä selkeimmin huoltoriitatilanteissa, joissa pariskunnalla on yhteisiä lapsia. Näkyvimmin se tulee esiin elatusmaksuista kieltäytymisenä tai viivyttelynä. Toinen vanhempi voi kieltäytyä maksamasta elatusapua, vaikka taloudellisesti se olisikin mahdollista tai jompikumpi vanhemmista voi oikeusteitse yrittää vaikuttaa elatusavun määrään ja samalla viivyttäen maksujen käytäntöönpanoa. Myös elatusapua voidaan maksaa toistuvasti myöhässä entiselle puolisolle. (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a.) Asia voi näkyä myös niin, että toinen vanhemmista voi vaatia toiselta vanhemmalta myös kohtuuttoman suuria elatusmaksuja yrittäen kiristää lapsiin liittyvillä asioilla, kuten lasten tapaamisiin liittyen. Eräs tapa on myös se, että toinen vanhemmista voi yrittää estää muutosten tekemistä lasten

tapaamissopimuksiin, jos seurauksena olisi muutosta vastustavan vanhemman oman taloudellisen tilanteen heikentyminen.

Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta voi näkyä myös huoltoriitoihin liittyvien oikeudenkäyntien pitkittämisinä tai uusien oikeusprosessien esille nostamisena. Uusien oikeusprosessien esille nostamisen tarkoituksena on köyhdyttää toista osapuolta, esimerkiksi niin, että uusia oikeuskanteita nostettaessa entinen puoliso joutuu maksamaan mahdollisesta oikeusavusta. Poikkeuksen tekevät tilanteet, joissa henkilö on vähävarainen, jolloin valtio kustantaa oikeusavun (Oikeus.fi 2021).

Puolisot voivat yrittää eron jälkeen myös piilotella omaisuuttaan, jotta niitä ei otettaisi huomioon elatusapua määriteltäessä tai omaisuuden osituksen yhteydessä avioerotilanteessa. Myös osituksen viivyttäminen on yksi tapa aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia toiselle osapuolelle ja se myös hidastaa eroprossia (Stenman & Kainulainen 2023). Entinen puoliso voi yrittää heikentää toisen puolison taloudellista tilannetta rikkomalla hänen omaisuuttaan. Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta voi tarkoittaa myös eron jälkeistä rahan liittyvää uhkailua ja taloudellista vainoa sekä puolison nimiin otettujen velkojen ja kulutusluottojen maksamatta jättämistä tai niillä kiristämistä eron yhteydessä. Eron yhteydessä toinen puolisoista voi yrittää estää toista osapuolta ottamasta mukaan yhdessä tai toisen kokonaan itse hankkimia huonekaluja ja tavaroita, ja pidättää ne kaikki itsellään. (Kaittila & Nyqvist 2014, 270; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a; Marttala 2011, 50.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä

Tässä pro gradu tutkimuksessani tutkin naisiin parisuhteissa ja eron jälkeen kohdistunutta taloudellista väkivaltaa ja erityisesti sitä, kuinka naiset ovat selviytyneet kokemastaan taloudellisesta väkivallasta. Tutkielmallani haluan tuoda esiin taloudellista väkivaltaa kokeneiden näkemyksiä omasta selviytymispolustaan taloudelliseen väkivaltaan liittyen.

Tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat:

1. Minkälaisista taloudellisen väkivallan kokemuksista haastateltavat ovat selviytyneet/selviytymässä?
2. Miten taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja eron jälkeen kokeneet naiset ovat selviytyneet ja toipuneet taloudellisesta väkivallasta ja sen seurauksista?
3. Minkälaisena haastateltavat näkevät tulevaisuutensa kokemansa taloudellisen väkivallan jälkeen?

Taloudellista väkivaltaa tutkitaan tässä gradussa heterosuhteissa tapahtuvana ja eron jälkeisenä väkivaltana, jossa taloudellisen väkivallan kohteena ovat parisuhteissa eläneet naiset. Tutkimuksellinen konteksti kohdistuu näkökulmaan taloudellisesta väkivallasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Edellä mainittu tutkimusasetelma ei ole ollut itselle tietoinen valinta, vaan olen lähtenyt työstämään pro gradu tutkielmaani Taloudellinen väkivalta tutuksi hankkeen lähtökohdista ja toivomuksista käsin. Vaihtoehtoisia toteutustapoja olisi voinut olla muunlaisiakin.

Tietoa aiheesta tarvitaan, koska suomalaisessa kontekstissa aihetta ei olla paljoakaan tutkittu. Tutkimalla aihetta saataisiin lisää ymmärrystä taloudellisen väkivallan kokijan asemasta ja siitä, kuinka taloudellisen väkivallan kokijoita voitaisiin auttaa tehokkaammin palveluiden sekä yhteiskuntajärjestelmän kautta, ja edistää näin selviytymistä. Tärkeää on myös tarkastella niitä asioita, jotka ovat olleet esteenä selviytymiselle ja miten selviytymistä estäviä asioita olisi mahdollista poistaa tai vähentää.

4.2 Narratiivinen tutkimus metodologisena valintana

Pro gradu tutkimus toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan aineiston käsittelyä, jossa käsitellään ilmiöitä, kokemuksia ja havaintoja. Asioita, joita ei pystytä numeraalisesti mittaamaan tai niin ei ole tutkimuksen kannalta mielekästä tehdä. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole pyrkimyksenä tuottaa tilastollisia yleistyksiä, vaan pikemminkin kuvaamaan jotakin toimintaa, ilmiötä tai antamaan selitys kokemusten tai havaintojen kautta. (Tuomi & Sarajärvi, 98.)

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruu perustuu asetelmaan, jossa tutkija esittää haastateltavalle joko etukäteen valmisteltuja kysymyksiä tai pyytää haastateltavaa vapaamuotoisesti kertomaan tutkittavaan ilmiöön liittyvistä kokemuksistaan esimerkiksi yksilö- ja syvähaastattelussa, teemahaastattelussa, ryhmähaastattelussa tai vaihtoehtoisesti jotakin muuta kirjallista tiedonkeruutapaa hyödyntäen (Tilastokeskus 2022b).

Tämän tutkimuksen metodologisena valintana käytetään narratiivista kerrontaa eli tarinallisuutta. Samalla se on eettisestikin hyvä lähestymistapa tämän kaltaiseen tutkimusaiheeseen. Tarinallisuus sopii lähestymistapana tutkimuksiin, joissa yksilöä tarkastellaan aktiivisena, merkityksiä omalle elämälleen antavana toimijana, joissa tarinat ovat aikaan ja paikkaan sidottuja (Hänninen 2000, 106; Ojuri 2004, 29). Tarinallisuus pohjautuu filosofisesti ajatukseen, jossa pidetään koko elämää ja ajattelua tarinallisena. Sillä on viittauksensa Aristoteleen runousoppiin, jossa määritellään tarinallisuus tietynlaiseksi juonen kannattelemttomaksi merkityskokonaisuudeksi. Tarinallisuus on vakiintunut poikkitieteellisenä suuntauksena tutkimukseen 1980-luvulla, jolloin alettiin puhumaan ”kerronnallisesta käännteestä.” Se on nähty tutkimuksessa vahvasti monitieteellisenä, johon eri tieteenalat ovat tuoneet omat elementtinsä. Narratiivista tutkimusta voidaan nimittää myös tulkitsevan tutkimuksen haaraksi, jolla on yhtymäkohtia hermeneutiikkaan. Narratiivisuus ei ole kuitenkaan lähestymistapana yhtenäinen teoreettismetodologinen suuntaus, vaan enemmänkin muodostelma erilaisia monitieteellisiä kertomuksiin liittyviä tutkimuksia sekä metodologisesti melko rajaamatonkin viitekehys. (Hyvärinen 2004, 53–54; Huhtanen 2004, 17–18; Salmela 2016, 43.)

En ole kuitenkaan gradussani hyödyntänyt narratiivisuutta koko laajuudessaan, vaan vain osittain. Tuloslukujen kerronta mukautuu tarinallisuuden periaatteeseen, mutta aineiston analyysin olen tehnyt toisella tapaa hyödyntäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Usein narratiivisen tutkimuksen kanssa käytetään esimerkiksi narratiivista analyysia analyysitapana. Tarinallisuus ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi ovat melko erilaisia keskenään, jopa

jossain määrin toisensa kumoaviakin toteuttamistapoja. Tarinallisuus pyrkii kertomaan tarinan usein siitä mitään pois jättämättä, kun vastaavasti aineistolähtöinen sisällönanalyysi pyrkii enemmänkin pelkistykseen ja jossain määrin yleistämään aineistoa, mutta sen tarkoituksena ei kuitenkaan ole kadottaa aineiston tuottamaa informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Mielestäni nämä kaksi kuitenkin sopivat hyvin yhteen, koska aineiston käsittelyssä on hyödynnetty molempia tarkoitukseen sopivalla tavalla. Tarinallisuus näkyy aineiston käsittelyssä niin, että tarinallisuus muotoutuu yhdeksi isoksi erilaisia elämän vaiheita sisältäväksi ajalliseksi jatkumoksi. Se koostuu useista pienemmistä haastateltavien kertomista elämäntapahtumista ja tarinoista.

Tarinallisuudessa periaatteena on tutkijan ja tutkittavan välinen dialogisuus, jossa tutkijan täytyy olla avoin aineistosta nouseville äänille ja merkityksille. Tarinallisuus kietoutuu jonkin ilmiön tai tapahtumien ympärille, jossa kertoja kertoo kokemuksistaan tai tunteistaan tutkittavaan aiheeseen liittyen. Tarinallisuudessa kietoutuvat usein yhteen menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Näistä osa-alueista koostuva elämäntapahtuma nähdään ajallisena jatkumona. (Hänninen 2000, 34, 58.)

Menneisyys on oleellinen osa tarinaa, koska menneisyyden kautta muotoutuu myös nykyhetki ja tulevaisuus. Menneisyydestä kertova tarina antaa merkityksen ja suhteuttamisperustan nykyhetkelle. Esimerkiksi jokin tietty nykyhetken tilanne voidaan kokea eri tavoin, riippuen siitä millaisena mennyt aika nähdään. Nähdäänkö nykytilanteeseen johtava tilanne nousujohteisena, laskevana vai vaikeuksien ylittämisenä suhteessa menneeseen aikaan. Vaikka menneisyyttä ei voidakaan muuttaa ja se on itsessään jo määritelty, voidaan tulkinnoita siitä silti vaihdella, ja määritellä kokemukseräisesti sitä uudelleen. Muistaminen ja kokemusten luominen on aktiivista toimintaa, joka suuntaa aina nykyhetkeen ja palvelee juuri sillä hetkellä nykytilannetta. (Hänninen 2000, 58.)

Tulevaisuus vastaavasti nähdään tarinallisuudessa avoimena ja tuntemattomana, mutta myös jossain määrin tuotettavissa ja ennakoitavissa olevana. Tulevaisuus sisäisessä tarinassa pyritään luomaan erilaisten suunnitelmien, unelmien, visioiden ja skenaarioiden kautta. Se siis pohjaa ennustamiseen ja mielikuvituksen yhdistelmään. Tarinallisuus on ikään kuin tulevaisuuskäsityksessä projekti tai tulevaisuusvisio, jonka toteuttamiseen omalla toiminnallaan sitoudutaan tai antaudutaan. Tarinan projekti tai mielikuva sisältää käsityksen toivotusta ja ennakoitavasta tulevaisuudesta sekä mielikuvan sellaisesta polusta, joka johtaa halutunlaiseen tai kuviteltuun lopputulokseen. (Hänninen 2000, 59.)

Hännisen (2000, 60) mukaan tarinallisuus ja narratiivinen lähestymistapa kuuluvat sellaiseen ajattelutapaan, jossa ihmisen minuutta ei nähdä olemuksellisena ja ajassa pysyvänä vaan muuttavana ja moniulotteisena kulttuurisena prosessina. Identiteetti voidaan hänen mukaansa nähdä tarinallisena luomuksena. Kertomusten kautta voidaan ilmentää yksilön identiteettiä ja niiden avulla on myös mahdollista tavoittaa yksilön elämään vaikuttaneita merkityksellisiä jaksoja, joita värittää jokin vallitseva teema. (Ojuri 2004, 28.) Tarinallisuutta ei tule kuitenkaan nähdä vain menneen ajan sanallistamisena kielen rakenteellisia mahdollisuuksia hyödyntäen, vaan enemmänkin ympäristöstään vaikutteita saavana moniprosessisena ilmiönä (Becker & Quasthoff 2004, 1). Kertomus on sisäisen tarinan ja elämäntapahtumien tuomista kielen, kirjoitetun tekstin, piirrosten, näytelmän tai tanssin muodossa. Yksittäinen kertomus ei voi kuitenkaan yksistään esittää sisäistä tarinaa kokonaan vaan ainoastaan vain osia siitä. (Hänninen 2000, 55.)

Tutkimuksessa narratiivisuus voi tarkoittaa monia eri asioita kuten esimerkiksi muotoa, jossa kokemukset kerrotaan ja tämän kautta ne saavat ilmaisunsa. Toisekseen se voi tarkoittaa tilannetta, jossa tutkittava henkilö pukee elämänsä tarinan muotoon. Narratiivina voidaan pitää myös sitä tarinaa, jossa tutkija kuvailee omaa tutkimustaan ja sen vaiheita. Lisäksi narratiivisuus voidaan ilmentää analyysitavasta, jolla tutkimus ja sen tulokset analysoidaan. (Huhtanen 2004, 21.)

4.2 Yksilöhaastattelut aineiston keruumenetelmänä

Pro gradussani aineiston keruumenetelmänä käytin yksilöhaastatteluja. Valitsin haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, koska haastattelu on yleensä joustava menetelmä kerätä tietoa. Haastattelun etuina on myös se, että kysymykset on mahdollista toistaa tarvittaessa ja tarkentaa myös annettuja vastauksia, jos jotain haastateltavan antamaa vastausta tai haastatelijan kysymystä ei ensimmäisellä kerralla välttämättä ymmärtäisi. Haastattelukysymykset ja vastaukset voidaan käydä myös uudestaan läpi haastateltavan kanssa, jotta väärinymmärrykset voitaisiin välttää. Tällaista mahdollisuutta ei välttämättä ole kyselylomakkeen avulla toteutettavissa tiedonkeruumenetelmissä. Haastatteluissa tiedonkeruu perustuu kokemuksiin. Kokemus on merkityksellinen ja tärkeä tutkimuskohde. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.) Haastattelut voidaan jakaa strukturoituihin, puolistrukturoituihin tai strukturoimattomiin haastatteluihin. Hyvärisen (2004, 21) mukaan kuitenkin mikään haastattelu ei voi olla täysin

strukturoimaton, sillä tutkijaa ohjaa kuitenkin jossain määrin viitekehys siitä, mitä hän haluaa tutkia ja mistä hän on kiinnostunut.

Haastatteluja tarvitaan, sillä ilman niitä monet elämän osa-alueet ja asiat jäisivät tutkimuskentän ulkopuolelle. Tutkijoilla ei myöskään ole pääsyä tilanteisiin silloin kun asiat tapahtuvat tässä ja nyt, mutta haastattelujen kautta tutkijalla on mahdollista saada pieniä palasia siitä todellisuudesta, jota haastateltavat ovat kokeneet ja tuoda näitä kokemuksia tai muutostarpeita yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tutkimushaastattelut ovat aina paikassa ja ajassa eläviä, haastatteluissa kerrotut tapahtumat ovat usein tapahtuneet menneisyydessä, mutta samalla ne tapahtuvat myös tässä ja nyt. Ne ovat siis monipaikkaisia ja aikaisia. Haastattelut ovat myös dialogisia vuorovaikutustilanteita, joissa haastattelu voi yllättää. Pelkästään hyvin suunniteltujen haastattelukysymysten valmistelu ei takaa onnistunutta haastattelua, vaan kaikki tapahtuu aina kussakin hetkessä ja haastattelu on muutakin kuin hyvien kysymysten esittämistä. (Hyvärinen 2004, 11–12.)

Narratiivisessa muodossa toteutettavissa haastatteluissa haastattelu voi parhaimmillaan tarkoittaa vain yhden aloituskysymyksen haastattelua, josta tarina ikään kuin aukeaa. Tutkijan esittämä kysymys voi luoda haastateltavalle mahdollisuuden kertoa tutkittavana olevasta ilmiöstä yhtenäisen kertomuksen. Tässä on vaarana kuitenkin se, että aloituskysymys voi viedä tarinaa liian kauaksi tutkittavana olevasta ilmiöstä, jos kysymystä ei ole osattu muotoilla riittävän selkeäksi. (Salmela 2016, 51–52.)

Haastattelu aineistonkeruutapana tämän tyyppisessä tutkimuksessa on hyvä siinäkin mielessä, että on myös viitteitä siitä, että väkivaltaa kuvaavissa tutkimuksissa lomaketutkimuksen keinoin toteutettavat kyselyt eivät välttämättä anna oikeaa kuvaa ilmiön todellisuudesta. Suvi Ronkainen (2009) on kuvannut kyselylomakkeita aineiston keruutapana haasteelliseksi etenkin väkivallan moninaisuutta kuvaavissa tutkimuksissa. Ronkaisen mukaan kyselytutkimuksia yhdistää se, että kyselytutkimusten onnistuneisuus riippuu siitä, mitä ilmiöstä etukäteen tiedetään, onko kysymykset osattu oikein sanallistaa ja muotoilla, onko kysymyksiä tarpeeksi kattavasti sillä, mitä kyselyssä ei ole osattu kysyä tai tarjota vastausvaihtoehtoina, ei voida myöskään huomioida jatkoanalyysissä. Oleellista on siis se, ymmärtääkö vastaaja kysymysten merkitykset samalla tavoin kuin tutkija on ne tarkoittanut. (Mt., 458–459.)

Aineisto kerättiin haastatteleamalla taloudellisen väkivallan kokijoita. Toinen vaihtoehto aineiston keräämiseksi oli pyytää kirjoitelmia taloudellista väkivaltaa kokeneilta. Tämä vaihtoehto oli siinä tapauksessa, jos haastattelu menetelmänä ei olisi soveltunut kaikille

tutkimukseen valikoituneille henkilöille. Kaikkien osallistujien kanssa sovittiin kuitenkin aineiston keräämisen menetelmäksi yksilohaastattelu. Jo aikaisemmin kerättyä valmista aineistoa taloudellisesta väkivallasta selviytymisestä ei ollut olemassa Taloudellinen väkivalta tutuksi hankkeen kautta, jota olisin voinut hyödyntää gradussani. Mahdollisia muita taloudelliseen väkivaltaa liittyviä aineistoja olisi ollut mahdollista todennäköisesti hyödyntää, mutta suoraan aiheeseeni ja valitsemaani aiheen rajaukseen soveltuvaa valmista aineistoa ei ollut. Joten vaihtoehdoksi jäi hankkia aineisto itse.

Tutkimuslupaa haettiin tammikuussa 2023 VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry:ltä, jonka alaisuudessa Taloudellinen väkivalta tutuksi hanke toimii. Tutkimusluvan saamisen jälkeen haastatteluun valikoituneille lähetettiin Taloudellinen väkivalta tutuksi hankkeen välityksellä helmikuussa 2023 informaatiokirje. Informaatiokirjettä ei lähetetty sattuman varaisesti haastateltaville, vaan hankkeella oli etukäteen tiedossa kohderyhmään soveltuvia henkilöitä. Laadullisessa tutkimuksessa onkin tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon joko omien kokemusten kautta tai muulla tavoin. Tämän vuoksi onkin lähtökohtaisesti tärkeää, että tutkimukseen valikoituneet henkilöt eivät ole sattuman varaisesti valittu tutkimukseen, vaan valinta on harkittua ja suunniteltua. Aineiston keräämisessä apuna aineistonkokoamismenetelmänä toimi niin sanottu lumipallo-otanta. Lumipallo-otannalla tarkoitetaan tilannetta, jossa haastattelujen alku- tai suunnitteluvaiheessa tiedetään avainhenkilö tai avainhenkilöitä, jotka johdattavat tutkijan tiedonantajien pariin, niin sanotusti välikäden kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

Informaatiokirje ja haastattelu

Informaatiokirjeessä haastateltaville kerrottiin, (liite 1.) tutkimuksen sisällöstä ja siitä, miten tutkimuksen aineisto tullaan käsittelemään anonyymisti ja luottamuksellisesti, siten että kenenkään tutkimukseen osallistuvan henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa, ja tätä myös täsmennettiin vielä haastattelutilanteessa. Kirjeessä myös kerrottiin, että kerätty aineisto tullaan säilyttämään suojattuna tietokoneella niin kauan, kunnes tutkielma on valmis ja aineistoa ei enää tarvita, jonka jälkeen aineisto tullaan hävittämään. Informaatiokirjeessä täsmennettiin myös, että jokaisella haastatteluun osallistuvalla on oikeus keskeyttää haastattelu missä tahansa vaiheessa ja haastattelut toteutetaan haastateltavien ehdoilla.

Haastatteluun suostuneet haastateltavat olivat minuun yhteydessä tämän jälkeen sähköpostilla ja sovimme haastatteluajankohdan. Aineiston hankkiminen toteutettiin keväällä 2023

kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäiset haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina helmimaaliskuun aikana 2023. Ensimmäiseen haastattelupyyntöön vastasi kolme haastateltavaa. Tämän jälkeen pohdinnassa oli se, onko tämä riittävä määrä haastateltavia empiirisesti toteutettavaan laadulliseen tutkimukseen. Vaikka laadullisesti toteutettavissa opinnäytteissä ja pro gradu töissä ei olekaan merkitsevää se, onko aineisto kuinka laaja, vaan ennemminkin se, minkälainen on aineiston syvyys ja kestävyys (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85; Eskola & Suoranta 1996, 39). Päädyimme kuitenkin Taloudellinen väkivalta tutuksi hankkeen kanssa siihen ratkaisuun, että laajennan aineiston kokoa ja täten hankin lisää haastateltavia. Tämän jälkeen pro gradun aineistonkeräämiseksi tehtiin vielä huhtikuussa 2023 toinen haastattelupyyntö Taloudellinen väkivalta tutuksi hankkeen välityksellä. Toisen haastattelupyynnön jälkeen sain kolme haastateltavaa lisää. Nämä haastattelut toteutettiin huhtikuun 2023 aikana. Lopullinen haastattelujen määrä rajautui siis kuuteen haastatteluun. Tämä määrä oli mielestäni perusteltu, koska jos haastateltavia olisi ollut enemmän analysointi olisi ollut aikaa vievämpää ja myös haastateltavien kertomat selviytymisen tarinat olisivat helposti muuttuneet osaksi haastattelujen massaa.

Yksilöhaastatteluissa haastateltiin yhteensä siis kuutta taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan kokenutta naista, jotka kaikki olivat eronneet väkivaltaisista puolisoistaan. Noin puolella haastateltavista taloudellinen väkivalta ja vaino heitä kohtaan oli jatkunut myös parisuhteen päättymisen jälkeen.

Haastattelut tehtiin videovälitteisesti Teamsin välityksellä, koska mahdollisuutta lähitapaamiseen ei ollut johtuen haastateltavien asuinpaikoista. Varsinaisia haastattelukysymyksiä oli yhteensä 15 ja tämän lisäksi oli muutama taustakysymys liittyen haastateltavien ikään, parisuhteen muotoon ja keston. Haastattelut myös nauhoitettiin Teamsin kautta litteroimista varten. Litteroimisella tarkoitetaan haastattelujen kuuntelemista ja auki kirjoittamista sana sanalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123).

En lähettänyt kysymyksiä haastateltaville etukäteen, vaan esitin kysymykset suoraan haastattelutilanteessa. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 75) perustelevat haastattelukysymysten etukäteen lähettämistä haastateltaville sillä, että jos halutaan kerätä mahdollisimman paljon tietoa tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta, olisi tutkimuskysymykset hyvä lähettää haastateltaville jo etukäteen tutustuttaviksi. Vastaavasti Hyvärinen (2004) on todennut, että jos näin toimitaan, se voi olla tutkimuksen kannalta kohtalokasta. Hänen mukaansa tutkimus- tai haastattelukysymyksiä ei tulisi koskaan lähettää haastateltaville etukäteen, sillä tällöin ne

voivat vaikuttaa epäsuotuisasti haastattelutilanteeseen. Tällöin haastattelutilanne voi muoutua niin, että haastatteliija lukee kysymykset paperista ja haastateltava lukee haastattelijalle ennalta laatimiaan muistiinpanoja. Tämä voi heikentää dialogia ja kyse on pikemmin tiedon siirtämisestä säilöstä toiseen ja haastateltavista tulee pikemminkin tiedonantajia. (Mt., 38.)

Haastattelut kestivät 30–90 minuuttia. Haastattelussa haastateltavien kanssa käytiin läpi vielä haastattelutilannetta ja sitä mikä on tutkimuksen tarkoitus. Kerroin myös, että haastateltavalla on oikeus keskeyttää tai kysyä tarkentavia kysymyksiä kesken haastattelun sekä muistutin, että haastattelu nauhoitetaan litteroimista varten. Kerroin myös, että tulen käyttämään pro gradussani tutkimuksellisenä lähestymistapana tarinallisuutta, jonka vuoksi tutkimuskysymyksissä kysytään asioita niin menneisyydestä, nykyhetkestä kuin tulevaisuudestakin. Mukana haastattelussa oli etukäteen laatimani haastattelukysymysrunko (liite 2.). Haastattelukysymys järjestys kuitenkin vaihteli ja mukautui haastattelun aikana. Annoin myös haastattelun lopuksi haastateltaville mahdollisuuden osallistua haastattelukysymyksen laadintaan ja näin ollen haastattelutilanteen kulkuun, kun pyysin haastateltavia kertomaan mielipiteensä siitä, minkälaisen tutkimuksen kannalta tarpeellisen kysymyksen tai asian he olisivat toivoneet, että olisin esittänyt tai nostanut esille haastattelussa.

4.3 Aineiston analyysi

Käsittelin haastattelujen avulla saadun aineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa aineisto jaettiin ajallisiin kokonaisuuksiin. Aineiston analyysiin sisältyy narratiivinen ajankulku, jota kuvataan ajallisina ajanjaksoina tulosluvussa. Ajallisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta, joihin ajanjaksoihin taloudellisesta väkivallasta selviytyminen kytkeytyy haastateltavilla.

Sisällönanalyysi määritellään perusanalyysimenetelmäksi, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa analyysimenetelmänä. Sitä voidaan pitää tutkimuksessa väljänä teoreettisena kehyksenä tai yksittäisenä metodina. Voidaankin sanoa, että useat laadullisen analyysin menetelmät perustuvat lähtökohtaisesti sisällönanalyysiin tavalla tai toisella, jos sisällönanalyysillä tarkoitetaan kuultujen, nähtyjen ja kirjoitettujen sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällön analyysi ei kuitenkaan ole pelkästään laadullisen

tutkimuksena analyysimenetelmä, vaan sitä on käytetty myös määrällisissä tutkimuksissa jo 1900-luvun alusta alkaen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.)

Sisällönanalyysi sopii analyysimenetelmäksi lähes kaikkiin tutkimuksiin, joissa aineisto on dokumenttimuodossa. Aineisto voidaan tällöin hankkia esimerkiksi haastattelun, kirjallisuuden, päiväkirjojen, kirjeiden, keskustelun ja raporttien muodossa. Periaatteessa mikä tahansa kirjallisessa muodossa oleva materiaali voidaan tulkita dokumentiksi, ja tämän vuoksi analyysimenetelmänä voidaan käyttää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Sisällönanalyysillä pyritään saattamaan aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon kadottamatta kuitenkaan informaatiota, jota aineisto pitää sisällään. Aineiston tehtävänä on kuvata tutkittavaa ilmiötä, ja analyysin tehtävänä on luoda sanallinen kuvaus tutkivasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–122.)

Sisällönanalyysi voidaan jakaa vielä aineisto-, teorialähtöiseen sekä teoriasidonnaiseen sisällönanalyysiin, joista hyödynsin aineistolähtöistä sisällönanalyysia omassa pro gradussani.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa analyysitapaa, jossa aineisto ohjaa analyysin tekemistä. Aineistolähtöisessä analyysissä tarkoituksena on luoda aineistosta itsestään teoreettinen kokonaisuus. Tällä tarkoitetaan lähtökohtaisesti sitä, että tutkijan tulee analysoida aineistoa aineiston omista lähtökohdista käsin ja olla avoin sen merkityksille. Toisin kuin teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aikaisemmilla teorioilla ei ole ohjaavaa merkitystä tutkimuksen lopputuloksien näkökulmasta, vaan tutkimuksen johtopäätökset ilmenevät suoraan aineistosta itsestään.

Aineistolähtöiseen sisällönanalyysin käyttöön liittyy kuitenkin se haaste, että ajatellaan että puhtaita objektiivisia havaintoja ei ole olemassa, vaan tutkijan tekemät valinnat ohjaavat tietyllä tapaa aineiston analyysia. Tällä tarkoitetaan tutkijan asettamaan tutkimusasemaan käytettyjä käsitteitä ja menetelmiä, ja näiden ajatellaan vaikuttavan lopputulokseen. Vaikka laadullisissa tutkimuksissa tunnustetaan ja myönnetäänkin tämä ongelma, niin etenkin aineistolähtöisissä tutkimuksissa ja analyyseissä se näkyy selkeästi. Tavallaan ongelmaksi muodostuu se, voiko tutkija kontrolloida sitä, että analyysi toteutuu tutkittavien tai tiedonantajien ehdoilla tai siitä näkökulmasta, mistä he ovat sen tarkoittaneet, eikä niinkään tutkijan omista intresseistä tai ennako-oletuksista käsin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95–96.)

Litteroitua tekstiä haastatteluista kertyi yhteensä 91 sivua. Yhden haastattelun pituus vaihteli 5 sivusta 30 sivuun auki kirjoitettuna. Litteroimistapani hieman vaihteli haastatteluissa, ja osan haastatteluista olen litteroinut hieman tiiviimmin. Tämän vuoksi haastattelujen pituus

auki kirjoitettuna vaihteli. Toki myös haastattelujen kestot vaihtelivat. Olen poistanut tulosluvussa käyttämästäni aineistoesimerkeistä sanojen toistoja tai usein esiintyviä täytesanoja lukemisen sujuvoittamiseksi.

Analyysin peruskäsitteitä ovat litterointi ja tämän jälkeen tapahtuva koodaaminen. Se min-kälaisia koodauksia kukin tutkija tekee, on jokaisen itse päätettävissä. Tuomi & Sarajärvi (2018, 105.) Aineiston käsittelyn helpottamiseksi koodasin haastateltavat koodeilla H1, H2, H3, H4, H5 ja H6. Tämän lisäksi käytin apuna myös värikoodausta, jossa väritin eri väreillä haastateltavien puheenvuoroja analysoinnin helpottamiseksi. Tein analysointia osittain erilliseen tiedostoon ja keräsin jokaisen haastateltavan vastaukset aina kysymyksittäin samaan kategoriaan. Näin pystyin löytämään vastauksista yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia.

Gradussa esitettävistä suorista sitaattiotteista tulen poistamaan sellaiset tarkentavat tiedot, joiden perusteella haastateltava voisi olla jollakin tavoin tunnistettavissa. Tällaisia tunnistettavia tietoja voisivat olla esimerkiksi haastatteluissa esiintyvät ammattiasemaan ja paikkakuntiin liittyvät tiedot sekä maininnat sellaisista elämässä tapahtuneista yksityiskohtaisista asioista, joista on esimerkiksi haastateltava tai hänen entinen puolisonsa olisi mahdollista tunnistaa.

Vaikka aineiston koodaaminen ja koodaamisen tapa on jokaisen itse päätettävissä, on kuitenkin koodaamisella olemassa viisi tärkeää tehtävää. Nämä tehtävät ovat ensinnäkin se, että ne toimivat sisään kirjoitettuna muistiinpanoina. Niillä jäsennellään sitä, mitä tutkijan mielestä aineistossa tulisi käsitellä. Ne toimivat tekstin ja aineiston kuvailun apuvälineinä sekä aineiston jäsennyksen testausvälineenä. Lisäksi niiden avulla voidaan tarkistaa ja etsiä tekstiaineiston eri kohtia, eli ne toimivat ikään kuin osoitteina. (Eskola & Suoranta 2014; Tuomi & Sarajärvi 2018, 105.)

Aineiston analysoinnin aloitin lukemalla ja silmäilemällä aineistoa läpi. Tämän jälkeen jaoin haastattelukysymysten perusteella aineiston kolmeen osaan menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaan. Jo haastattelukysymyksiä laatiessani rakensin kysymykset niin, että niistä muodostuisi tarinallinen kertomus, jossa on alku, keskikohta ja loppu. Aineistoa analysoidessani jaoin nämä haastattelukysymykset ja niihin saadut vastaukset kolmeen ajalliseen analyysin osaan. Haastattelutilanteessa jokainen haastattelu ei kulkenut aivan näin lineaarisesti eteenpäin kysymys kysymykseltä, vaan aikaisemmin kysytyihin kysymyksiin saatettiin palata vielä myöhemmin haastatteluissa, jonka vuoksi aineistoa piti lukea useaan kertaan läpi.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmivaiheiseksi prosessiksi. Jossa ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan, eli ryhmitellään ja kolmanneksi aineisto abstrahoidaan, eli luodaan teoreettiset käsitteet aineistosta. (Miles & Huberman 1994; Tuomi & Sarajärvi 2018, 95, 122.)

Redusoinnilla (pelkistäminen) tarkoitetaan sitä, että aineistosta seulotaan tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto pois. Yleensä tällä ilmauksella tarkoitetaan, että aineistoa tiivistetään ja pilkkotaan paremmin hahmotettavaksi kokonaisuudeksi. Aineistosta voidaan etsiä esimerkiksi samaa tarkoittavia ilmauksia tai kuvauksia, jotka sopivat tutkimustehtävään. Samaa tarkoittavat alkuperäisilmaukset pelkistetään siis suppeammaksi pelkistetyiksi ilmauksiksi käsiteltävästä ilmiöstä. Alkuperäisilmaukset kootaan siis yhteen ja listataan ne esimerkiksi allekkain. Näistä alkuperäisilmauksista muodostetaan pelkistetyt muodot, jolloin aineistoa on helpompi käsitellä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Tämän vaiheen osalta pelkistin aineistoa niin, että karsin analyysivaiheessa tekstistä pois sellaisia asioita, joilla ei ollut merkitystä lopputuloksen kannalta, kuten asioita, jotka eivät liittyneet esittämiini haastattelukysymyksiin tai haastattelemieni ihmisten elämäntilanteeseen.

Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään erilaisiksi alaluokiksi. Alaluokat nimetään sen mukaan, minkä ilmauksen ne saavat pelkistettyjen ilmauksien seurauksena. Alaluokka voi olla jokin yhtenäinen käsite, joka koostuu ja saa nimensä pelkistettyjen ilmauksien merkityksistä ja tarkoituksista. Aineiston rytmittelyn jälkeen aineisto abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet aineistosta. Käsitteellistämällä tarkoitetaan, että aineistosta kootaan tutkimuksen kannalta olennaisin tieto ja tästä valikoidusta tiedosta muodostetaan teoreettisia ilmauksia ja käsitteitä. Käsitteellistämistä tehdään niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on tarkoituksenmukaista. Näitä keskeisiä käsitteitä ja ilmauksia hyödynnetään johtopäätöksen muodostamisessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–125)

Toteutin gradun analyysin vain osittain aineistolähtöisen sisällön analyysin avulla. Pelkistin aineistosta saamaani tietoa, mutta en niinkään tehnyt erilaisia ryhmittelyjä. Muodostin kuitenkin aineistosta teoreettisia käsitteitä, joita tullaan tulostuksessa avaamaan tarkemmin.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijan positio

Tutkimuseettisesti käsiteltävä aihe on sensitiivinen. Sensitiivisyydellä tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä, että tutkimus perustuu ihmisten omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tutkimuksen aineisto on haastattelujen avulla tuotettua, jonka vuoksi se asettaa myös eettisen näkökulman tarkastelun keskeiseksi tekijäksi. Tyypillisesti sosiaalityön tutkimuksissa on arvokasta paitsi tieteellinen ulottuvuus, mutta myös eettinen näkökulma. Vaikka tutkimus perustuu haastateltavien kokemuksiin, tutkimuksen tekijän tulee myös muistaa, että viime kädessä hän kuitenkin kokoaa ja tiivistää tutkimuksen sanoman, ja sen olisi toivottavaa olevan eettisesti perusteltua ja myös kunnioittavaa haastateltavia kohtaan. Toivottavaa myös olisi, että tutkimuksen lopputulos ja analysointitavat olisivat sellaisia, että haastateltavat kokisivat tulleeensa kuulluiksi ja oikein ymmärretyiksi. (Hänninen 2000, 34.) Bar-on (1996) ja Hänninen (2000) toteavat tutkimuksissaan, että sensitiivisiä aiheita etenkin tarinallisessa muodossa käsiteltäessä tutkijalla on käsissään toisen ihmisen elämän merkitys. Tällöin onnistumisemme tutkimuksessa voi olla hyvin palkitsevaa, mutta epäonnistumisemme peruuttamattonta. (Mt., 34.)

Väkivaltaa sisältävät elämäntapahtumat voidaan luokitella traumaattisiksi kokemuksiksi ja ne ovat tutkimusaiheina haastavia. Siksi aihe vaatii tutkijalta kysyä sensitiiviseen tutkimusotteeseen etenkin kysymyksenasettelussa sekä tutkimuksen teoreettismetodologisissa valinnoissa. Traumaattisten kokemusten mieliin palauttaminen voi tuoda mukanaan kivuliaita muistoja, joita tutkimukseen osallistuva ei välttämättä haluaisi muistella. Sen vuoksi väkivaltaisten tutkimusaiheiden tutkiminen voi tuoda mukanaan monia rajoitteita tutkimusprosessiin. Tämän vuoksi kysymyksen asettelu, tutkimusmenetelmä, aineistonkeruun suoritustapa, aineiston analyysi ja tutkimustulosten raportointi vaativat tutkijalta erityistä eettistä valppautta ja herkkyyttä tutkimusotteessa. (Laitinen & Uusitalo 2008, 106.) Tämän vuoksi tutkimuseettisinä kysymyksinä tulee huomioida tutkimukselliset valinnat. Miten huomioidaan, että haastateltaville jäisi voimaantunut ja hyvä mieli tutkimukseen osallistumisesta, eikä ainakaan niin, että haastateltaville jäisi väärinymmärretty tai hyväksikäytetty olo (Hänninen 2000, 34). Tärkeää siis on, että tutkija kunnioittaa niin emotionaalisesti, sosiaalisesti kuin fyysisestikin tutkimukseen osallistuneita (Laitinen & Uusitalo 2008, 106).

Jokaisessa tutkimuksessa on myös muistettava noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely” (HTK) ohjeita. Ohjeiden mukaan hyvään tutkimuseettiseen toimintaan tutkimuksissa kuuluu eettisesti

oikeiden ja vastuullisten toimintakäytänteiden noudattaminen sekä edistäminen tutkimuksellisessa toiminnassa. Ohjeistukseen kuuluu myös tieteeseen kohdistuvan epärehellisuuden ja loukkausten tunnustaminen ja torjuminen kaikilla tieteenaloilla. Eräs tärkeimmistä tutkimuseettisistä käytännöistä on noudattaa tutkimustoiminnassa ennen kaikkea rehtyyttä ja rehellisyyttä. Tällä viitataan muun muassa siihen, että tutkimustoiminnassa tuodaan esiin, miten tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu riittävän yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedonmuodostukselle asetettujen vaatimusten edellyttämien tavoilla. On myös muistettava, että omassa tutkimuksessa ei saa vähätellä muiden tutkijoiden tai julkaisujen osuutta omassa tutkimuksessa, vaan ne on tuotava esille riittävällä tavalla. Tässä on huomioitava käytettyjen viittausten oikeellisuus ja merkintätavat. Jos mietitään vain puhtaasti varsinaista tutkimustoimintaan, siinä eettisinä asioina tulee huomioida tutkimukseen osallistuvien henkilöiden riittävä informoiminen, anonymiteettiasioiden huomioiminen, analyysissä käytettävien menetelmien luotettavuus, tutkimustulosten esittämisen tapa, eli se kuinka tutkija esittää tulokset tai millaisia keinoja hän käyttää tutkimustulosten esittämiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 151–153.)

Oma roolini tutkimuksessa on olla tutkijan roolissa. Pyrin pitämään tutkijan roolini objektiivisena tutkimuksen teossa. Asiaa auttaa varmasti myös se, että aihealue ei ole minulle ennestään kovinkaan tuttu. Sosiaalityöntekijänä asiakastyössä työskennellessäni ilmiö on tullut vastaan toisinaan, ja samalla se on avartanut minulle, että taloudellinen väkivalta ilmiönä on melko yleinen. Ilmiötä voi olla vaikea toisinaan tunnistaa suoraan asiakastilanteissa, ja tilanteet on saaneetkin ymmärryksensä usein vasta jälkikäteen.

5 TALOUDELLISESTA VÄKIVALLASTA SELVIYTYMINEN AJALLISENA KERTOMUKSENA

Tämä luku on analyysi- ja tulosluku, jossa käsitellään haastateltavien kokemuksia taloudellisesta väkivallasta ja siitä selviytymisestä. Ensimmäiseksi luvussa käsitellään menneisyyttä, jossa palataan koettuun taloudelliseen väkivaltaan, sen tunnistettavuuteen ja ilmenemismuotoihin. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään nykyisyyttä, selviytymisen prosessia ja siihen vaikuttaneita asioita. Viimeisessä alaluvussa käsitellään tulevaisuutta taloudellisen väkivallan varjossa, ja sitä minkälaisia asioita koettu taloudellinen väkivalta tuo mahdollisesti haastateltavien tulevaisuuteen, ja miten haastateltavat näkevät tulevaisuutensa. Luvussa paneudutaan myös niihin rakenteellisiin tekijöihin, joihin vaikuttamalla taloudellisen väkivallan kokijan asema voisi tulevaisuudessa olla parempi.

Tässä luvussa tulen käsittelemään haastateltavien puheenvuoroja ajanjaksoina, joissa kuvataan taloudellisesta väkivallasta selviytymistä ajallisesti alkaen menneestä, jatkuen nykyhetkeen ja siirtyen lopuksi tulevaisuuteen. Luvussa myös käsitellään sitä, minkälaisia yhteneväisyyksiä voidaan löytää selviytymisen tarinoista haastateltavilla. Menneisyys auttaa ymmärtämään nykyhetkeä ja tulevaa, ja sen vuoksi selviytymistä on tärkeää peilata myös menneisyyden kautta.

Tarinallisuus näkyy gradussa tarinallisina elämänmuutoksina, jonka lähtökohtana on se, kuinka ihmiset selviytyvät hankalista elämänmuutoksista ja asioista antamalla tapahtumille tarinallisia merkityksiä. Merkitysten antaminen voidaan nähdä yksilön historiasta ja elämäntilanteesta nousevana ja kulttuurisia merkityksiä hyödyntävänä prosessinomaisena kulkuna. (Hänninen 2000, 73.)

Analyysia on tuotettu aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta, jonka vuoksi olen ryhmitellyt tarinalliset käänteet omiksi tarkasteltaviksi osa-alueiksi. Osa-alueet muodostuvat haastateltaville aikajanallisesti esitetyistä kysymyksistä ja niihin annetuista vastauksista, joita tulen tulkitsemaan seuraavissa luvuissa.

Haastateltavia oli yhteensä kuusi. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan, ja osa vielä eron jälkeenkin. Kaikki haastateltavat olivat eronneet. Haastateltavilta kysyttiin haastatteluissa taustakysymyksinä ikää, parisuhteen muotoa ja kestoa. Haastateltavat naiset olivat iältään haastatteluhetkellä 45–56-vuotiaita. Kaikki haastateltavat olivat olleet naimisissa kumppaninsa kanssa yhtä lukuun ottamatta. Parisuhteen

kesto, jossa taloudellista väkivaltaa oli koettu, vaihteli haastateltavilla 14 vuodesta 40 vuoteen. Kaikki parisuhteet olivat olleet siis pitkäkestoisia. Erosta kulunut aika vaihteli haastateltavilla noin reilusta vuodesta yhdeksään vuoteen. Suurimmalla osalla haastateltavista oli myös yhteisiä lapsia puolison kanssa.

Narratiivisen tutkimuksen tyypillinen aineisto on joukko kertomuksia (Hänninen 2000, 136) Niin tässäkin tapauksessa. Tarinoita ei ole esitetty kuitenkaan yksittäisinä yhtenäisinä tarinoina, vaan katkelmina eri tarinoista sitaattien muodossa. Haastateltavien kertomuksissa taloudellinen väkivalta näyttäytyi moninaisesti. Kertomukset olivat keskenään erilaisia, mutta myös samanlaisia asioita pystyi niistä toteamaan.

Osalla taloudellinen väkivalta oli rajoittunut pelkästään parisuhteessa oloaikaan, kun taas suurimmalla osalla haastateltavista se oli jatkunut myös parisuhteen päättymisen jälkeen jollakin tavoin. Tähän vaikutti esimerkiksi se, oliko pariskunnilla yhteisiä alaikäisiä lapsia. Joidenkin haastateltavien kohdalla avioeron omaisuus ositus oli edelleen kesken, ja se pitkitti myös avioliitosta erkaantumista ja vaikeutti myös selviytymisprosessia. Usealla haastateltavista ei ollut avioliitossa ollessa ollut avioehtoa, jonka vuoksi omaisuuden jaot olivat riitaisia. Jos avioliitossa ollessa ei ole avioehtoa tai vaikka tällainen olisikin ollut olemassa voi yhteisen omaisuuden jaossa tulla ongelmia, jos puoliset eivät pääse yhteisymmärrykseen omaisuuden jaosta. Jos puolisoilla on yhteistä omaisuutta, tulee suorittaa omaisuuden ositus tai erottelu. Muutoin, jos kummallakaan puolisoilla ei ole oikeutta toistensa omaisuuteen tulee heidän kuitenkin toimittaa omaisuuden osituksen sijasta puolisoitten omaisuuden erottelu. Omaisuuden ositusta ei ole pakko tehdä erotilanteessa, mutta jos jompikumpi puolisoista sitä vaatii, se on lain mukaan tehtävä. (Avioliittolaki 1929/234 85§.)

Riitaisissa avioerotilanteissa joistakin haastateltavista oli saattanut tulla pahimmassa tapauksessa myös toisen osapuolen velkojen maksajia. Näin ollen haastateltavat joutuivat kantamaan suhteettoman kovaa taloudellista taakkaa vielä avioliiton päättymisen jälkeenkin. Se miten näin oli päässyt käymään, jäi kuitenkin hieman epäselväksi. Avioliitossa pätee yleisesti velkojen erillisyyden periaate, jonka mukaan velkoja ei voi vaatia aviopuolisoa maksamaan hänen puolisonsa velkoja, eikä niitä voida ulosmitata ei-velkaantuneen puolison omaisuudesta. Poikkeuksen tekee asiaan ainoastaan se, jos velka on otettu pariskunnan kesken yhteisesti. Tällöinkin yhteisvastuun syntyminen edellyttää sitä, että velkojalle jää se käsitys, että velka on otettu yhteisymmärryksessä. (Minilex 2024a.) Välillisesti puolisoista voi kuitenkin tulla velkojen maksaja, jos avioerotilanteessa toisella puolisoilla on paljon velkoja ja

toinen puolisoista on lähes velaton mutta varakkaampi, eikä avioehtoa ole laadittu. Tällöin varakkaampi puoliso voi joutua maksamaan tasinkoa, eli omaisuuden tasaamista vähemmän varakkaamman kanssa. Tasinkoa ei ole pakko kuitenkaan maksaa, mutta jos jompikumpi puolisoista sitä vaatii, se on tällöin lain mukaan tehtävä. (Minilex 2024b.)

5.1 Kun taloudellinen väkivalta astuu elämään

Tässä luvussa keskitytään menneeseen, eli siihen kuinka taloudellinen väkivalta on saanut alkunsa haastateltavien parisuhteissa, miten se on näyttäytynyt ja kuinka taloudellisen väkivallan kokijat ovat tunnistaneeet kokemansa taloudellisen väkivallan. Käsittelyssäni haastateltavien kertomusten alku koostuu haastateltavien kuvauksista aikaisempaan aikaan, siihen kun he vielä olivat parisuhteessa puolisoidensa kanssa. Tarinoissa saattaa olla myös viittauksia nykyhetkeen, koska tarinoita peilataan nykyhetken kautta.

Miten taloudellinen väkivalta alkoi parisuhteissa

Se, miten taloudellinen väkivalta oli aikoinaan alkanut parisuhteissa, vaihteli haastateltavilla. Joillakin se oli ollut mukana jo suhteen alkumetreiltä asti, vaikkakin vielä tässä vaiheessa se ei ollut niin tunnistettavaa. Useimmiten taloudellinen väkivalta ei ollut välttämättä nähtävissä vielä parisuhteen alussa, vaan se ikään kuin hiipi parisuhteisiin hiljalleen. Useimmat haastateltavat kertoivat, että sen jälkeen, kun lapset olivat syntyneet tai lapset olivat suunnilleen kouluikäisiä, taloudellinen väkivalta oli pahentunut haastateltavien parisuhteissa. Yhdessä oli siis saatettu olla useampia vuosia ennen kuin haastateltavat olivat huomanneet taloudellisen väkivallan merkkejä.

Kaksi haastateltavaa kuvailivat kokemuksiaan siitä, kuinka taloudellinen väkivalta alkoi ilmenemään parisuhteissa selvemmin vasta sen jälkeen, kun perheeseen tuli lapsia tai lapset olivat koulu- tai päiväkotikäissä. Parisuhteissa oli ollut taloudellista väkivaltaa jo aikaisemmin, mutta kun perhe-elämä vakiintui, se alkoi näkymään selkeämmin.

Joo no tää on tietysti niin kun, että miten mä sen itse määritän...Niin kyllä jo varmaan silloin kun oltiin nuoria. Mehän seurustelimme mun mielestä 6–7 vuotta kimpoissa, niin silloin alkuaikoina sitä tai niinä vuosina niinä nuoruusvuosina niin silloin sitä ei vielä ollut, mutta sanotaanko, että silloin kun lapset alkoivat olla sillain, että ne ei ollut ihan pieniä, mutta semmoisia kouluikäisiä. (H5)

--Ja se on ollu itseasiassa sieltä aika sieltä avioliiton alkumetreiltä saakka määrättyllä tavalla, mutta se paheni lasten synnyttyä. (H2)

Perhe-elämä voi joskus vaikuttaa perheiden väliseen dynamiikkaan sekä valtasuhteisiin. Asioidista on voitu päättää aikaisemmin yhdessä, mutta lasten saapuminen perheeseen on voinut voimistaa vanhanaikaista ja perinteistä työnjakoa vanhempien välillä. Kolmas haastateltava kertoi, että lapsen syntymän jälkeen he olivat sopineet, että puoliso huolehtisi perheen raha-asioista. Puoliso oli saanut vaimon uskomaan, että hän ei ehkä itse osaisi huolehtia raha-asioista, vaan olisi parempi, että mies huolehtisi niistä ja oli lopulta saanut itselleen myös haastateltavan tilinkäyttöoikeuden. Haastateltava koki tämän olleen ratkaiseva tekijä taloudellisen väkivallan alkamiselle.

Mulla on semmoinen tarina, -- ja tää on ehkä se, mistä mä kärsin kaikista eniten, että se on menny siihen, että hän on halunnu ottaa sen taloudellisen puolen hoidaakseen. Jotenkin sillä ajatuksella, että mä en osaa ja mä en pysty siihen ja hän on parempi ---... sit mä olin ehkä semmonen, että mä en muka osannu. Nyt mä tiedän, että mä olisin osannu ja mun olis ehdottomasti pitäny pitää omissa käsissä se koko aika, mutta se meni siis siihen, että loppujen lopuksi sillä oli mun tilinkäyttöoikeus ja mä en ees enää päässy mun omalle tilille.

-- mut kyllä mä ajattelen, että se varmaan se taloudellinen hyväksikäyttö on alkanu... kun meille on syntyny lapsi, ja sitten on ostettu asunto, -- Ja meidän lapsi on ollu aika pieni siinä, niin se halus sen tilinkäyttöoikeuden sun muut sitten siinä ja se on ottanu sen siinä kohtaa haltuun, niin mä luulen, että se on siitä eteenpäin pikkuhiljaa ajautunu siihen. (H3)

Onkin huomioitava, että yhteiskunnalliset asenteet tai sukupuoliroolit voivat osaltaan vaikuttaa yhä edelleen perheiden keskinäisiin ajattelutapoihin ja käytäntöihin. Vaikka naiset osallistuvat nykyisin työelämään siinä missä miehetkin, ja niin sanottu mieselättäjäyys on jäänyt historiaan, (Sailio 2014, 126) tästäkin huolimatta voidaan toisinaan nähdä vieläkin käytänteitä menneestä ajasta. Talous on ollut ennen kulttuurissamme jossain määrin sukupuolisidonnainen vyöhyke, jossa miehet on totuttu näkemään valtaa pitävinä sekä vastuun ottajina. Tämä voi heijastua parisuhteen sisäisiin tehtävänkajoihin nykyisinkin. Naisille voidaan jopa uskotella, että he eivät ole tarpeeksi kyvykkäitä huolehtimaan omista raha asioistaan tai yhteisistä raha-asioista, ja tämän takia valta taloudellisista asioista saatetaan antaa puolisolle. (Anthes & Most, 2000; Postmus ym. 2012.)

Yksi haastateltavista kertoi, että taloudellinen väkivalta alkoi tavallaan heti jo suhteen alussa, mutta se kuitenkin voimistui lasten synnyttyä.

Käytännössä se alkoi heti. Ihan heti, että muutettiin yhteen silleen, että asuttiin vähän aikaa hänen sukulaisensa talossa ja silloin niin kun käytännössä tuli silleen, että mä maksoin kaikki sitten sen talouden kulut. Olin itsekin opiskelija

silloin hän itse oli töissä, mutta kuitenkin mä opiskelijana maksoin sitten niin kun ne käytännön kulut mitä siinä tuli, koska hänen sukulaisensa ei pyytännyt vuokraa häneltä. Niin mut sitten velvoitettiin, että mä maksoin siinä omakotitalossa jätekulut, puhelin kulut ja jotain muuta pientä. Ne ei ollut isoja, koska mul-lahan ei ollut silloin rahaa, että mä kävin vaan ilta duunissa aina ja näin edes-päin, mutta käytännössä heti siis, ettei siinä taloudessa ole jaettu kuluja, vaan se että kun mä muutin sinne niin minä olin sitten se maksaja ja hän pääsi niin kun täysin ilmaiseksi--

Että sitten se oikeastaan alkoi pahempana silloin, kun ne lapset tuli ja hän tiesi, että mä oon ankkuroitunut tähän mieheen niin paljon, että mä en tästä nyt enää niinku lähde. (H6)

Yksi haastateltavista kertoi havainneensa taloudellisen väkivaltaa jo hääpäivänään. Häämatkalle lähdeettäessä haastateltava kertoi, puolisonsa ilmoittaneen olevansa suurissa veloissa, jonka vuoksi häämatkalle ei voitaisikaan lähteä ennen kuin velat saataisiin maksettua, sillä ne erääntyivät häämatkan aikana. Haastateltavalla oli sillä hetkellä itsellään omaisuutta, jonka vuoksi hän oli suostunut lainaamaan rahaa puolison velkoihin. Tilanne oli kuitenkin aiheuttanut haastateltavassa jo tällöin epäilyksiä ja saanut hänet miettimään, miksi puoliso ei ollut kertonut asiasta aikaisemmin ja miksi laskujen maksu oli jätetty niin viime hetkille.

Ja se alkoi silloin, ja mä olin itsekin järkyttynyt. -- mietin paljon sitä jälkikäteen, että miksi hän jätti sen niin viime tippaan, että eihän se tullut yllätyksenä, että ne laskut siellä on ja varsinkin kun ne summat oli noin päätä huimaavia, mutta että sitten siitä tuli tosi ahdistava olo, että mun oli niinku pakko lainata ne rahat.

Ja lainaus on niinku sama kuin antaa ne rahat meidän siinä liitossa, että tällä tavalla se pikkuhiljaa sitten se mun pesämuna hupeni siinä--, kun jälkikäteen sitä mieltii, niin se on jäänyt sellaisena niinku selkeänä etappina mieleen, että sitten kun naimisiin mentiin, niin siitä pikkuhiljaa sitten se alamäki alkoi. (H4)

Kertomuksista on huomattavissa, että taloudellinen väkivalta hahmottui haastateltavien elämässä suurelta osin sellaiseksi, että se oli vallankäyttöä, joka paikantui etenkin vakiintuneempaan aikaan parisuhteessa, jolloin pariskunnalla oli jo yhteisiä lapsia tai oltiin avioitu-massa. Tämä osaltaan kuvastaa sitä, kuinka vallankäyttö on tietoista toimintaa, joka on ajoitettu niin, että puolison on vaikea lähteä suhteesta, koska parisuhteeseen sisältyy tässä vaiheessa kiinnikkeitä kuten lapsia tai juuri solmittu avioliitto. Onkin yleistä, että taloudellinen väkivalta nostaa päätään etenkin niissä elämän muutostilanteissa, joiden ajatellaan olevan elämän onnellisimpia, kuten lapsen syntymä tai juuri solmittu avioliitto. Tämä osaltaan voi johd-tua juuri siitä, että tällöin voidaan ajatella suhteen olevan vakaammalla pohjalla, jolloin

suhteesta lähteminenkin on vaikeampaa. Se mahdollistaa huonon käytöksen kumppanin osalta niin, että toista on mahdollisuus kohdella huonommin ilman seuraamuksia. (Thurén, 2019.)

Kokemuksia koetusta taloudellisesta väkivallasta

Kokemukset koetusta taloudellisesta väkivallasta vaihtelivat haastateltavilla. Yhdistävinä tekijöinä pystyi huomaamaan, että taloudellista väkivaltaa kokeneet naiset joutuivat vastamaan suurimmasta osasta perheen yhteisistä kululuonteisista menoista sekä lapsille hankittavista asioista. Jossain tapauksissa lähes kokonaan kaikista perheen menoista, vaikka puoliso olisikin ollut hyvätuloinen ja vaimoan paremmin tienaava. Oli myös tilanteita, joissa vaimo huolehti lapsista kotona, ja joutui tästä huolimatta maksamaan perheen yhteiset kulut omista varoistaan. Näissä tilanteissa kuvastui se, että puoliso yritti myös kaikin tavoin pitää vaimonsa alisteisessa asemassa, ja viemään esimerkiksi vaimolta mahdollisuuden lähteä suhteesta, koska vaimon rahat kuluivat yhteisen elämän pyörittämiseen.

No esimerkiksi, että niin kun hän tienas tosi paljon, ja sitten mä hoidin lapsia kotona ja mun piti maksaa kaikki niin kun lasten kulut mun säästöistä ja hän ei osallistunut mihinkään tällaisiin. Ja sit kun mä säästöistä ostin, vaikka bensaa, niin sit hän ajo aina mun bensat loppuun. Niinku mä sain jännittää, pääsenkö mä bensa asemalle lasten kanssa. Ja sit niin kun me esimerkiksi muutettiin, niin hän rakennutti talon ja sit hän niinku sano, hän oli tosi tarkka, et mä en saa omistaa mitään siitä talosta, et jos mä ikinä yritän lähteä, niin mä en tule koskaan saamaan mitään. Sit taas mun piti ostaa sinne taloon kaikkia tämmöisiä kiinteitä kalusteita, -- jääkaappi, pakastimet, hellat, liesituulettimet kaikki tämmöset, mikä ei tavallaan lähde irti. Jotenka tavallaan, kun mä lähdin niin, mä menetin kaiken mitä mulla oli. Että niinkun semmosta, ja sit mun piti maksaa vuokraa hänelle mun säästöistä siitä, että mä ja lapset asuttiin hänen talossansa. Ja mulla ei myöskään ollu niinkun tuloja osan siitä aikaa ollenkaan. (H1)

Oli kuitenkin myös tilanteita, joissa miehet osallistuivat perheen kululuonteisiin menoihin ja hankintoihin. Tällöin he pyrkivät rajoittamaan vaimon ja lasten mahdollisuuksia hyötyä näistä maksamistaan kululuonteisista tai hankkimistaan asioista. Tämä näkyi esimerkiksi nettiyhteyden, television ja pesukoneen käytössä. Taloudellinen väkivalta ei useinkaan kohdistunut pelkästään haastateltaviin, vaan myös pariskunnan yhteisiin lapsiin.

--mä maksoin aika paljon semmoisia juoksevia kuluja ja hän teki isoja hankintoja, ja hän otti ne haltuun sillä lailla, että koska hän on maksanut nettiyhteyden niin hänellä on oikeus ottaa piuhat irti silloin kun hän haluaa. Hän hallitsee television, hän ottaa kaukosäätimen. Hän osti pyykkikoneen, niin hän ajasti sinne pyykit aamulla siten, että sitä ei pystynyt päivän aikana purkamaan tai

varmaan sen olis pystynyt purkamaan, mutta siellä oli vain hänen pyykkejään, ja niitä ei pystynyt kukaan muu pesemään. Sit se käynnisti sen illalla, kun hän oli tulossa kotiin. Mä oon jälkeen päin miettiny, että joo varmaan sen ajatuksen ois pystynyt purkaman, mutta mä en olis jaksanut sitä huutoa ja nälvimistä. (H2)

Sama haastateltava kertoi myös, kuinka puoliso yritti hyötyä taloudellisesti vaimostaan myös ruokakustannuksissa.

”Tääkin oli muutes yks vois sanoa väkivallan muoto. Mä saatoin tehdä ruokaa valmiiksi ja katsoa, että tätä on reilusti, et kun mä tuun töistä nälkäsenä, niin sitä on siellä... niin siellä oli se rasia ja yks ruokalusikallinen ruokaa. Ja jos hän osti ruokaa, niin se oli merkitty, että se on hänen. Ja mä aina sanoin, että mä en ikinä osta jääkaappiin semmoista mitä kaikki ei sais syödä, että se on kaikille, että ainoastaan laitan lapun, jos mä olen varannu et mä käytän tän johonkin tiettyyn ruokaan tai näin, mutta sitäkin mä tein siis kaikille.” (H2)

Myös puolisoitten välinen erilainen elintaso kuvastui vastauksissa. Tällaisissa tilanteissa äidillä ja lapsilla saattoi olla isää heikompi elintaso, koska perheen isä käytti rahaa haluamallaan tavalla esimerkiksi vaatteisiin ja omiin hankintoihin. Muilla ei ollut tätä mahdollisuutta ja etenkin vaimon piti perustella omia tarpeitaan tai niitä miehen osalta kritisoitiin. Tätä tapahtui etenkin tilanteissa, joissa oli sovittu, että vaimo hoitaa lapsia heidän ollessaan pieniä ja mies kävi töissä.

No sillä lailla, että meillä oli yhteinen sopimus, kun lapset ovat pieniä, että mä jään heitä hoitamaan kotiin ja hän on se tienaava osapuoli. Niin hänellä oli oikeus käyttää rahaa, miten halusi ja tehdä hankintoja, mutta sitten mun pienetkin hankinnat olivat kyseenalaisia, ja mä taas yritin epätoivoisesti säästää kaikin mahdollisin keinoin, että mun päivän työ oli sen lisäksi, että mä hoidin lapset ja kodin oli se, että mä keksin koko ajan, että millä mä säästän ja teen tän vielä edullisemmin.

Auto oli hänen hallinnassaan, vaikka se oli meidän yhteisissä nimissämme ja hänellä oli oikeus käydä niinku parturissa ja ostaa vaatteita ja raha meni siihen ja mä maksoin kaikki lasten kulut ja harrastukset ja säästin sitten omilla menoissani. Ja mua syyllistettiin aina, jos mä olin jotakin hommannut itselleni ja se oli niin kun tarpeetonta ja turhaa ja sitten hän kommentoi semmoisessa, jos mä kerran puoleen vuoteen kävin kavereiden kanssa syömässä, niin se oli niin kun ylenpalttista hänen mielestään tuhjata nyt rahaa tuollaiseen. (H2)

Taloudellisella tasa-arvolla parisuhteessa tarkoitetaan sitä, että molempien puolisoitten rahallinen panos on yhtä tärkeä ja arvokas. Lisäksi molemmilla on yhtäläinen pääsy rahoihin sekä oikeus käyttää ja kontrolloida niitä (Sailio 2014, 127.) Tämä ei toteutunut juuri kenelläkään haastateltavista, vaan rahakontrollia käytti perheissä enimmäkseen mies. Tilanteet

ajautuivat usein tähän juuri lasten tulon jälkeen. Taloudellinen tasa-arvo usein toteutuikin paremmin parisuhteissa, joissa on kaksi työssäkäyvää, kun tilanteissa, joissa esimerkiksi toinen on hoitovapaalla ja toinen työelämässä, koska usein tällöin toisen osapuolen tulot laskevat. Tällöin perheen toimeentulo voi olla suurelta osin yhden vanhemman varassa ja tähän sisältyy myös riski taloudelliseen eriarvoisuuteen parisuhteen sisällä. (Sailio 2014, 126.)

Asia on riippuvainen myös siitä, miten asiaa tarkastellaan. Rahanjakoon perheiden sisällä vaikuttaa kaksi vahvaa normia, jakamisen ja itsenäisyyden normit. Itsenäisyyden normin mukaan voidaan ajatella, että rahojen ansaitsijalla tulisi olla mahdollisuus päättää niiden käyttämisestä, kun taas jakamisen normin mukaan perheen rahat tulisi käyttää tasapuolisesti riippumatta siitä kuka ne on ansainnut. Tähän normiin voidaan liittää myös ihanne siitä, että jokaisella perheenjäsenellä tulisi olla keskenään samanlainen elintaso. (Sailio 2014, 126–127.) Asia on siis pitkälti perheiden päätettävissä. Jos pariskunnalla on keskenään samanlainen tulotaso. Tällöin jakotavalla ei ole niin suurta merkitystä, mutta jos pariskunnalla on kovin suuret tuloerot, asia voi olla tällöin haasteellisempi ratkaistava. Merkitystä on myös sillä, kuinka perhevapaat perheissä jaetaan. Vaikka paljon uudistuksia kokenut ja molempien vanhempien tai huoltajien yhtäläistä oikeutta perhevapaisiin korostava laki astui voimaan elokuussa 2022, on voitu ainakin toistaiseksi vielä huomata, että edelleen naiset pitävät suurimman osan perhevapaista, ja tämä voi näkyä haitallisesti niin naisten ansiokehityksessä kuin taloudellisessakin asemassakin (Valtioneuvosto 2022). Tämä onkin yksi mahdollinen vaaranpaikka myös taloudellisen tasa-arvon toteutumiseksi.

Avoliittolakiin on myös kirjattu kohta, jossa sanotaan puolisoitten taloudellisesta ja tasavertaisesta asemasta näin. ”Kummankin puolison tulee kykynsä mukaan ottaa osaa perheen yhteiseen talouteen ja puolisoitten elatukseen. Puolisoitten elatus käsittää puolisoitten yhteisten sekä kummankin henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisen.” (Avoliittolaki 234/1929, 46. §; Sailio 2014, 127.) Se ei kuitenkaan haastateltavien kohdalla toteutunut, vaikka suurin osa heistä oli ollutkin naimisissa puolisonsa kanssa.

Vaikka taloudellinen väkivalta olisi saanut alkunsa lapsiperhearjessa, se ei kuitenkaan poistu tai edes vähene töihin palatessa. Kaksi haastateltavaa toi esille, että taloudellinen väkivalta jopa voimistui heidän suhteessaan sen jälkeen, kun haastateltava oli palannut töihin ja oli alkanut tienaamaan omaa rahaa enemmän.

Yksi haastateltavista kertoi, että hän oli antanut vastuun miehelleen taloudellisissa asioissa miehen näin pyytäessä, ja samalla myös tilinkäyttöoikeuden omalle tililleen. Haastateltava ei siis ollut tietoinen perheen taloudellisesta tilanteesta, koska mies oli hoitanut perheen yhteisiä raha-asioita. Vasta myöhemmin hänelle oli valjennut, mitä hänen miehensä oli todellisuudessa tehnyt hänen tietämättään. Haastateltava myös kertoi, että asuntolainaa sekä muita lainoja oli hänen miehensä ottanut heidän parisuhteensa aikana enemmän kuin asiasta oli yhdessä sovittu. Puoliso oli ilmeisesti siis ottanut vaimoltaan salaa suuria lainoja, joista vaimo ei ollut tietoinen. Haastateltavan nimiin oli otettu muun muassa opintolainaa, jotka mies oli itse käyttänyt. Todellisuudessa siis haastateltava joutui eron jälkeen vastaamaan suurista lainamääristä, koska ne oli otettu joko yhteisiin tai haastateltavan nimiin.

Yksi haastateltavista kertoi, että hän oli aikaisemmin ollut hyväpalkkaisessa työssä, jossa hänen vuosiansionsa olivat varsin hyvät. Tilanne kuitenkin muuttui, kun haastateltava alkoi työskennellä pariskunnan yhteisessä yrityksessä. Haastateltava kertoi, että hän oli taloudellisesti riippuvainen miehestään tämän jälkeen, koska yritys oli miehen omistuksessa.

Ja me niinku sovittiin, että mä keskityn meidän oman yrityksen pitämiseen ja hän sanoi, että siinä alkuvaiheessa, että mulla ei ole varaa maksaa palkkaa ja tää oli ehkä se sudenkuoppa mihin mä tipahdin.

Eli silloin se koko taloudellinen kontrolli siirtyi hänelle kaikista asioista, koska mulla ei ollut niinku varsinaisesti tuloja siitä meidän yrityksestämmä, niin kaikki ne mitä mä sain rahaa, niin oli niinku hänen armostaan. (H4)

Seuraukset näkyivätkin tämän jälkeen taloudellisena kontrollina, joka ilmeni esimerkiksi ostoksien kritisoimisena sekä taloudellisena valta-asemana suhteessa. Myös parisuhde alkoi mennä tämän myötä huonompaan suuntaan.

Ja silloin se muuttui niinku hyvin radikaalisti, että kaikkia mun ostoksia kritisoitiin tai tarpeita kritisoitiin, ja sitä rahankäyttöä tai munkin laskuja. Niinku mä en saanut maksettua omia laskuja, että pantattiin sitä tulon antamista ja se vaikutti suhteeseen. Sehän on sellainen pyöreä kierre, että se menee sitten vaan niinku koko suhde alkaa valua aika nopeasti huonompaan suuntaan, kun mä olin koko ajan ahdistunut siitä, että miten mun toimeentulo? ja mulla oli lainaa ja pieniä lapsia. Niin niin, se oli kyllä ihan selkeä. Selkeä se polku sitten. (H4)

Haastateltava toi myös esille, miten tilanne oli ollut taloudellisen tilanteen osalta aikaisemmin erilainen, kun haastateltava työskenteli aikaisemmassa työssään.

...miten sitä perhettä kasvatin ja ylläpidin niin siis mähän todella maksoin meillä kaikki silloin kun mulla oli vielä rahaa, niin mä maksoin kaiken matkat ja

elämisen ja sisustuksen ja talon kunnostamisen, että tää mies oli tosi pienituloisen silloin kun me tavattiin— (H4)

Yhden haastateltavan parisuhteessa taloudellisista asioista ei juurikaan puhuttu. Puoliso sivuutti talouteen liittyvät keskustelut ja pakeni vastuutaan, vaikka oli omien sanojensa mukaan varakas. Tämä näkyi erityisesti yhteisten laskujen ja menojen maksamisessa. Haastateltava kertoi, että puoliso saattoi vastata vain tönkeyästi kiroilemalla tai pesemällä kätensä koko asiasta, jos haastateltava oli häneltä kysynyt, miksi laskuja oli jäänyt toistuvasti maksamatta. Yksi taloudellisen väkivallan muodoista on juuri taloudellisen vastuunkannon sivuuttaminen, ja se oli selkeästi nähtävillä haastateltavilla.

Mun mielestä normaalissa parisuhteessa asioita ei hoideta noin ja ylipäättänsäkin, jos niistä keskustellaan niin niistä keskustellaan siten, että sä et halveksi tai solvaa tai hyökkää periaatteessa, et keskustelu on hyvinkin rakentavaa ja pohditaan, että hei okei, että jos tää lasku nyt on maksamatta, niin miten me siitä yhdessä selvittäään eikä niin, että sä tavallaan peset kätesi ja oot niinku silleen, että sä oot kuin vieras siinä suhteessa ja skippaat niinku sen, että se onkin niin kun mun tehtävä se, et ei kuulu hänelle. (H5)

Haastateltava antoi myös esimerkin, jossa oli mennyt puolisonsa kanssa syömään ja puoliso oli yrittänyt maksattaa haastateltavalla oman ravintolalaskunsa korostaen kuitenkin samalla omaa varakkuuttaan toista alentaen.

”Mentiin ravintolaan syömään niin hän ilmoitti yhtäkkiä siinä, että maksa sä niinku hänenkin laskunsa. Niin sitten kun mä sanon, että eikö sulla ole itsellä rahaa, että tehdään niin, että maksa sä omasi edes, niin hän saattoi sanoa töksäyttää mulle, että ”Sulla ei ole koskaan niin paljon rahaa kuin mulla on.”(H5)

Kuudes haastateltava kertoi, että heillä syy, miksi hän kustansi koko talouden menot, johtuivat siitä, että miehen yritys oli mennyt konkurssiin ja näin ollen hän maksatti kaiken vaimolleen. Mies ei osallistunut kuluihin vaan oletti vaimon maksavan lähes kaiken. Haastateltava kertoi, että ottaessaan asian esille miehensä kanssa oli miehen vastaus ollut vain, että pyydä rahaa, jos tarvitset.

-- mä koin sen niinku väkivallaksi, kun mä ilmoitin, että mun rahat ei riitä ensi kuun laskuihin. Niin hän kohautteli olkiansa ja sanoi, että pyydä sitten, jos tarttee.

Ja sitten mä en koskaan pyytänyt, koska mulle tuli sitten hirveä kynnys--, että en mä tiedä mitä mä olisin tehnyt, jos ei ne rahat olisi riittänyt, että kai mä olisin sitten mun vanhemmilta käynyt kysymässä, mutta mulla on aika kova niin kun

kynnys ollut aina keneltäkään pyytää yhtään mitään, että en, en olisi vanhempiltakaan. Se olisi ollut tosi paha paikka, että olisin joutunut heiltä pyytää.

Mä maksoin aina kaiken. Hän meni konkurssiin ja hän oli ulosotossa, niin se oli ihan hänen perusteensa, että miksi hän ei osallistu mihinkään. (H6)

Haastateltavien elämästä kuvastui se, että heidän sosiaalinen elämänsä ja taloudellinen liikuvuutensa olivat parisuhteessa ollessa rajoittunutta. Kuten yksi haastateltavista kertoi, että hänellä ei ollut mahdollisuutta käydä edes kotikaupungissa, koska rahaa ei ollut puolison mukaan ollut siihen käytettäväksi. Myös illanvietot ystävien kanssa olivat hyvin kyseenalaisia ja puoliso saattoi kritisoida niitä hyvin voimakkaasti. Taloudellisen väkivallan käyttäjä käyttääkin usein emotionaalista ja psyykkistä väkivaltaa alentaakseen, vähätelläkseen, eristääkseen sekä nöyryyttäkseen puolisoaan tavoitteenaan pakottaa tämä olemaan riippuvainen väkivallan tekijästä. Samalla hyväksikäyttäjä yrittää tehdä kumppanistaan taloudellisesti riippuvaisen ja estää puolisoaan tulemasta omavaraiseksi. Tämä näkyy niin, että väkivaltainen puoliso tekee parisuhteessa kaikki taloudellisiin asioihin liittyvät päätökset. Kumppani voi myös estää puolisoaan hankkimasta ja käyttämästä rahaa, ja pakottaa myös kumppaniaan luottamaan väkivallan tekijään taloudellisissa asioissa. (Postmus ym. 2012.)

Taloudellinen väkivalta näyttäytyi siis erilaisin tavoin. Tunnistettavia keinoja olivat muun muassa rahan käytön rajoittaminen, tiedon pimittäminen ja valehtelu, varastaminen, kostaminen, päätäntävällän vieminen taloudellisissa asioissa, lainan ottaminen toisen nimiin, kiristäminen sekä taloudellisen vastuunkannon pakoilu. Eron jälkeisessä taloudellisessa väkivallassa oli nähtävissä, että huoltajuus asioilla voidaan kiristää ja vaikeuttaa puolison sekä lasten elämää. Elatusmaksuja jätetään maksamatta tai viedään puoliso aina uudestaan käräjille huoltajuuteen liittyvissä asioissa, ja tämä tehdään nimenomaan kostomielessä vahingoittaakseen taloudellisesti toista osapuolta. Taloudellinen väkivalta eron jälkeen näkyi myös yhteisen omaisuuden osituksen pitkittämisenä, omaisuuden piilottamisena erotilanteessa tai niin, että haastateltava joutui maksamaan toisen osapuolen hankkimia velkoja avio-
liiton päättymisen jälkeen. Eron jälkeisestä taloudellisesta väkivallasta kerrotaan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Haastateltavissa ei ollut suoranaisesti sellaisia, joita heidän entinen puolisonsa olisi estänyt hankkimasta rahaa talouteen tai estänyt käymästä töissä. Tilanne oli enemmänkin päinvastoin, että toivottiin vaimon tuovan rahaa talouteen, mutta niin että vaimo ei itse pääsisi nauttimaan tuloistaan, vaan rahat tulisi käyttää joko miehen tai perheen hyväksi. Näin ollen haastateltavien varallisuus ei päässyt karttumaan missään vaiheessa. Suurimmalla osalla

haastateltavista oli jäljellä paljon velkaa parisuhteen päättymisen jälkeen tai jos ei ollut vielä eron koittaessa, niin väkivaltainen puoliso piti huolen siitä, että puoliso ei voisi erota ilman taloudellisia seuraamuksia, ja yritti velkaannuttaa entistä puolisoaan eron jälkeen.

Motiivit väkivaltaiselle käytökselle

Motiivit taloudellisen väkivallan käytölle voivat olla moninaisia ja ei varmastikaan ole olemassa yksiselitteistä vastausta siihen, mitkä syyt ovat ajaneet puolison taloudelliseen väkivallankäyttöön. Kysyttäessä haastateltavilta, minkä he uskovat motiivien olleen, vastauksena olivat vallanhalu, mustasukkaisuus, hallinta ja sairas mieli. Yksi haastateltavista kertoi esimerkin puolisonsa halusta hallita:

Just tämä, että tuota kun esimerkiksi auto... niin hän ei halunnut, että mä käytän autoa hänen tietämättään. Niin se oli semmoisen niin sanotun anomuksen kautta sai käydä kaupassa autolla ja piti selittää ajoreitit ja muuta. Ja kerran sitten oli tytär lähdössä töihin ja todettiin, että polkupyörästä oli kumi puhki, että nyt tarvitsee autokyydin, ja mä rupeen etsimään autonavaimia ja menin herättämään mieheni ja hän kaivoi ne tyynyn alta.

Hän niin kun halusi pitää hallinnassa ja tietää kaiken, ja se on semmonen vallankäyttö mikä on niin kun siinä se. (H2)

Yksi haastateltavista epäili miehensä olleen narsisti tai ainakin hän kuvaili miehellään olleen piirteitä tällaisesta käytöksestä. Haastateltava esitti myös ihmetyksensä ylipäätään siitä mikä ajaa ihmisen tällaiseen käytökseen, kun oli keskustellut muiden samassa tilanteessa olleiden ihmisten kanssa kokemuksistaan.

Kun on kuullut näitä, minkälaisia muillakin on ollut siis näitä tarinoita, niin kyllä välillä tuntuu, että ei mä en ymmärrä ollenkaan, että mikä ihmisrotu on tuo justiinsa, jotka niinku pystyvät? Tiedätkö niin kun mun mielestä niillä ei ole mitään empatiakykyä. Mä en tiedä edes sitä, että miten se ihminen oikeasti niinku jäsentelee ja ajattelee. Sillä on ihan oma ajatusmaailmansa minun mielestäni, koska se on niin nurinkurinen, että hänelle, kun jostain asioista mainitsi, niin hän jotenkin ihmeellisellä tavalla käänsi sen, keplotteli sen silleen, että se oli hetken päästä loppujen lopuksi silleen, että joka ikinen asia oli aina, se oli mun vika sitten kuitenkin.

-- mutta olen lukenut, tiedätkö narsistista. Niin mulla on kyllä vahva tunne siitä, että on varmaan sen kaltainen ihminen kyseessä. (H5)

Yksi haastateltavista kertoi, että hänen entisellä puolisolallaan oli yksinkertaisesti sairas mieli, sillä hän ei keksinyt muuta selitystä entisen miehensä toiminnalle. Mies oli velkaannuttanut

haastateltavan parisuhteen aikana ja lisäksi ominut itselleen haastateltavat rahat palkkatuloja myöten.

Mä luulen että...mitenhän mä sanoisin sen siis niinku sairas mieli, just joku semmonen, että se ei voinut niinku mitenkään ymmärtää, että ne on niinku mun rahoja ja että mun ois pitänyt saada niinku se oma osuus ja eihän mun kuulu maksaa niinku hänen... Ku mä yritin sitten, se ositus oli jo allekirjoitettu, mä yritin sen jälkeen puhua, että eihän nää lainat kuulu mulle, mutta se oli vaan, että ne on vanhoja lainoja ja ei minkäänäköistä huonoa omaatuntoa tai syyllisyyttä. Jotenkin semmonen käsittämätön ajatusmaailma, et ne on hänen, ne mun rahat, että ne kuuluvat hänelle, niinku ikään kuin mua ei ois ollu olemassakaan. (H3)

Luultavasti motiivit taloudellisen väkivallan käyttöön ovat hyvin samanlaisia kuin muussakin lähisuhteiden väkivallassa. Taloudellista väkivaltaa ei ole juuri tutkittu tekijän näkökulmasta, joten motiiveista sen käyttämiseen ei ole tarkkaa tietoa. Haastateltavien haastatteluista kuitenkin välittyi samanlainen käsitys kuin he itse sitä kuvasivat. Taloudelliseen vahingoittamiseen linkittyy paljon erilaisia tunteita, kuten kosto, mustasukkaisuus, vallanhalu mutta myös luonteenpiirteillä voi olla vaikutusta. Toiset ihmiset voivat olla raha-asioissa myös hyvin pihejä, joka voi altistaa heitä käyttämään puolisoaan taloudellisesti hyväksi. Ilman, että siihen liittyisi välttämättä suoranaista vahingoittamisen tarkoitusta muuta kuin taloudellisen hyödyn tavoittelu.

Anniina Kaittila (2017, 77, 79) on väitöskirjassaan kirjoittanut taloudellisen väkivallan motiiveista, jotka hänen tutkimuksessaan nousivat esiin. Motiivit olivat paikannettavissa yksilötasoihin tekijöihin sekä toimintaympäristöön. Taloudellisen väkivallan syiksi paikannettiin muun muassa halu vahingoittaa ja kontrolloida kumppania, taloudellisen hyödyn tavoittelu ja riippuvuusongelmat. Riippuvuusongelmissa taloudellinen vahingoittaminen ei ole useinkaan päämotiivi vaan seuraus. Tavoitteena on tällöin enemmänkin riippuvuutta aiheuttavan tekijän hankkiminen kuten päihteiden. Motiivit taloudelliselle väkivallalle on monitulkintainen asia. Tutkimuskirjallisuudessa motiivit ovat useimmiten enemmänkin ulkopäin esitettyjä kuin tekijöiden itsensä kuvaamia, joten varmuutta motiiveista ei voida täysin sanoittaa.

Taloudellisen väkivallan tunnistaminen

Taloudellisen väkivallan tiedetään olevan tunnistamattomampaa ja näkymättömämpää kuin muiden väkivallan muotojen, ja siitä ei välttämättä puhuta tai käydä keskusteluja yleisesti samalla tavalla kuin muista väkivallan muodoista. Tästä syystä tunnistaminen voi olla usein

vaikeaa myös taloudellisen väkivallan kokijoille. (Pollari 2022, 9.) Onkin mahdollista, että taloudellisen väkivallan kokijoiden elämässä tilanteet voivat saada ymmärryksen vasta jälkikäteen, kun taloudellista väkivaltaa on mahdollisesti jatkunut jo vuosia tai sitten kun on jo erottu. Noin puolet haastateltavistani toivat esille tämän kysyttäessä heiltä, milloin he tunsivat taloudellisen väkivallan parisuhteessaan. Kaksi haastateltavaa kertoi kokemuksistaan:

Miten senkin, miten sen määrittelee, mutta vois sanoa, että niikun mä en silloin tajunnut sitä silloin, mutta kyllä se etenkin, kun toinen lapsista syntyi ---kun en tajunnut sitä ollenkaan niin se oli tavallaan semmonen, että vasta jälkikäteen mä oon tajunnut sen eron jälkeen, että mulla on ollut taloudellista väkivaltaa koko ajan. Mutta vasta eron jälkeen oon tajunnut, että mähän oon ollu hyvänen aika taloudellisen väkivallan uhri liiton aikana, mitä mä en silloin ymmärtänyt. Eli siis monta vuotta sitä oli. (H1)

Tää on muuten jännä, että sitä on miettinyt moneen kertaan jälkeenpäin, että tuota... kun eihän sitä itse tajunnut. Itseasiassa tämä mulle sanotettiin vasta jälkeen, kun mä lähdin henkisen väkivallan takia, mulle sanottiin, että huomaaks sä, että sulla on ollu taloudellista väkivaltaa ja sit mä rupesin miettimään sitä jälkeen päin, että niinhän se on ollu. (H2)

Yksi haastateltavista kertoi, että hänellä oli mennyt kauan aikaa avioliiton päättymisen jälkeen ennen kuin hän oli ymmärtänyt, mistä oli ollut kysymys. Se oli selvinnyt hänelle noin kuusi vuotta avioliiton päättymisen jälkeen, kun hän oli katsonut televisiosta taloudellista väkivaltaa käsittelevää ohjelmaa. Tätä ennen keskustelimme haastateltavan kanssa siitä, kuinka tunnistamaton ilmiö taloudellinen väkivalta yleisesti on.

Niin mullakin kävi, jos mä en olis nähty ylen aamu-tv:ssä (taloudellista väkivaltaa käsittelevää) haastattelua, niin en mä olis ymmärtänyt. Kyl mun silmät aukenivat, vaikka mä olen ollut tässä kurimuksessa jo kuudetta vuotta jo... (H4)

Sen jälkeen, kun yksi haastateltavista oli ymmärtänyt, mitä hänelle oli tapahtunut. Oli se tuonut mukanaan monenlaisia tunteita myös katkeruutta tapahtunutta kohtaan. Tilanteessa mies oli siis hallinnut perheen taloutta. Mies oli myös hoitanut perheen laina-asiat ja salannut asioita niihin liittyen vaimoltaan.

Ja mä luulin, että meillä on jotenkin, että niin mä en tiennyt sitä todellisuutta. Mä luulin, että meillä ei ole varaa matkustaa ja mä luulin, että mulla ei ole varaa käydä edes kotikaupungissa --- Mä luulin, että mä en voi ostaa itselleni vaatteita, ja nyt kun mä tajuan, että mä olisin voinut sen kaiken tehdä sen lisäksi, että mulla olis vielä säästynytkin rahaa, niin se on niin tylyä, kun sitä rupee miettimään.

Mulla on tilanne silleen hankala, koska se sai käyttää mun tiliä 10 vuotta ja mä koko aika luulin, et homma on hanskassa ja vasta selvisi, että ei se ollutkaan. --

Tää kaikki selvis mulle vasta siinä vaiheessa, kun mä otin oman elämäni omiin käsiini, niin mä rupesin tajuamaan, että hyvänen aika, että vaikka mä maksan yksin niin mulla säästyy rahaa ja sitten rupesin tutkimaan, et mitä ne kaikki lainat ovat ja mihin ne on mennyt ja miks mun tilillä ei ole penniäkään rahaa, vaikka mä oli 15-vuotta ollu keskituloinen... mulla ei ollu penniäkään. (H3)

Haastateltavista yksi kuvasi tilannettaan niin, että hän ei ollut oikeastaan kyseenalaistanut perheensä tilannetta, koska oli niin tottunut siihen. Ennen kuin haastateltavan veli oli ihmetellyt siskon taloudellista tilannetta ja se oli saanut hänet kyseenalaistamaan oman tilanteensa.

Että se oli niinku sellaista koko aika viimeisen pennin venyttämistä, ja mä en kyllä koskaan kokenut sitä kauhean ahdistavaksi, että mä oon niin kun aina ajatellut, että no eihän sillä rahalla sitä onnea tule ja näin, mutta sitten jossain vaiheessa heräsin siihen, kun mun veli kysyy, että miten teillä voi olla rahat noin vähissä, että kummatkin käynte töissä. Miksi teillä ei ole rahaa ostaa koskaan yhtään mitään eikä lähteä mihinkään? Ei matkustella, ei yhtään mitään. Pelkkää työntekoa. (H6)

Puolet haastateltavista ei tunnistanut kohtaamaansa taloudellista väkivaltaa heti tai ollessaan parisuhteessa, vaan vasta sen jälkeen. Osalle haastateltavista asia selvisi nopeammin vielä suhteessa ollessa.

Kyllä mä sen tunnistin niin kun aika nopeasti, kun lapset olivat pieniä. Tiesin että mä olen nyt tässä, kun tikku paskassa, että mä en pääse tästä eroon, että mua ahdisti ihan hirveästi se tilanne. (H6)

Mä tunnistin sen siitä kontrollista ja niinku kritiikistä, mikä kohdistui siihen niinku kaupassa käymiseen ja niiden ostosten niinku kritisointiin. Ja se kontrolli oli ehkä se mikä sitten oli mun mielestä eniten tunnistettavissa. Ja toki tuon jälkeenkin niin kun sitten näki sen, että okei, että se jatkuu, että hän yrittää niinku vieläkin kontrolloida mua tavalla tai toisella. (H4)

--- Ja mä rupesin ite miettimään, et tässä on jotain, että tää ei ole pelkästään niin sanottua henkistä väkivaltaa. Muistaakseni luin netistä tästä taloudellisesta väkivallasta ja silloin mulla niinku tuli, että hei, tässä on samoja piirteitä, koska siinä oli jotenkin hyvin paljon sitä henkistä väkivaltaa. Niin sehän se henkinen väkivalta on mun mielestä ihan sama, kun taloudellinen väkivalta, silloin kun siinä on niin kun raha mukana. (H5)

Yleisempää haastateltavien keskuudessa oli siis se, että taloudellista väkivaltaa ei tunnistettu heti. Sitä pidettiin enemmänkin henkisenä väkivaltana. Toisaalta se on ymmärrettävää, sillä taloudellinen väkivalta terminä on melko uusi. Taloudellista väkivaltaa on kyllä ollut

olemassa, mutta ei ole ymmärretty mitä sillä tarkoitetaan, koska asiasta on puhuttu yleisesti melko vähän. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa taloudellinen väkivalta kuitenkin näyttäytyy melko yleisenäkin väkivallan muotona, (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021c) mutta se ei luultavasti ole paikantunut vielä niin hyvin suomalaiseen kielenkäyttöön.

Muut väkivallan ilmenemismuodot

Niin kuin aiheesta kirjoitetussa tutkimuskirjallisuudessa on usein kirjoitettu, myöskään haastateltavien elämässä taloudellinen väkivalta ei ollut ainut väkivallan muoto vaan yksi muiden joukossa. Yleisimmin se esiintyi yhdessä henkisen väkivallan kanssa, mutta mukana oli osalla haastateltavista kaikkia väkivallan muotoja. Yksi haastateltava kuvaili kokemaansa väkivaltaa näin:

Joo liittyi kyllä, että joo. Siinä oli kyllä ehkä kaikkikin väkivallan muodot käytössä tietyllä tavalla, että paheni loppua kohti. Että enemmän semmoinen psykologinen ylivalta ja semmoinen niinku henkinen väkivalta oli se suurimmassa osassa. Mutta sitten tuli kyllä fyysinen väkivalta kehiin ja sitä oli käytännössä koko aika. Elikkä, jos et tee näin, niin sitten kyllä se fyysistä ylivaltaansa käytti niin kuin ihan alusta saakka, mutta mä alistuin siihen jo niin alussa, että mä pelkäsin sitä, että jos se käy vaikka kiinni niin mä tiesin, että mä oon niin heikoilla, että parempi olla provosoimatta. (H6)

Joillakin haastateltavilla muu väkivalta ei ollut mukana suhteen alusta alkaen, vaan se tuli mukaan vasta suhteen loppuvaiheessa, kun ero oli jo lähellä. Yhdellä haastateltavalla fyysisen väkivallan ilmentyminen suhteeseen oli lopulta viimeinen pisara koko suhteen olemassaololle.

No oli sitä henkistä, sitä oli tosi paljon ja oli vähän fyysistäkin väkivaltaa ja sitä oli sit ihan viime metreillä justiin niinä viimeisinä päivinä. Se niinku tavallaan... siinä sattui niin monta semmoista asiaa yhtä aikaa, että se vaan kirkasti sen ajatuksen, jota mä olin tavallaan kuitenkin koko syksyn siinä työstänyt niin se oli se viimeinen tikki siihen, että nyt riitti. (H2)

Myös yksi haastateltava kertoi, että etenkin fyysistä väkivaltaa oli ollut suhteen alusta alkaen, mutta loppua kohden se muutti muotoaan ja kun parisukunta oli jo eronnut, väkivalta näyttäytyi etenkin uhkailun ja kiristämisen muodossa. Uhkailu ja kiristäminen liittyi osittukseen ja omaisuuden jakamiseen avioliiton jälkeen.

---ja silloin alkuvaiheessa oli ihan sellaista ja oli siellä parisuhteen aikana ihan fyysistäkin väkivaltaa, mutta sitten eron jälkeenkin, niin oli sellaisia uhkailuviestejä ja soittoja, että jos mä lähden tätä jatkamaan, että jos mä en niinku luovuta,

niin mä saan sen kokea nahoissani. Eli kun mä jätin hänet, niin hän totesi, että mä en tule saamaan koskaan mitään meidän yhteisistä omaisuudesta, että mä lähdän sieltä niinku muovipussi kourassa ja siitä periaatteesta hän niinku yrittää pitää kiinni. (H4)

Myös toinen haastateltava kertoi, että fyysinen väkivallan uhka alkoi näkymään etenkin suhteen loppuvaiheessa. Haastateltava osasi kuitenkin käsitellä tilanteita niin, ja fyysinen väkivalta ei yltynyt uhkausta pidemmälle.

Joo oli siis silleen tossa suhteen loppuvaiheessa, niin alkoi olla sellaista, että pari kertaa oli niin, että hän piti nyrkkiä suurin piirtein mun naaman edessä ja niinku vähän silleen, että kohta tulee turpaan, mutta mä sitten vaan totesin, että lyöppäs kerta, niin täällä on poliisit.

--niinku kyllähän siinä, on ollut sellaisia viitteitä, että olisi siinä varmaan voinut (jotakin sattua), ei voi tietää tietysti, mut mä oon varmaan itse naisena aika kova luu siltä osin, että mä niinku ite tiedän omat rajani ja pidän kiinni siitä, että ei mua uhkailla eikä mua pelotella--. (H5)

Eron koittaessa fyysisen väkivallan uhka oli yksi syy miksi omaa omaisuutta ei uskallettu hakea pois entisestä yhteisestä kodista, vaan omaisuus saattoi jäädä entiselle puolisolle tai omaisuus piti hakea pois, kun mies oli poissa kotoa tai matkoilla.

--mä jätin melkein kaikki tavarani sinne ja lähdin. -- että kävin hakemassa, kun hän oli matkoilla niin mä sitten silloin turvasin sen selustani siten, että mä hain sieltä silloin tavaroita ja sitten mä ilmoitin mun asianajajani välityksellä, että jos mä tuun hakemaan sieltä jotain tavaroita niin mä edellytän sen, että hän on pois sieltä. Ja mä vaadin vielä sen, että mä tuun poliisien avustuksella sinne, että mä en viitsi niinku riskeeraa semmoista, koska mulla muutammat ystävät oli sitä mieltä, että hänen mielenterveys tai se, että hänen niinku henkinen tilansa on sen verta epävakaa, että ei kannata ottaa sitä riskiä.

Niin mä totesin itsekin, että en, mä en niin paljoa tavaroita rakasta, kun niitä saa kaupasta niin mieluummin niin, että henkikulta säilyy. Ja käyn sitten ostellee niitä tavaroita. Mut joo mä hain niitä tosiaan sen verta silloin, kun hän oli pois ulkomailla. (H5)

Kaikkien haastateltavien tarinoissa toistui siis muunkinlaisen väkivallan ilmentyminen tai sen uhka. Pelkästään taloudellista väkivaltaa kokeneita ei ollut haastateltavissa. Kansainvälisissä tutkimuksissakin on havaittu, että taloudellinen väkivalta kytkeytyy voimakkaasti muuhun lähisuhdeväkivaltaan. Noin 90 prosentissa lähisuhdeväkivalta tapauksista esiintyi myös taloudellista väkivaltaa. (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021c.) Haastateltavien kertomuksista välittyi, että parisuhteet eivät olleet päättyneet pelkästään sen vuoksi, että

parisuhteessa oli taloudellista väkivaltaa, vaan parisuhteissa oli myös muuta väkivaltaa sekä muita haasteita, kuten rikollisuutta ja salaisuuksia, henkistä vallankäyttöä ja kontrollia.

Luvussa keskityttiin menneeseen aikaan ja niihin tekijöihin ja asioihin, joista on päädytty nykytilanteeseen. Haastateltavat kuvasivat menneisyyttä nykyhetkestä käsin, menneisyys kuvautuikin niiden haastattelukysymysten ja vastausten kautta, joita haasteltaville esitin. Siinä mielessä kirjoittajalla on aina suuri vastuu siitä, minkälaisina tarinoina haastateltavien elämä näyttäytyy menneisyudessa. Menneisyys voi muovautua ajan saatossa ja saada uusia tulkintoja, jonka vuoksi mennyttä aikaa ei voida määritellä paikallaan pysyväksi ja staattiseksi (Juhila 2018, 14). Tarinallinen käänne suunnataan seuraavaksi nykyhetkeen ja siihen vaikuttaneisiin asioihin.

5.2 Selviytymisen polut

Tässä luvussa käsitellään selviytymistä prosessina. Ensimmäiseksi käsitellään niitä seurauksia, joita taloudellinen väkivalta on haastateltaville aiheuttanut, ja miten ne näkyvät nykyhetkessä. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään selviytymistä, ja sitä mitä se haastateltaville tarkoittaa ja miten se määrittyy heidän elämässään. Luvussa avataan myös niitä tekijöitä, jotka ovat auttaneet tai estäneet selviytymistä, ja sitä ovatko haastateltavat saaneet apua erilaisista auttamisjärjestelmistä, kuten sosiaalityöstä tai muiden palveluiden kautta selviytymisensä tueksi. Selviytyminen voidaan luokitella ikään kuin muutostarinaksi, jossa muutos on tarina. Tarinan peruskaavaksi voidaan luokitella tällöin ”alkutila-muutos-lopputila” Tarinan kautta muutos voidaan hahmottaa osaksi menneen ja tulevaisuuden yhdistävää juonta. (Hänninen 2000, 94–95.)

Selviytymiselle käsitteenä ei ole olemassa yhtä oikeaa määritelmää, koska käsite on moniulotteinen ja se voi tarkoittaa ihmisille erilaisia asioita. Selviytymisellä voidaan myös viitata hyvinkin erilaisiin asioihin riippuen siitä missä yhteydessä asiasta puhutaan. Ensi- ja turvakotien liitto on esimerkiksi määritellyt selviytymisen ja toipumisen tarkoittavan väkivallasta selviytymisen yhteydessä hyvinvoinnin asteittaista lisääntymistä, toivon, luottamuksen ja hyvän olon löytymistä raskaiden vastoinkäymisten jälkeen. (Linner Matikka, 2019.) Joidenkin määritelmien mukaan ensimmäinen askel on selviytyminen, jolla tarkoitetaan pelkistetysti hengissä selviytymistä väkivaltakokemusten jälkeen ja tämän jälkeen voidaan puhua toipumisesta, joka pitää sisällään edellä mainittuja asioita kuten toivon, luottamuksen ja

turvallisuuden lisääntymistä. Toipuminen ja selviytyminen vaativat myös lähes aina mahdollisen väkivallasta syntyneen trauman tunnistamista ja hoitamista. (Etelä-Pohjanmaan ensi- ja turvakotien yhdistys ry 2023.)

Selviytyminen voidaan määritellä myös eri tasoilla sekä elämän osa-alueilla. Kokonaisvaltainen selviytyminen käsitteenä on hieman hankala määritellä, mutta sillä voitaisiin ajatella tarkoitettavan sekä psyykkistä, fyysistä ja taloudellista selviytymistä.

Haastateltavien elämässä selviytyminen tarkoitti heille eri asioita. Osalla haastateltavista selviytyminen oli jo pidemmällä. He kokivat, että olivat päässeet ainakin jollain tasolla eteenpäin, ja pystyivät katsotaan tilannettaan jo etäämmältä ja analysoimaan omaa selviytymisen kokemustaan. Osalla selviytyminen oli vielä niin vahvasti kesken, että he eivät pystyneet määrittelemään sitä omalla kohdallaan ainakaan toistaiseksi. Heillä selviytyminen oli sitä, että he olivat fyysisesti selviytyneet eteenpäin ja etenivät pienin askelin kohti selviytymisen muita tasoja.

Nähtävissä kuitenkin oli, että lähes kaikilla samankaltaiset asiat olivat edistäneet psyykkistä ja henkistä selviytymistä vaikka taloudellisen selviytymisen tasolla vaihtelua olikin enemmän. Yleisimmin henkiseen ja fyysiseen selviytymiseen liitettiin liikunnan, ulkoilun ja luonnossa liikkumisen sekä lähipiirin, vertaistuen, terapian ja ystävien merkitys.

Taloudellisen väkivallan seuraukset

Kaikkien haastateltavien kohdalla taloudellinen väkivalta ei ollut edelleenkään päättynyt. Neljä kuudesta haastateltavasta kertoi, että taloudellinen väkivalta jatkuu edelleenkin tai oli jatkunut suhteen päättymisen jälkeen. Kahden haastateltavan kohdalla taloudellinen väkivalta oli päättynyt avioeroon ja ositukseen tai avieron jälkeiseen aikaan. Muiden haastateltavien kohdalla se oli jatkunut eri muodoissaan.

Yleisin syy oli osituksen pitkittäminen tilanteissa, joissa pariskunta oli ollut naimisissa ja heillä ei ollut avioehtoa. Myös yhteisiin lapsiin liittyvät elatukseen sekä tapaamis- ja huoltajuussopimuksiin liittyvät asiat kiristivät puolisoitten välejä ja niihin liittyi myös taloudellista väkivaltaa. Onkin havaittu, että avioeroprosessin pitkittäminen, huoltajuuteen liittyvien taloudellisten velvoitteiden laiminlyönti tai jatkuva oikeuteen haastaminen huoltajuuteen liittyvissä asioissa on se viimeinen linnake, jolla pystytään aiheuttamaan entiselle puolisolle rahallisesti haittaa (Kröger, 2020).

Avioehdon tärkeys nostettiin useassa vastauksessa esille. Yhden vastaajan se oli pelastanut, vaikka haastateltava ei ollut avioliiton solmimisen hetkellä kokenut sitä tarvitsevansa. Avioehto oli lopulta tehty puolison vaatimuksesta, ja se oli lopulta turvannut haastateltavan aseman. Silti ositus oli viivästynyt, koska vararikossa oleva puoliso olisi halunnut tasinkoa avioehdosta huolimatta.

Hän pitkitti pesän jakoa-- yli kolme vuotta. Ja vaati, että hänen pitää saada tasinkoa ja sitten hän vaati, että hänen pitää saada mun omaisuudesta puolet, vaikka meillä oli avioehto. Et se avioehto minut pelastikin sit loppu viimeksi.

Kun me mentiin naimisiin niin tehtiin. Hän itse halusi laatia avioehdon. Mä en olisi itse sitä edes halunnut tai vaatinut tai osannut edes ajatella sitä, että semmoinen tarvitsisi olla. Hän itse oli ajatellut, että hän tulee rikastumaan ja hän ei halua mulle sitten jakaa, jos tulee avioero, niin hän teki sen omaksi suojaksensa. (H6)

Muiden haastateltavien kohdalla avioehdon puuttuminen oli vaikuttanut osaltaan siihen miksi ositusta ei ollut saatu tehdyksi, ja puoliso oli yrittänyt vaikeuttaa sitä kaikin tavoin. Yksi haastateltava kuvasi tilannettaan, jossa taloudellinen väkivalta oli jatkunut eron jälkeen.

On jatkunut ja hän on sen lisäksi, että hän on keinolla millä hyvänsä pyrkinyt pitkittämään ositusprosessia, niin hän on haastanut mua oikeuteen niin kun tekaistuista asioista ja useamman kerran, että tavallaanhan on yrittänyt niinku tehdä sen mun elämän mahdollisimman tukalaksi--

Hänelle ilmeisesti se oli kova kolaus se eroaminen. Koska sit hänelle on jäänyt siitä hampaankoloon ja hän yrittää kyl tuhota mut keinolla millä hyvänsä. Se taloudellinen on ainoa tällä hetkellä, miten hän ulottuu muhun, eli hän pidättelee sitä osituksen tekemistä. (H4)

Joidenkin haastateltavien puolisoilla oli paljon velkoja, jonka vuoksi he yrittivät saada puolisoistaan velkojensa maksajaa. Sitä yritettiin erilaisin kiristyskeinoin avioeron ositustilanteissa. Jopa vastapuolen asianajajat olivat syyllistyneet epärehellisiin keinoihin ositus tilanteissa. Yksi haastateltava kuvasi tilannettaan, jossa puoliso ja hänen asianajajansa vaativat ositustilanteessa vaimoa maksamaan miehen toiminnassa aiheutuneita velkoja.

Kyllä joo edelleenhan me siis niin kun väännetään ja käännetään tätä asiaa, että nyt vaikkakin se avioeron ositus on allekirjoitettu, mutta jopa siinä avioeron osituksen allekirjoituksessa tapahtui siinäkin, oli taloudellista väkivaltaa, koska hän ei suostunut allekirjoittamaan sitä osituspaperia ilman, että mä en suostunut tai minulta hänen asianajajansa kiristi minua, että minun on maksettava hänelle monta kymmentä tuhatta ja ainoastaan niin, että se maksetaan suoraan tälle puolisolle. Ei missään nimessä sinne hänen niihin velkoihin, --meiltä meni

kiinteistö, siis meidän yhteinen kotimme meni ulosottoon hänen velkojen takia— (H5)

Myös yksi haastateltavista kertoi, että taloudellisen väkivallan seuraukset näkyvät edelleen päivittäin hänen elämässään voimakkaasti.

No. Sehän näkyy joka päivä. Että eron jälkeen siis mähän en ole saanut mitään sieltä eropesästä, eli meillä on tehty avioero-ositus päätös jo kaksi vuotta sitten keväällä, mutta penniäkään mä en ole saanut sieltä niinku niistä omista rahoistani, mitä mä aikanaan sinne vein ja miten sitä perhettä kasvatin ja ylläpidin. Niin siis mähän todella maksoin meillä kaikki silloin, kun mulla oli vielä rahaa niin mä maksoin kaiken matkat ja elämisen ja sisustuksen ja talon kunnostamisen— (H4)

Haastateltava myös kertoi, kuinka tiukalla hän taloudellisesti tällä hetkellä on. Tämä johtuu osittain myös siitä, että haastateltava oli joutunut palkkaamaan asianajajan itselleen ositusasioihin liittyen ja ottamaan tätä varten myös lainaa. Hän myös vertasi omaa tilannettaan tv-ohjelmaan.

--mun palkasta menee asianajajan kuluihin ja lainoihin ja mun uuden asunnon lainaan niinku sellainen 90 %, menee erilaisiin elämää ylläpitäviin lainoihin. Mä oon joutunut ottamaan 40 000 euroa lainaa jo näitä asianajokuluja varten. Ja on olemassa tää Rikkaat ja rahattomat, niin mä ihmettelen niiden rahattomienkin summia, että miten ne niinku, että niillä on paljon rahaa käytössä viikkoa varten joku 70 euroakin, niin se on mulle paljon. Mulla ei ole sellaisia rahoja.

--Ja tää on se ehkä niinku hurjin, ja sitten mä joudun kaikessa joka ikisessä liikkeessä, kun mä lähden kodista pois, niin mieltii sitä, että meneekö siihen rahaan vai ei. (H4)

Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan taloudellinen riisto ja kontrolli vaikeuttivat väkivallan kokijaan ja heidän kykyään saavuttaa kohtuullinen elintaso vielä pitkään parisuhteen päättymisen jälkeenkin. (Ulmestig & Eriksson 2017, 564.) Se näyttäytyi myös haastateltavien kohdalla. Saman tutkimuksen mukaan seuraukset näkyivät myös työmarkkina-aseman vakiinnuttamisena sekä vaikeutena ylipäättään työmarkkinoilla toimimisessa. Tällaista ei ollut kuitenkaan nähtävissä haastateltavilla, vaan jokaisella haastateltavalla vaikutti olevan kohtuullisen hyvä työmarkkina-asema.

Taloudellinen väkivalta näkyi edelleen haastateltavien elämässä niin taloudellisina, henkisinäkin kuin fyysisinäkin haasteina. Joillakin se oli laukaissut myös psykofyysisiä sairauksia jälkeinpäin, kun haastateltava oli ymmärtänyt mitä hänelle oli tapahtunut.

No sillä on ollut ihan järkyttävät seuraukset, et jos ajattelee että siitä tulee tosiaan jo kohta 10 vuotta niin en mä ole selvinnyt siitä vieläkään. Et sitten, jos ajattelee, että se avioero oli hyvä asia ja se olis pitänyt tehdä paljon paljon aikaisemmin. Ei mulla niinku ollut mitään semmoista, että mä olisin surrut, että mä menetän hänet tai jotain. Siis ei mitään. Mä pääsin siitä samalla sekunnilla, kun mä olin tehnyt sen päätöksen.

Se olis pitänyt tehdä aikaisemmin, mut se et mä tajusin mitä mulle on tehty, niin kyllä mä traumatisoiduin vakavasti ja mä olin neljä vuotta semmoisessa niinku traumaattisessa, semmoisessa posttraumaattisessa tilassa. Siis semmoisessa, et mä voin todella huonosti neljä vuotta, sillain että mä olin niinku tasaisesti järkyttynyt, voisko kuvata vaikka niin. Et se järkytys siitä, mitä on niinku tapahtunut ei loppunut. (H3)

Taloudellista väkivaltaa laajasti tutkitussa kirjallisuuskatsauksessa huomattiin korrelaatio etenkin ahdistuksen, itsemurha ajatusten sekä PTSD:n eli posttraumaattisen stressihäiriön yleisyydestä taloudellista väkivaltaa kokeneilla (Johnson ym. 2022). Se ei ole ihme sillä, taloudellista väkivaltaa kohdatessaan ihmisen perusturvallisuus järkkyy, ja kokemukset voivat aiheuttaa toivottomuutta ja epätoivoa pitkäksi aikaa. Sama haastateltava myös kertoi, että vaikka välillä elämässä olikin parempia jaksoja, silti tapahtumat muistuttivat häntä ikävällä tavalla ajoittain. Haastateltava oli myös kokenut, että menneet tapahtumat olivat pilanneet hänen elämänsä. Samalla hän koki, että tapahtuneilla oli ollut vaikutuksia myös lapsen elämään taloudellisesti.

--mutta tota mulle tulee semmoisia...itseasiassa nyt just on ollu semmonen jakso taas, että joku ärsyke saa sen aikaan, et mä alan miettimään vaan sitä ja laskemaan niitä rahoja mitä mä oon siinä menettänyt ja mitä mä nyt saisin tai mitä mä oisin silloin saanu, jos mä olisin saanut omat rahat käyttöön ja käyttää niitä niinku itseeni tai tyttäreeni tai elämäni tai tulevaisuuteen niin...

--Ja sit se niinku, et koko keho kyllä reagoi ja sit se jotenkin niinku hellittää pitkäksi aikaa...saa jotain meditatiivisia tai jotain keinoja, mutta kyllä mä ajattelen, että se on niinku tavallaan pilannut mun elämän. (H3)

Kahdella haastateltavista taloudellinen väkivalta näyttäytyi eron jälkeen yhteisten lasten kautta. Tämä näkyi muun muassa elatusmaksujen laiminlyönnissä sekä yhteishuoltajuuteen liittyvinä jatkuvina oikeushaasteina, joita nostettiin haastateltavaa kohtaan. Oikeushaasteisiin vastaaminen ei ole ilmaista, sillä usein avuksi tarvitaan oikeusapua eli asianajajaa, ja asianajajan palkkaaminen maksaa. Yksi haastateltavista kuvasi tilannettaan.

-- Ja sitten on jatkuvia oikeushaasteita. Kun mä oon eronnut kahdeksan vuotta sitten, niin siitä kuusi vuotta mä oon jatkuvasti oikeudessa, eli hän haastaa

koko aika oikeuteen. Jotenka mä menetän koko aika rahaa, eli mä oon menettänyt tänä aikana satatuhatta euroa. Ja oon velkaantunut sen takia. (H1)

Yksi haastateltavista kertoi omasta tilanteestaan, jossa puoliso ei ollut aluksi maksanut yhteisen lapsen elatusmaksuja, vaikka lapsi asui haastateltavan luona. Haastateltava toi ilmi, että lopulta mies kuitenkin suostui elatusapumaksut maksamaan.

No tota... se ensimmäinen vuosihan oli tosiaan niin, että se ei maksanu elatusmaksua, mut sit sen jälkeen se maksoi kyllä. Sitä ei missään määritelty, mut se rupesi kyllä maksamaan jonkun verran ja sitten se maksoi lapsen joitain kuluja, mut muutenhan lapsi on asunut ihan vaan meillä, et kyllä se sit rupes niinku sen verran maksamaan... (H3)

Yhdellä haastateltavista taloudellisen väkivallan jättämät vaikutukset näkyivät myös omassa ajatusmaailmassa omaa toimintaa kohtaan myöhemmin, kun haastateltava muutti omilleen asumaan. Hän koki muun muassa syyllisyyttä tekemistään hankinnoista.

Mä koin eron jälkeen hirveen pitkään sellaista syyllisyyttä aina kun mä menin ostamaan jotain. Ja tuota esimerkiksi, kun muutin asuntoon ja mulla oli semmonen läppärin kokoinen televisioruutu, niin lapset alkoivat puhumaan, että eiköhän olis aika kunnan television. Sitte ne soittivat, että nyt olis hyvä tarjous ja minä kävin sitten ostamassa sen ja sitten kun se televisio tuli mua kadutti ihan hirveästi. Se oli kolme viikkoa tuolla nurkassa, kunnes tytär bongasi sen sieltä ja kysy, että miksi se on tuolla? Mä sanoin, että mua kaduttaa, kun mä oon ostanut sen, se kysy miksi? Ja mä aloin itekkin miettimään, että niin kenelle mä oon oikeastaan tilivelvollinen tästä, mutta hirveen pitkään mä jouduin selittelemään itsellenikin, että miksi mä teen tällaisen hankinnan. Toisaalta se oli taloudellisuutta, mutta se taakka oli se kauheen iso, että aina piti olla selitys, miksi minä ostan tämän ja tarvitsenko minä tämän todella. (H2)

Haastateltavalle ei ollut jäänyt suurempia velkoja avioliitostaan eron jälkeen, ja hän koki sen suhteen selvinneensä, mutta taloudelliset vaikutukset silti koskettivat myös häntä, koska hän ei ollut saanut ositustilanteessa hänelle kuuluvia asioita, kuten huonekaluja ja muuta kodin irtaimistoa, vaan ne olivat jääneet entiselle miehelle.

Kyllähän niitä, kun ei tästä ole kuin kolme vuotta niin mitä jouduin hommaamaan sitten yhtäkkiä uutta pyykkikonetta ja tiskikoneista lähtien niin kyllähän niistä semmonen iso potti tuli ja niitä luottokorttilaskuja taidan maksaa vieläkin sitä pohjaa sieltä.

--tietysti niin mitä kaikkea sinne jäi, jonka mä huomasin, että hän myi sitten sosiaalisessa mediassa niin kyllä mua harmitti, että ei voinu antaa mulle, joka oisin hyödyntäny sitä, en sillä lailla olis hyödyntäny, että olisin myyny, mutta mä olisin tarvinnut, mutta se oli hänen keinonsa niinku, että hän sai rahaa taas siitä. (H2)

Myös yksi haastateltavista kuvasi tilannettaan menneiden asioiden kautta, kuinka nämä asiat ovat vaikuttaneen myös nykyhetkeen ja koko perheen tilanteeseen.

”No se on tuonut niitä asioita, että ensinnäkään en ole voinut niin kuin koskaan panostaa itseäni mitenkään en mitenkään. Kaikki harrastukset jäivät tietenkin pois-- Lapset ei pystynyt harrastamaan koskaan mitään, mikä olisi maksanut.

Ja esimerkiksi kaikki niin kun pyörien ihan luistimien suksien ihan kaikkien hankinta oli sen varassa, että saako lapset, vaikka niin kun synttärirahaa tai joululahjarahaa tai saako vanhana jostain. Ihan kaikki vaatteista alkaen. (H6)

Haastateltava myös kuvasi myös sitä, minkälaisia tunteita ja ajatuksia kokemukset hänessä jälkeen päin aiheutti. Hän oli myös pohtinut, miten koetut asiat olivat vaikuttaneet lapsiin.

No kyllä se toi mulle semmoisen syyllisyyden, että miksi mä niinku huolehtinut asioista paremmin, että niin kun, että miksi mä en pystynyt niinku pitää mun lapsieni puolia, koska hehän siinä myös kärsivät.

Että on käyty keskusteluita siitä sitten, että niinku miten se on heihin sitten vaikuttanut, että semmoista syyllisyyttä siitä niin kun on vielä. (H6)

Yksi haastateltavista kertoi, että hänen kokemansa tuhoava parisuhde, johon liittyi taloudellisen väkivallan lisäksi myös henkistä väkivaltaa, on vaikuttanut siihen, kuinka hän nykyisin uskaltaa luottaa ihmisiin ja etenkin mahdolliseen tulevaan kumppaniehdokkaaseen. Muuten hän koki, että oli selvinnyt henkisesti melko vähällä kokemuksistaan huolimatta.

Ainut minkä tää on tehnyt minuun, on se, että kyllä mä nyt mietin tosi tarkkaan, että keneen tiedätkö voi luottaa. Siis niin kun, no siis ajattelee parisuhdetta, että miten sä tunnistat niinku ne, että hei onko tää sama? Onko tää samantyyppinen? Onko se kuin tuo ihminen vai onko se vielä pahempi?

En tiedä sitten, onko mun mielenterveys jotenkin järkkynyt silleen, että onko se niin kun hyvän merkki vai huonon merkki, että mä ajattelen näin ihmisistä, että hitto soikoon vielä, että uskallanko enää koskaan niin sanotusti seurustella tai ruveta harkitsemaan jotain parisuhdetta, kun on niinku tällöinen tausta. Mulla kun ei aikaisemmin ollut mitään, ja se kun me olimme niin järkyttävän pitkään yhdessä. (H5)

Seuraukset haastateltavilla vaihtelivat laidasta laitaan. Osa haastateltavista koki, että suurimman kolauksen oli kokenut heidän henkinen puolensa, mutta monella seuraukset näyttäytyivät myös taloudellisina vaikeuksina. Osalla oli vaikeuksia hyväksyä oma käyttäytyminen taloudellista väkivaltaa kohdatessaan, ja siitä saatettiin kokea myös syyllisyyttä. Luottamus muihin ihmisiin oli myös kokenut kovia joidenkin kohdalla ja varsinkin uusien ihmisiin

tutustuesssa se näyttäytyi varovaisuutena. Vakavilta seurauksilta ei silti välttynyt lähes kukaan haastateltavista, vaan kokemukset väkivallasta olivat laukaisseet myös psyykkisiä sairauksia osalla haastateltavista. On havaittu, että taloudellista väkivaltaa kokeneilla on myöhemmin enemmän työhön liittyviä haasteita sekä velka- ja luotto-ongelmia muita ihmisiä enemmän. Sen on huomattu aiheuttavan sekä fyysisiä että mielenterveydellisiä häiriöitä kuten psykosomaattista oireilua, itsemurhariskin kasvamista, ahdistusta sekä kohonnutta riskiä sairastua masennukseen. Fyysisistä oireista voidaan todeta muun muassa ruuansulatuskanavan häiriöt sekä muita fyysisiä vaivoja kuten tuki- ja liikuntaelinten sairauksia. (Schrag 2019.)

Selviytymisen prosessi

Suurin osa haastateltavista kertoi jollain tapaa selvinneensä kokemastaan taloudellisesta väkivallasta, mutta muutamalla selviytymisen prosessi oli vielä pahasti kesken. Prosessilla tarkoitetaan tässä yhteydessä hyvinvoinnin vähittäistä lisääntymistä. Selviytymisen ei voida ajatella olevan yhtäkkäinen muutos johonkin parempaan tai valoisampaan tulevaisuuteen, vaan yleensä se tapahtuu pikkuhiljaa askel askeleelta. Osa haastateltavista kertoi selvinneensä ainakin osittain. Selviytyminen tarkoitti myös eri asioita haastateltaville. Ne haastateltavat, joilla esimerkiksi taloudellinen väkivalta edelleen jatkui, kertoivat selviytymisen kohdallaan olevan kesken. He saattoivat kuitenkin löytää muita selviytymisen tapoja ja tasoja, joilla kuvasivat selviytymistään. Kuten yksi haastateltava asian ilmaisi, vaikka hän ensin kertoikin selviytymisen olevan omalla kohdallaan kesken johtuen kokemastaan eron jälkeisestä taloudellisesta väkivallasta.

No sanotaanko, että olen selviytynyt, koska onneksi oon tosi vahva ihminen. Mutta toi vaatii päivittäin todella paljon töitä, ja se selviytyminen on sellaista henkistä kapasiteettia, ettei luovuta.

Niin se vaatii paljon, mutta varsinaisesti niin kun sairaudesta eli kärsin myös traumaperäisestä stressi oireyhtymästä, joita väkivalta on mulle aiheuttanut, niin en voi tavallaan niinku toipua ennen kuin väkivalta loppuu, niin en voi tavallaan yrittää päästä normaalitilanteeseen. Eli ihan siis niinku fysiologia ei anna periksi.

Eli odotan sitä, että jonain päivänä väkivalta loppuu, jonka jälkeen mä voin oikeasti alkaa toipumaan, että nyt mä yritän vaan vahvistaa itseäni, jotta mä selviän joka päivä. (H1)

Haastateltava myös avasi tilannettaan, miksi hän koki jatkuvaa kamppailua selviytymisensä kanssa. Hän koki, että jatkuvien oikeushaasteiden takia hän ei pysty menemään elämässään eteenpäin vielä tässä vaiheessa, vaan hän kuvasi selviytymistään pienen askelin eteenpäin kulkemiseksi. Hän näki, että tilanne voisi helpottaa ja selviytyminen alkaa kunnolla vasta siinä vaiheessa, kun nuorin lapsista olisi täysi-ikäinen ja huoltajuuteen liittyvistä asioista ei tarvitsisi enää taistella.

Kyllä ja mä oon kahden viikon päästä menossa taas oikeuteen, kun mut on taas haastettu ja mä en tiedä kuinka paljon mä voin taas menettää rahaa tai muuta, että se on niinku... se on todella niinku selviytymistä, koska se väkivalta on niinku jokapäiväistä mun elämässä, miten se esiintyy. (H1)

Yksi haastateltava kuvasi tilannettaan niin, että koki selvinneensä osittain, mutta koska avieron jälkeinen ositus oli edelleen kesken, hän koki selviytymisensä olevan keskeneräistä tässä vaiheessa. Haastateltava kertoi puolisonsa mahdollisesti piilottelevan omaisuutta, jotta omaisuutta ei otettaisi huomioon avieron ositustilanteessa. Tähän tilanteeseen liittyi rahaan liittyviä epäselvyyksiä, joista poliisikin oli kiinnostunut. Haastateltava oli joutunut ositustilanteessa maksamaan entiselle puolisolalle ison summan rahaa väärin perustein sekä maksamaan puolison laskuja sekä muita velkoja. Haastateltava kuvasi tilannettaan.

Osittain. Eli täähän on niinku periaatteessa mun kohdalla tämä prosessi vielä jollain lailla kesken, koska nyt kun tätä selvitetään ja poliisi selvittää tän entisen puolisoni tilejä ja varoja ja varallisuutta, koska on vahva viite siitä, että hänellä on rahaa, vaikka kuinka paljon— (H5)

Haastateltava kuitenkin totesi, että hän kuitenkin kokee kaikesta huolimatta selvinneensä. Haastateltavalle ratkaiseva tekijä on ollut se, että hän on päässyt entisestä puolisostaan eroon, ja hänen ei tarvitse olla päivittäin tekemisissä hänen kanssaan vaikkakin edelleen puolisoitten välillä jonkinlaista yhteydenpitoa oli.

Niin sit voin sanoa, että joo olen omasta mielestäni selvinnyt siitä niin kun kaikesta huolimatta, vaikkakin niin no... sanotaan näin, että rahat menivät ja meni omaisuus, mutta luojan kiitos niin mulla säilyy luottotiedot--

Mutta kyllä mä silti tunnen, että mä niin kun luojan kiitos olen tuosta ihmisestä erossa.

Ihan tolkutonta, että onneksi, koska mitään muuta mä en oikeastaan halunnutkaan, kun se, että mä halusin päästä siitä ihmisestä eroon lopullisesti, että se ei vaikuta enää mun elämässäni.

Mutta tunnen, että olen, että aika tekee tässä tehtävänsä siten, että aika parantaa haavat niin sanotusti, että kun pääsee vihdoin, tiedätkö niin kun oman elämänsä tai että mä saan oman elämäni hallintaan, niin olen tosi tyytyväinen. Enää mun ei tarvitse niinku pelätä sitä ja miettiä, että onko taas joku lasku maksamatta. Ja mitähän se taas keksii, vaan se että niin kun, että nämä kaikki narut ovat niin sanotusti minun omissa käsissäni. Niin oon äärettömän tyytyväinen. (H5)

Myös toinen haastateltavista piti sitä selviytymisen kannalta tärkeänä, että luottotiedot olivat säilyneet, eikä hän myöskään ollut joutunut ulosottoon. Päätäntävalta myös omiin asioihin koettiin tärkeäksi.

Määrittelen sen selviytymisen. Et mua ei ahdistakaan enää joka päivä tai joka viikko, että nyt mä tiedän, että kaikki asiat ovat nyt tässä mun kädessä. Minä itse päätän ja mä itse tiedän tilanteen ja mä tiedän keinot, miten mä niistä selviän. Mä en ole joutunut ulosottoon. Mulla on luottotiedot kunnossa. Mä määrittelen sen nyt näin. (H6)

Toinen haastateltava kertoi, että hänellä selviytymisessä tärkeä tekijä oli lähipiiri, jonka tuella hän koki selviytyneensä. Haastateltava kertoi, menettäneensä myös perintönsä puolisolleen erotilanteessa, koska oli lähtenyt pariskunnan yhteisesti asuttamasta omakotitalosta. Haastateltava kertasi omaa tilannettaan ja kertoi, että erotilanteen jälkeen joutui maksamaan laskuja talosta, vaikka ei enää asunut siellä ja tämän lisäksi hän joutui kantamaan taloudellista tappiota miehensä ottamien lainojen vuoksi, joita puoliso oli ottanut erotilanteen jatkamiseksi.

Läheisten tuella kyllä. Se otti koviin, siinä vaiheessa, kun läksin yhteisestä omakotitalosta, joka oli mun perintö. Mähän menetin perinnönkin siinä. Läksin asumaan omilleni. Mullehan tietysti räpsähti sen talon laskuja, koska olin siinä omistajana --

Sit mä rupesin pistämään vähän kamppoihin niissä, että en mä ole velvollinen maksamaan sun sähkökuluja, että sulla on siellä vanhoja kodinkoneita päällä ja muuta ja hän vähän niinku siinä nälväili, mutta tuota sitten kun tuli se ositus, niin kun mä sanoin, että hän osasi, teki velkaa paljon ennen eron alkua. Mä olin tavallaan henkisesti valmistautunut, että mun on varmaan tästä lähettävä niin mä aloin säästämään toden teolla, että jos mä lähen tästä niin mä tarvin rahaa. Ja mä en ostanu mitään velaksi ja luottokorttilaskut olivat ihan olemattomat, et siellä oli luottotilillä rahaa. Mutta hänpä teki päinvastoin. Hän osti uutta televisiota ja sänkyä ja sohvaa ja vaikka mitä. Ja siinä osituksessa hänellä oli hillittömät velat. Mutta sen takia mä jouduin maksamaan hänelle, että pääsin eroon. Siinä se tuntu, ja pääsin sitten omilleni niin kyllä siinä sitten lähisuku oli auttamassa hyvin voimakkaasti. (H2)

Yhden haastateltavan kohdalla selviytymisen hän kuvasi olevan henkisesti tapahtumassa, mutta taloudellisesti selviytyminen oli kuitenkin haastavampaa, koska haastateltavalla oli entisen miehen toiminnan vuoksi suuret velat hoidettavanaan. Hän kuitenkin oli helpottunut, että enää uutta velkaa ei ollut tulossa entisen miehen toimesta.

Koen sillain, että mulla ei ole mikään hätä tässä. Mulla on hirveät velat päällä. Että niinku henkisesti olen kyllä, että mä oon nyt niinku todennut, että no mulla on hirveät velat päällä, mutta sitä ei sen miehen toimesta ei enää tule, eikä se myy mun omaisuutta, eikä sillä ole mitään asiaa enää mun asioihin yhtään mi-hinkään. (H6)

Yksi haastateltava kuvasi selviytymistään niin, että kokee kyllä selviytyvänsä tilanteestaan, mutta hänen kokemansa asiat tulevat olemaan hänelle niin henkinen kuin taloudellinenkin taakka koko elämänsä loppuun saakka. Haastateltava kuvasi tilannettaan myös parisuhteen kautta, ja hän koki, että jokin korvaava kokemus parisuhteessa olisi mahdollisesti voinut helpottaa ja nopeuttaa selviytymistä.

Niin. Siis välillä paremmin. Mutta mä koen, että en ja mä ajattelen jotenkin myös sen niin että... Tietysti kun mäkin olen ollut sinkkuna siitä asti, että jos olis tullut joku korvaava kokemus, joku hyvä parisuhde, ja ois voinut jakaa vaikka sitten elämän kustannuksia tai jotain. Niin mä luulen, että ois voinut selvitäkin siitä paremmin... mutta nyt mä ajattelen, mä en enää toivo semmoista, ja mä ajattelen, että mun pitää kyllä selvitä tästä yksin. Mä ajattelen, että kyllä mä siitä selviän tavallaan mutta kyllä se tulee olemaan lopun elämän tavalla tai toisella nyt var-sinkin, kun kustannukset nousee ja kaikki nousee ja asunnot on kalliimpia ja siis se...kun mä vois olla myös sellaisessa tilanteessa, että mun lainat olis kohta maksettu. Et se on tavallaan niinku korkoa korolle nyt niinku myös sillain negatiivisesti, että se jopa pitkittyy vaan se maksaminen ja aina vaan korkeammat korot ja kaikkee. Et tietyllä tavalla en selviä siitä ja tiedän et se tulee olemaan hautaan asti mulle tavalla tai toisella sellainen taakka, henkinen ja taloudellinen. (H3)

Haastateltavat myös määrittelivät mitä selviytyminen heidän kohdallaan voisi tarkoittaa siten kun se olisi ajankohtaista. Vastauksissa esille nousi muun muassa mielenrauha ja turvallisuus, jota haastateltavat kaipasivat elämään. Myös ahdistuksen väheneminen koettiin tärkeäksi. Selviytymisen vaikeutumista yhden haastateltavan kohdalla oli aiheuttanut syytökset itseä kohtaan. Seuraavassa kolmen haastateltavan pohdintoja siitä mitä selviytyminen heille tarkoittaa.

Selviytymisen niin... Semmonen, että mä en näe enää painajaisia ja mun ei tarte joka päivä mieltä, että miten mä tästä asiasta selviän omin keinoin.

--Enemmän oli se henkinen väkivalta ja myöntäminen itelleen, että miten mä oon ollu idiootti ja antanut potkia itteäni päähän niin se on vienyt enemmän aikaa. (H2)

Semmoista mielenrauhaa varmaan, siis semmoista jonkinlaista vapautusta justiin...kun mä koen olevani traumatisoitunut, niin jotenkin se, että sais siitä semmoisen mielenrauhan, mutta nyt sitä ei oikein...et sais vaikka ne velat maksettua ennen eläkeikää ja sais semmoisen rauhan. (H3)

No mulle se tarkoittaisi mielenrauhaa. Ihan selkeästi, eli turvallisuutta niinku turvallisuuden tunnetta, että ne puuttuvat tällä hetkellä. Ja jotenkin niinku tietenkin sellainen konkreettinen päätös sille prosessille niin se on lottovoitto, että sitten kun se joskus tulee niin että tää loppuu nyt tähän tää prosessi, niin mä uskon, että silloin se mielenrauha niinku tulee siitä jo, että on saatu päätökseen. (H4)

Määriteltäessä selviytymistä ei ole yksiselitteistä kuvausta siitä, mitä se on tai mitä se kenellekin tarkoittaa. Halusin kuitenkin kuvata asiaa moniulotteisena ilmiönä, enkä tämän vuoksi lähtenyt jakamaan sitä esimerkiksi taloudelliseen tai henkiseen selviytymiseen. Ilmiötä on tämän vuoksi kuvattu holistisena eli kokonaisvaltaisena käsitteenä, joka ymmärtää elämän kaikki osa-alueet yhdeksi ja samaksi kokonaisuudeksi.

Selviytymistä tukeneet asiat

Haastateltavat kertoivat lähes kaikki saaneensa suurimman avun lähipiiriltään erottuaan puolisoistaan ja yrittäessään selviytyä taloudellisen väkivallan seurauksista. Saatua apua näkyi haastateltavien elämässä sekä henkisenä että taloudellisenä tukena. Myös liikunta, luonto ja työ olivat antaneet haastateltaville voimaa selviytyä. Vertaistuen merkitys nostettiin esille. Yksi haastateltavista sanoi asiaa ja kertoi, että suurin apu hänelle on ollut perheestä ja ystäväistä, jonka lisäksi hän painotti hyvän asianajajan merkitystä mutta myös resilienssikykyä. Lähes kaikki haastateltavat painottivat perheen ja ystävien merkitystä. Yksi haastateltava kuvaili asiaa näin:

No lähipiiri ennen kaikkea ja lapset on antanut syyn niinku yleensä ylipäänsä olla elossa. Että ne on. --sitten sen jälkeen on niinku ystävät ja niinku resilienssi sellainen sitkeys, että ei halua antaa periksi niinku itessä. Niin se myös on auttanut. (H4)

Resilienssikyky voikin olla voimavara. Resilienssikyvyille ei ole olemassa yksiselitteistä käsitettä sitä kuvamaan, mutta siihen voidaan liittää esimerkiksi vaikeuksista selviytymisen taito ja se, kuinka vaikeudet hyväksytään osaksi elämää. Miten omia selviytymiskeinoja pystytään hyödyntämään vaikeissa tilanteissa. Resilienssikyky auttaakin ihmistä selviämään

vastaan tulevista vaikeuksista. Sillä voidaan myös tarkoittaa kysyä sopeutua muutoksiin. Resilienssin vastakohtana voidaan pitää, luovuttamista ja lamaanumista ja avuttomuutta. (Lipponen 2020, 8–9.)

Resilienssikyvyyn lisäksi esiin nostettiin myös meditaation voima ja kirjallisuus, josta on ollut apua. Myös työ, joka koettiin mielekkäänä, nousi vastauksissa esiin. Hyvä palkkataso nykyisessä työssä auttoi selviytymään väkivallan aiheuttamista taloudellisista vaikutuksista.

Ihmiset siis ystävät. Ei silleen, että ne olis tukenut tässä asiassa, mutta se että niiden kanssa on voinut viettää aikaa. Sitte mä olen löytänyt semmoista kirjallisuutta, joka on johtanut vähän niinku semmoiseen meditatiiviseen ajatteluun siis meditaatioon ja siihen että tavallaan kaikki on hyvin, vaikka oliskin niitä hankalia asioita. Se on ollu kyllä ihan paras, mutta sitten kun tulee tää tällöinen vaihe, että triggeröityy niihin oireisiin ja siihen, että se tulee keholliseksi ja se rupee vaivaan niin silloin on hirveen vaikea niinku päästä siihen meditatiiviseenkaan tilaan, mutta se on ollu ihan parasta. Tietysti sit mä tykkään mun työstä ja mä olen taloudellisesti tällä hetkellä ainakin niinku semmoinen, että mulla on niinku...saan hyvin työstäni (palkkaa)-- (H3)

Luonnossa liikkuminen ystävien seuran lisäksi koettiin merkittävänä voimavarana sekä vertaistuki. Yksi haastateltavista sanoitti myös, että ajankuluminen tekee tehtävänsä. Tällä hän tarkoitti sitä, kun ei tarvitse olla tekemisissä enää entisen puolison kanssa ainakaan samalla tavalla kuin ennen. Hän kertoi, että mitä pitempään hän ollut erossa entisestä puolisostaan sen helpompaa hänellä on ollut.

No ystävät, luonto yllätys yllätys...

Mutta paljon ystävät läheiset tosiaan on auttanut. Mä liikun paljon luonnossa ja mä saan sieltä älyttömästi voimaa ja luen siis kirjallisuutta, se on toinen-- Mä oon puhunut niitten ystäväni kanssa, joiden kanssa meillä on hyvä luottamus. Niin heidän kanssaan. Ja sitten toki tietysti, mutta niitä ei kovin montaa ole, joilla on, ei nyt samalla lailla kokenut, mutta on huomattu, että on vastaavanlaisia kokemuksia, tavallaan semmoinen vertaistuki.

Ja yks on ainakin se, että aika. Aika on tosi, kun se ihminen on, kun minulle on sanottu niin, että kun sä pystyt pitämään sen ihmisen riittävän etäällä. Niin sä voit paljon paremmin ja tää kyllä ainakin mun osalta, niin mä kyllä allekirjoitan tän. (H5)

Myös yksi haastateltavista kertoi, kuinka työ oli häntä auttanut selviytymisessä. Haastateltava nosti esiin myös perheeltänsä sekä ystävilta saadun avun niin henkisesti kuin käytännön asioissakin avustamisessa, sekä läheisiltä saadun tuen siinä, että hän oli saanut

rohkeutta lähteä parisuhteesta. Useampi vastaajista oli kokenut hyötyvänsä VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry. toiminnasta ja sieltä saadusta avusta ja vertaistuesta.

Joo, yks oli se, että lasten voimakas tuki oli se, että kyl sun äiti on lähettävä, ja sit mun omat vanhemmat kyllä kans tuki siinä voimakkaasti—

Mä oon ehkä niin onnekas, että mulla on niin hyvä lähipiiri, että mulla löyty apua aina milloin mihinkin. Kun kun mä jäin ilman autoo, niin mulle soitti jopa pari ystävää, että hei jos milloin vaan tarttet niin saat heidän autoa lainaan. Jos tarttet apua jossakin niin ja ystävänäiset sanoivat et saat lainata heidän miestään, jos tarviit koneen käynnistysapua tai jotain muuta sellasta.

Mulla löyty ystäviä, joille sai soittaa ja itkeä ja yks mun keino oli myös ulkona liikkuminen, mä kävelin ihan hirveesti sinä keväänä siis useita kymmeniä kilometrejä päivässä ja se niin kun auttoi.

Työ autto ja sitten mä löysin VIOLAN, se oli niin kun mun oljenkorsi ehdottomasti. Siellä mä koin, että tulin kuulluksi ja mua ymmärrettiin ja mä oivalsin ihan äärettömän monta asiaa. En mä ollu siinäkään vaiheessa, kun mä läksin avioliitosta niin syynä oli se, että mua kohdeltiin huonosti. En mä osannu sitä silloinkaan sanottaa, että se oli henkistä väkivaltaa. Siellä mulle niinku sanottiin ääneen, että tää kuulostaa henkiseltä väkivallalta ja tää taas taloudelliselta väkivallalta. Niin niitten oivaltaminen ja vertaistuen saaminen on ollu ihan äärettömän tärkeitä. (H2)

Suurimmaksi tekijäksi selviytymisen rinnalla nähtiin lähipiirin merkitys tuen antajana, sekä elämän perusasioista huolehtiminen kuten liikunta, lepo ja ravinto. Myös ajan kulumisella tapahtuneesta sekä henkisillä voimavaroilla, resilienssillä, meditaatiolla ja kirjallisuudella nähtiin olevan suuri vaikutus osana selviytymistä.

Palvelujärjestelmä ja avun saaminen

Esitin haastateltaville myös kysymyksen siitä, olivatko he saaneet palvelujärjestelmän kautta apua kohtaamaansa taloudelliseen väkivaltaan ja siitä selviämiseen. Esitin myös kysymyksen sosiaalityön roolista ja siitä olivatko he sitä kautta tulleet autetuiksi. Usealle haastateltavalle sosiaalityön rooli oli varsin epäselvä, ja he eivät olleet sitä kautta yrittäneetkään saada apua, koska eivät olleet ajatelleet saavansa apua sitä kautta. Pienelle osalle haastateltavista sosiaalityö näyttäytyi tuttuna lähinnä sen vuoksi, että perheessä tai lähipiirissä oli sosiaalialan ammattilaisia. Muutoin sosiaalityön tunnettiin lähinnä vain toimeentulotuen hakemisen kautta tai liittyen lasten asioihin, kuten huoltajuuteen liittyvissä asioissa. VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry. nousi esille monen haastateltavan vastauksissa. Ja sieltä moni oli

kokenut saavansa apua samoin kuin muista väkivaltaan erikoistuneista auttamispalveluista. Apua oli haettu myös työterveydestä.

No esimerkiksi kaupungin väkivaltaan erikoistuneesta tilasta-- on niin kun kaupungin taloudellisen väkivallan yksikkö, niin sieltä on saanut keskusteluapua, mutta sekin, että se asiakkuuskin mulla kesti monta vuotta, mutta nyt sitä ei tavallaan voi pitää yllä, koska mun väkivalta on niin pitkäkestoista, että niillä on sitten taas rajat, että kuinka kauan voi olla asiakas. VIOLA on ollut hyvä, mistä on saanut keskusteluapua, että ne ovat oikeastaan sellaisia tahoja. (H1)

--noita virallisia tahoja mulla oli siis työterveys, jossa oli-- viis käyntiä, jotka loppujen lopuksi olivat minusta yhtä tyhjän kanssa ja sitten oli VIOLA. Muualla en käynyt. (H2)

Mutta se on se VIOLA. Niin sieltä kautta olen saanut tai tunnen, että he no ymmärtävät jo puolesta sanasta koskien tätä taloudellista väkivaltaa. Mulla ei ole muita niinku semmoisia, että en ole ottanut mihinkään, ei ole ollut turvakotijuttuja eikä mitään muutakaan. (H5)

Yksi haastateltavista oli saanut apua erityisesti vertaistuen kautta erilaisista tukiryhmistä. Myös terapian haastateltava oli kokenut hyödylliseksi omalla kohdallaan. Hän oli oppinut terapian kautta käsittelemään tunteitaan ja saanut sen kautta hyviä työkaluja esimerkiksi entisen puolisonsa kohtaamiseen.

Vertaistuki on ollut se tosi tärkeää, että on kuulunut kyllä niin kun kaikenlaisiin narsistien uhrien tukeen ja kaikkiin semmoisiin ja on niinku näitä tällaisia käyttänyt tosi paljon mitä on ollut saatavilla ja etsinyt niistä koko aika tietoa ja siis tietoa tästä niin kun toisen puolen ihmisen käyttäytymisestä. Niin tällaista apua olen saanut. Vertaistuki on ollut tosi tärkeä plus sitten, että ihan näiden omien lasten kanssa-- läpikäyminen ja näiden asioiden ymmärtäminen sen kautta.

--Plus sitten kyllä nää kaks terapiakäyntiä, mitä mä kävin niin kyllä ne auttoivat. Ne sai mut niinku tajuamaan, ettei tää mun vikani ole ollut, että miksi mä soimaan itseäni, että mä oon niinku okei ja ei muuta kuin eteenpäin, että kyllä sieltä tietenkkin tuli evästykseksi, että jos alkaa niinku liikaa ahdistaa ja niin edespäin niin tuu uudestaan sitten ja katotaan tilanne uusiksi, mutta että ne pienet hetketkin kyllä auttoivat, niin kuin asian ymmärtämisessä.

Mä sain eväitä sieltä tilanteisiin, että jos alkaa ahdistaa ja tota hyperventiloimaan niin mitä mä sitten teen ja just niihin tilanteisiin, kun oltiin siellä pesänjakotilanteessa ja se toinen ihminen oli se mun nenän edessä niin, että mä en menetä siinä niinku itsehillintää ja näin edespäin niin kyllä mä niitä työkaluja sain tosi paljon. (H6)

Yksi haastateltava koki saaneensa apua yhteiskunnan eri palveluista. Haastateltava oli kiitollinen saamastaan avusta vakavan sairauden kohdatessaan. Tällöin muun muassa pankki

oli tullut vastaan vakuuksien kautta sekä haastateltava oli turvautunut myös toimeentulotukeen.

--sitten sellaisia isompia pelastuksia niin mulla on tullut ihan mun omasta pankista. Että silloin kun mulla oli sairaus puhjennut ja mulla ei ollut varaa elää. Niin soitto pankkiin ja vakuudet mulla oli kunnossa, niin mä sitten satuin saamaan sieltä sen verran rahaa, että mä sain sen niinku pienen pesämunan, jolla mä selvisin siitä tilanteesta.

Niin tän tyyppistä apua on tullut ja on joutunut turvautumaan kyllä sitten myös yhteiskuntaan, että kyllä mä oon niinku todella kiitollinen veronmaksaja myös. Niinku ensinnäkin tietysti (sairauteen kuuluvista) hoidoista, mutta sitten myös niinku taloudellisesta tuesta niinku, mitä on saanut toimeentulotukea ja sitten niinä hankalina aikoina että. (H4)

Kysyttäessä sosiaalityön roolista yksi haastateltavista kertoi, että hänellä on kauheat kokemukset sosiaalityöntekijöistä. Ei niinkään suoraan taloudelliseen väkivaltaa liittyvästä auttamistyöstä vaan huoltajuuteen liittyvistä asioista, jotka tavallaan kuitenkin välillisesti liittyvät myös taloudelliseen väkivaltaan

Mulla on kerta kaikkiaan aivan järkyttävät kokemukset sosiaalityöntekijöistä. Siis aivan kauheat. Suorastaan ne on traumatisoinut mun lapsia ja mua, että ne on ollut aivan aivan niinku järkyttävää henkistä väkivaltaa mitä mä oon kokenut sosiaalityöntekijöiden taholta.

Että on muutamia sitten hyviäkin kokemuksia, --että on jollakin tasolla autettu, mutta niin kun ja sitten on vähän silleen, kun ei me voida tehdä mitään, mutta todella rajua on koettu. (H1)

Suurimmalle osalle haastateltavista sosiaalityön näyttäytyi vieraana, eikä sitä osattu yhdistää taloudellisen väkivallan auttamistyöhön. Enemmänkin se nähtiin vain rahallisena avustuksena toimeentulotuen muodossa.

En ole käyttänyt mitään sosiaalityötä. Enkä mä siis... niinku mulle ei tullut mieleenkään edes-- niinku, kun mä mietin itse, että miksi mä olisin niinku sosiaalityötoimesta, kun mä ajattelisin eikö sosiaalityötoimisto ole niin kun... en mä tiedä, mutta mä nyt yhdistän sen, että eikö sieltä haeta niinku toimeentulotukea tai johonkin laskuun? (H5)

(Sosiaalityön kautta) No en. Etten mä ole oikeastaan edes hakenut apua sieltä, että en ole kokenut niinku tarvitsevani, että tuskin apua saisin, koska mulla on kuitenkin omaisuutta, niin en mä varmasti saisi sieltä apua. (H6)

Oli kuitenkin myös haastateltavia, joille sosiaalityö oli jollain tavalla tuttua. Esimerkiksi lähipiirissä oli sosiaalialan osaajia, jotka osasivat neuvoa oikean avun piiriin kriisitilanteessa.

Sosiaalityöntekijöiden tai -ohjaajien tuella voi olla suuri merkitys siinä, kuinka taloudellista väkivaltaa kokenut pystyisi irrottautumaan parisuhteesta, jos hän on taloudellisesti riippuvainen esimerkiksi puolisostaan. Ruotsissa sosiaalityöntekijöiden roolia on tutkittu toimeentulotukijärjestelmän yhteydessä taloudelliseen väkivaltaan liittyvissä tilanteissa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että sosiaalityön kautta saatu apu, oli se sitten toimeentulotuen muodossa annettua rahallista apua tai muunlaista apua, oli auttanut väkivallan kokijoita pysymään erossa väkivaltaisista kumppaneista. Apu on saattanut olla esimerkiksi apua asuntoasioissa tai taloudellista apua, jonka turvin väkivallan kokija on pystynyt muuttamaan omilleen. Tutkimuksessa nostettiin esiin myös henkinen apu, jota sosiaalityöntekijöiltä oli saatu auttamistilanteissa. (Ulmestig & Eriksson 2017.)

Sosiaalityöntekijöillä voikin olla taloudellisen portinvartijan rooli esimerkiksi sen suhteen, kuinka he näkevät asiakkaiden tilanteet läheltä esimerkiksi tilanteissa, joissa he havaitsevat taloudellista väkivaltaa pariskuntien välillä. Esimerkkinä tilanteesta toinen puolisoista voi olla toisen taloudellisen kontrollin alla ja ei pysty tämän vuoksi irtautumaan suhteesta. Työntekijät pystyvät tekemään harkinnalla taloudellisen tuen päätöksiä, jos henkilö ei muuten esimerkiksi elatussuhteen kuten avioliiton vuoksi olisi oikeutettu toimeentulotukeen.

Haastateltavissa oli kuitenkin vain vähäisissä määrin henkilöitä, jotka olivat saaneet toimeentulotukea erotilanteessa. Lähes kaikki olivat omavaraisia ja heidän ei tarvinnut tukeutua toimeentulotukeen.

Minkälaista apua olisi kaivattu selviytymisen tueksi

Haastateltavat kokivat, että oikeanlaisen avun saaminen oli vaikeaa. Vaikka haastateltavat kokivat saaneensakin apua väkivaltaan erikoistuneista paikoista, kuten VIOLASTA sekä terapian kautta. Oli kuitenkin instansseja, joista sitä olisi kaivattu vielä enemmän. Tällaisia paikkoja oli muun muassa oikeuslaitos, josta moni haastateltava antoikin palautetta. Myös pankit saivat oman osansa kritiikistä, vaikka pankkien toiminta sai osaltaan myös kiitosta.

Olisin ihan superpaljon kaivannut laillista apua—

Mutta ennen kaikkea se huutava avuttomuuden tunne ja pelko niin olisi hälvennyt, jos olisi olemassa niinku lakiapua, jotka olisi erikoistunut niinku

taloudellisen väkivallan asioihin, että osaisivat neuvoa, että mitä voisi tehdä tai minne lähtee.

--vaikka mulla on oma asianajaja, mutta kun se maksaa 300 euroa tunti, niin ei sen kanssa paljon niinku asioita pohdita. (H4)

Myös muita tämän kaltaisia vastauksia oli. Haastateltavat olisivat toivoneet, että etenkin oikeuspuolelta ja pankista olisi osattu auttaa paremmin tai heidät olisi osattu ohjata muihin palveluihin. Haastateltavista suurin osa koki, että auttavia palveluita ei ollut olemassa heidän kohdallaan, ja he olivat jääneet lopulta yksin asioiden kanssa.

--sitten mä olisin tarvinnut lakimiehiltä apua, mutta koin etten saanut ja oisin tarvinnut pankista apua, mutta en saanut, että enemmänkin päinvastoin ehkä.

Ois ehkä pitänyt oikeista paikoista hakea apua silloin, mutta en osannut. (H3)

Oikeuspuolelta mä hain apua mutta torpedoitiin heti ja sanottiin, että sä et oo meidän asiakkaitamme. Perustuen siihen, että mulla oli senhetkiset vuokramenot ja taas tulot niin kun, mulle jäi liikaa rahaa käteen. Että niin kun olis antaneet mulle apua, mutta se mitä mä jäin jälkeen päin miettimään, et tajusin, et ne ois voinu edes sanoa, että mihin mä seuraavaksi käännyn... et tota jotenkin se tuli heti seinä vastaan. Sit mä jäin vähän niin kun omilleni. (H2)

Haastateltava vielä jatkoi aiheesta, kuinka olisi todella tarvinnut apua tilanteessa. Hän olisi toivonut, että hänet olisi osattu ohjata jonnekin paikkaan, jossa olisi huomioitu hänen kokonaistilanteensa.

--niinku mä sanoin, että jos ihminen soittaa ja kysyy apua, niin kyl mun mielestä se vois nyt vähän niin kun ohjeistaa, että me emme voi sua ohjeistaa, mutta mistä voit lähteä hakemaan apua. Mä oon miettinyt, että oisko se ollu sitten sosiaali-toimi, josta olis saanut suoraan sen avun, että hei nyt kun sulla on nyt tamminen elämäntilanne, niin ota yhteyttä tänne, että saat henkistä tukea ja tänne että sä saat oikeudellista tukea ja tilanne olis ollu varmaan ihan toinen, jos mulla olis ollu alaikäiset lapset—(H2)

Yksi haastateltava oli ainakin kokenut, että esimerkiksi työterveyshuollosta hän ei saanut tarvitsemaansa apua, ja varmaan tämä ainakin osittain saattoi johtua siitä, että ongelmaa ei siellä tunnistettu.

Mä hain apua tuolta työterveydestä, mutta nehän keskittyvät vaan siihen ooks mä työkykyinen. Vaikka kuinka mä sanoin niille, että mä oon rikki, niin mutta vastaus oli, mutta joo sää pystyt käymään töissä. (H2)

Yksi haastateltava koki, että hän olisi tarvinnut apua ulosottolaitokselta ja pankilta, koska haastateltava koki, että häntä pidettiin niiden näkökulmasta syyllisenä, vaikka

todellisuudessa hänen puolisonsa oli syyllinen ulosottovelkoihin. Haastateltava oli miehensä toimesta vedetty mukaan ulosottosotkuihin.

Niin mun mielestä se instanssi, että ulosotossa pitäisi kohdella ihmisiä tässä tilanteessa ainakin, kun mä en ole mikään ulosoton asiakas niin mulla meni, en tiedä kuinka hirveät määrät mulla meni rahaa siihen, että pelkästään niinku joutin sinne ulosottoon ja sitten se, että siellä mua kohdeltiin, kun aina kysyttiin, että olenko mä niinku velallinen vai millä asialla mä liikun. Mä olisin ehdottomasti toivonut, että no en mä sano, että eriarvoistetaan, ei, mutta kyllä siellä pitäisi niin kun ymmärtää se, että mistä on kysymys. Mähän oon ihan eri, kun mä soittaisin jostain omista veloistani. Kun mä soitan puolison veloista ja ne ei koske mua edes periaatteessa mitenkään. Niin sinne mä toivoisin ehdottomasti parannusta huikean paljon, etenkin niin kun ihmisten kohtaamiseen ja en sano sitä, että pitäisi eri tavoin kohdata, mutta jotain, en mä osaa selittää sitä, mutta että ei niin, että kun ei-velallinen ihminen soittaa ulosottoon. Niin siellä pitäisi kyllä olla semmonen ihminen, joka ymmärtää, että hei mä olen täysin syytön siihen, miksi mä lähestyn nyt niinku tyylisiin ulosottoa. Esimerkiksi sama mun mielestä se, että pankki sekin on mun mielestä äärettömän... mä annan siitäkkin nuhteita pankille, koska en mä ollut aiheuttanut tätä. (H5)

Sama haastateltava myös toivoi, että olisi saanut yksilöllisempää apua kohtaamaansa taloudelliseen väkivaltaan. Hän toivoi, että olisi olemassa jokin yksi taho, joka auttaisi taloudellista väkivaltaa kohdanneita erilaisissa avun tarpeissa.

--mä en ole ollut siellä ensi- ja turvakodissa--, en ole koskaan edes soittanut sinne, mutta se on jotenkin niin hirveän irrallisia ne tahot, joihin sä siinä vaiheessa, kun moni on varmaan ihan järjettömän uupunut jo muutoinkin niin sitten kun sä soitat näitä virastoja läpi ja joka ikisen... sitten sieltä tulee aina uusi ihminen, aina uusi ihminen. Niin sä joudut joka kerta kertomaan sen saman tarinan alusta alkaen ja sitten kun siellä on eri ihmiset, he suhtautuvat suhun eri tavalla, niin miksi tähän ei löydetä? --

Niin näihin pitäisi olla niinku joku selkeä yks, että hei, mä tiedän heti mihin sä soitat. Sieltä sä saat apua. Semmoista mä kaipaisin. (H5)

Yleensäkin taloudelliseen väkivallasta selviytymiseen prosessiin kaivattiin siihen erikoistunut apua tai palvelua, johon olisi voinut olla yhteydessä. Haastateltava koki, että saatavilla oleva apu keskittyy tällä hetkellä enemmän niihin konkreettisiin apukeinoihin, kun taloudellista väkivaltaa tai sen uhkaa on käytännössä vielä läsnä, mutta ei niinkään itse selviämiseen tai siihen prosessiin, kun taloudellinen väkivalta on jo päättynyt.

Ja jotenkin ehkä kaipaisi semmoista, jossa vois puhua ihan just siitä selviytymisestä ja niistä tunteista mitä se herättää se hyväksikäyttö. Et siinä oli kuitenkin

aika paljon tietysti sitä, että mitä käytännössä voi tehdä varsinkin, kun se on päällä koko aika se uhka. (H3)

Yksi haastateltava kertoi saaneensa apua sosiaalitoimelta, mutta haastateltava toivoi vielä koordinoitumpaa apua. Paikkaa, jonne voisi olla yhteydessä ja sieltä neuvottaisiin, miten ja mistä apua voisi lähteä hakemaan.

Silloin mä koin, että sain sosiaalitoimelta hyvää apua mutta ois hyvä, että ois joku instanssi, joka pystyisi, olis vähän niinku semmonen neuvonta kioski, että hei nyt tästä lähdet hakemaan apua tähän ja tästä tähän, ettei tarttis itse taitella joka ikisen pankkiasian ja poliisiasian ja asuntoasian ja vakuutusasian ja kaiken tällöisen kautta. (H2)

Vaikka haastateltavat kertoivat pääsääntöisesti lähipiirinsä kuten perheen ja ystävien olleen selviytymisen tukena. Osa haastateltavista kertoi kuitenkin, että myötätuntoa oli välillä vaikea saada ystäviltä, jotka eivät kyenneet ymmärtämään haastateltavan kokemuksia. Haastateltava kertoi saaneensa jopa vähätteleviä kommentteja ystäviltään.

Että sitten ystävät ovat niin ehkä sillä lailla, että semmoinen ihminen, joka ei koskaan ole joutunut tällaisen niinku kohteeksi tai näin, niin sellaiset ihmiset ei voi ymmärtää sellaista. Niin sanotaan, että niinku kavereihin on välillä ollut tosi pettynyt, että ne ei edes jaksa kuunnella näitä juttuja. Ja osa on leimannut ihan suoraan, että toi on sun omaa keksintöä. Ei toi voi pitää paikkaansa. Että ei uskota. (H6)

Myös toinen haastateltava oli saanut vähätteleviä kommentteja tutuilta. He eivät selvästikään olleet ymmärtäneet mitä haastateltava oli joutunut käymään läpi avioliittonsa aikana. Eivätkä he oikein ymmärtäneet seurauksia tai sitä, että haastateltava joutui maksamaan kovaa hintaa seurauksista avioliiton päättymisenkin jälkeen.

Ja sitten se, et ihmisten on ihan hirveen vaikea ymmärtää tällöistä et siitä ei saa kauheasti empatiaa. Ja kommentit ovat niinku semmoisia, että ”no mutta nythän sää voit tehdä niitä asioita” mutta nythän mä maksan niitä lainoja...mä oon maksanut korkoineen niitä ja maksanut jo 20 vuotta ja aina vaan mulla on yli 100 000 euroa lainaa, vaikka ei pitäisi olla juuri mitään enää. Niin kyllä se...se on tavallaan niinku lopun elämän taakka. (H3)

Selvästi kaivattiin siis koordinoitumpaan tukea taloudellisesta väkivallasta ja seurauksista selviytymiseen. Koettiin myös, että käytännön asioihin sekä ensihetken selviämiseen oli saatavilla kyllä apua, mutta vertaistuellista ja henkiseen selviytymiseen väkivallan jälkeen tarkoitettua tukea oli vähemmän saatavilla. Tässä kohtaa olisikin varmasti vielä kehitettävää palveluita suunniteltaessa.

Selviytymistä vaikeuttaneet tekijät

Haastateltavat kokivat eri asiat selviytymistä vaikeuttaneiksi asioiksi ja vastaukset tähän kysymykseen poikkesivat toisistaan melko paljonkin. Useat haastateltavat toivat esille suomalaisen oikeusjärjestelmän, joka ei ymmärrä uhrin asemaa tällaisessa tilanteessa. Myös muu palvelujärjestelmä sai osansa kritiikistä. Haastateltavilla, joiden kohdalla taloudellinen väkivalta ei ollut vielääkään päättynyt kokivat puolison toiminnan vaikeuttaneen selviytymistä. Yksi haastateltavista kertoi, kuinka joutuu menemään taas piakkoin oikeuteen, koska hänen entinen puolisonsa haastoi häntä jatkuvasti oikeuteen lapsiin liittyvillä asioilla.

--sinne menen taas jälleen kerran haukuttavaksi ja kuultavaksi niitä valheita ja sitten myös, että mä joudun fyysisesti olemaan väkivallan tekijän, joka on ollut todella rajua --väkivaltaa mua kohtaan vuosikausia. Niin se on tosi niinku traumaattista olla siis pelkästään samassa tilassa ihan älyttömän väkivaltaisen ihmisen kanssa. (H1)

Yksi haastateltavista kertoi, minkä hän olisi kohdallaan kokenut selviytymistä vaikeuttava tekijänä. Tällainen asia olisi ollut se, että muu perhe ja lapset olisivat tuominneet hänet. Näin asia ei ollut hänen kohdallaan kuitenkaan mennyt, vaan hän oli saanut lapsiltaan rohkaisun lähteä vahingoittavasta suhteesta sekä yksi syy oli ollut myös se, että haastateltava halusi pelastaa nuorimman lapsensa, joka asui vielä kotona.

Yksi haastateltavista koki, että hän ei pääse tilannettaan pakoon, koska koko ajan tulee jokin asia, joka muistuttaa häntä tapahtumista. Se saa aikaan ahdistuksen tunteita. Ahdistus nousee esimerkiksi siitä, että rahaa ei ole tarpeeksi, kun sitä tarvittaisiin ja myös yleinen maailmantilanne, jossa hinnat nousevat ja korot kasvavat aiheuttavat huolta.

Vastaaan tulee aina joku asia, joka muistuttaa siitä koko ajan. Nyt varsinkin, kun hinnat nousee ja uutiset on täynnä kaikkea ja sitten...nyt kun lapsi on lähdössä kotoa, niin tulee joku, että nyt tähän tarvittais sitä rahaa tai nyt sitä olis, jos mä olisin toiminut toisin. Tulee jokin ärsyke, joka sitten niinku saa sen aikaan sen ahdistumisen siitä asiasta. Se varmaan jotenkin ehkä tulee äkkiseltään mieleen. (H3)

Yhdellä haastateltavista myös oma fyysinen terveydentila oli aiheuttanut haasteita henkisen puolen lisäksi. Ja nämä kaikki tekijät yhteensä olivat saaneet haastateltavan pelkäämään, että hän sairastuisi masennukseen. Haastateltava oli myös harkinnut menevänsä terapiaa, mutta ainakaan vielä hän ei kokenut olevansa siihen valmis.

No mulla ihan fyysisesti niinku (fyysisestä sairaudesta) toipuminen on ollut tosi hidasta niinku mä vieläkin oon rakentamassa sitä polkua pois siitä. Ja sit kun tää on niin pitkä prosessi, niin selkeästi niinku pelkään... mä oon pelännyt eniten tän niinku prosessin aikana sitä, että mä masennun.

Ja se masennukseen viittaa tai pelko on niinku koko aika läsnä ja sitä joutuu niinku ihan systemaattisesti analysoimaan, ja on varmasti, olisi ollut jo syytä pitkän aikaa sitten mennä terapiaan, mutta mä itse asiassa koen sen jopa niin, että tää on liian niinku avoinna oleva asia, että mulla ei ole voimia siihen vielä. (H4)

Osa haastateltavista nosti esiin ymmärtämättömyytensä puolison toimintaan ja yleensäkin puolison läsnäolon ja yhteydenotot, jotka olivat vaikeuttaneet elämän jatkamista suhteen päättymisen jälkeen. Myös niissä suhteissa, joissa ositus oli edelleen kesken tai epäselvä tuotiin esille haasteita sen suhteen, että puolison kanssa oli pakko olla vielä tekemisissä.

No tää henkilö itse. Koska kun hän ottaa yhteyttä ja hän lähestyy, ja hän laittaa sähköpostia ja hän on tehnyt noita laskuja ynnä muuta niinku nää hänen sekoilunsa, mä sanon niitä sekoiluksi niin ne on, koska sehän nostattaa sitten taas sen, että ahaa, että jälleen mä joudun niinku itse tarttumaan niihin asioihin ja hoitaa niitä asioita kun toinen jättää ne kaikki hoitamatta ja kaataa ne toisen niskaan. Tästä tapauksessa minun niskaani. Niin vaikkakin se varmaan pitäisi olla niin, että pitäisi yrittää suhtautua neutraalisti, että hoitaa vaan ne tiedätkö ne asiat ja sitten taas eteenpäin. Mutta kyl mä sanon näin, että helpommin sanottu kuin tehty. Kun se tieto jo siitä ihmisestä nostattaa tietynlaisen fiiliksen mussa. (H5)

Yksi haastateltavista kertoi, että hän oli joutunut käymään oman päänsä sisällä keskusteluja muun muassa siitä, miksi juuri hän oli valikoitunut tähän ja mitä hän olisi voinut tehdä, että näin ei olisi tapahtunut. Itsesyytökset näkyivät omalla tavallaan useankin haastateltavien puheista. Haastateltava oli kuitenkin ollut sen verran toimintakykyinen ainakin ulkoisesti, että avun saantikin oli jäänyt vaillinaiseksi etenkin terapian suhteen, jonne häntä ei ollut kelpuutettu hyvän toimintakyvyn vuoksi.

Se on asia, että ei voi ymmärtää, että miten joku ihminen voi olla tuollainen omaa perhettänsä kohtaan. Se on se psykologinen, tää miksi keskustelu omassa päässä niin se on estänyt sitä tosi paljon, että mä oon joutunut sitä niin monta vuotta niinku käymään sitä niinku sitä psyykkistä puolta lävitse, että siitä on tosi vaikea selviytyä. Ja vaikka nyt luuleekin, että nyt mä oon selviytynyt näistä, että mä en enää syytä itteeni ja oon ymmärtänyt niin kun asioita, että mä en ehkä olisi voinut näille asioille mitään ja että senkin että miksi mä valikoidun tähän hänelle tähän rooliin, että miksei joku jollekin muulle tapahtunut tää tai jotain muuta niin se on semmoinen estävä tekijä. Plus sitten, että mä oon kuitenkin ollut

niin toimintakykyinen ja hyvä selviytymään aina, että mua ei esimerkiksi oletettu minkään näköiseen terapiaan piiriin.

Että mä olen käynyt kaks kertaa terapiassa ja joka kerta mulle on sanottu, että sä oot niin selviytyjä. Sä selviät ihan mistä vaan, että mä pystyn käymään töissä. Ja hoitaa kaikki omat asiat niin. Mä en ole heidän mielestänsä terapian tarpeessa. (H6)

Haastateltavaa oli pidetty hyvänä selviytyjänä ammattilaistenkin silmin ja siksi hän oli jäänyt vaille tarvitsemaansa tukea. Se on harmillista, sillä vaikka henkilön koettaisiin selviytyneen hyvin, ei se silti tarkoita, että selviytymisen prosessi olisi valmis. Osa väkivaltaa kokeneista voivat olla pidemmällä oman selviytymisensä kanssa, mutta se poista avun ja tuen tarvetta myös akuutin vaiheen jälkeen.

Tässä luvussa elettiin nykyisyyttä ja kuvattiin sitä, kuinka selviytyminen näyttäytyy juuri tässä hetkessä. Seuraavassa alaluvussa katse suunnataan tulevaisuuteen ja siihen minkälaisena haastateltavat tulevaisuutensa näkevät ja miten selviytyminen määrittäytyy sen kautta. Ihminen on aina jossain määrin intentionaalinen, hänellä siis kyky suuntautua itsensä ulkopuolelle ja kohti jotakin päämäärää. Tällainen kyky voidaan nähdä tarinallisena toimintana, jossa ihmisen toimintaa ohjaa sisäisessä tarinassa erilaiset tulevaisuus visiot, jotka motivoivat häntä haluttuun suuntaan. Tarinalliset tulevaisuusvisiot eivät kuitenkaan ole aina päämäärätietoista tavoitteiden tavoittelua, vaan ne voivat yhtä hyvin olla antautumista traagisten tapahtumankulkujen vietäväksi tai avointa uteliaisuutta sen edessä, mitä mahdollisesti tulevaisuus tuo tullessaan. (Hänninen 2000, 54, 59.)

5.3 Tulevaisuus taloudellisen väkivallan varjossa

Tässä luvussa keskitytään tulevaan. Siihen minkälaisena haastateltavat näkevät tulevaisuutensa ja siihen minkälaisia vaikutuksia heidän kokemallaan taloudellisella väkivallalla mahdollisesti on tulevaisuudessa heidän elämässään ja minkälaisena selviytyminen tulee näyttäytymään. Haastateltavat peilaavat luvussa tulevaisuutta nykyhetken kautta, jonka vuoksi luvun alussa on myös katsaus haastateltavien nykytilanteeseen. Luvussa käsitellään myös sitä, minkälaisia muutoksia tai puuttumiskeinoja haastateltavat toivoisivat taloudellisen väkivallan ehkäisemiseksi niin rakenteellisesti kuin yksilötasollakin.

Nykyhetkestä tulevaisuuteen

Ennen kuin mennään tulevaan, haastateltavat kertoivat tämänhetkisestä tilanteestaan selviytymisprosessin keskellä. Osa haastateltavista näki tämänhetkisen elämän tilanteensa kohtuullisen hyvänä, koska olivat päässeet eroon väkivaltaisesta puolisostaan, ja haastateltavat olivat saaneet aloittaa oman näköisen elämän ilman toisen osapuolen kontrollia ja hallintaa. Ne, joilla taloudellinen väkivalta jatkui, joutuivat edelleen elämään tällaisen hallinnan kanssa, ja sen vuoksi oman elämänrytmi oli edelleen sidoksissa entiseen puolisoon. Suurin osa haastateltavista kuitenkin kertoi nykytilanteensa ja tulevaisuuden näyttävän valoisalta ja he olivat toiveikkaita. Osalla haastateltavista olivat edelleen rasitteena isot velat ja köyhyyskin jossakin määrin varjosti, mutta silti haastateltavat näkivät nykytilanteensa pääasiassa positiivisena. Haastateltavilla oli kuitenkin kaikilla työpaikka ja suurin osa koki olevansa hyvin toimeentulevia. Tosin velkojen vuoksi hyvinkään toimeentuleva ei välttämättä pysty ylläpitämään sellaista elämänlaatua kuin ehkä haluaisi. Taloudellista elämänlaatua tärkeämpänä moni haastateltava piti kuitenkin sitä, että nyt oli mahdollisuus päättää itse omista asioista. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että hyvät perhesuhteet olivat säilyneet omiin lapsiin sekä lähipiiri oli ollut tukena.

Nykytilanne on hyvä, mä oon saanut ihan kivan asunnon, toki kaipaen semmoiseen omakotitaloon mutta tuota asun mielestäni ihan kivasti.

--mä olen oppinut nauttimaan omasta herruudestani. Mä saan katsoa televisiosta mitä mä katson ja mä tiedän, että jos mä laitan jääkaappiin ruokaa et sitä on, kun mä tulen töistä.

Se mikä mulle on tärkeintä, on yhteys omiin lapsiin ja se, että on äärettömän lämpimät välit meillä kaikilla niinku keskenämme. (H2)

Sama haastateltava myös kertoi nauttineensa siitä, että nyt hän pystyi matkustamaan ja tekemään matkoillaan sellaisia asioita mitä ei olisi koskaan avioliittonsa aikana voinut kuvitella tekevänsä.

--ja en oo käyny missään huvipuistossa tai semmoisissa matkailukohteissa niin... mä en ois pystynyt avioliiton aikana varmaan sillä lailla toteuttamaan, mut nyt mä nautin siitä vapaudesta. (H2)

Haastateltava oli jäänyt kuitenkin kaipaamaan sitä, että olisi joku, jonka kanssa voisi iloita yhdessä lapsien saavutuksista tai jakaa vanhemmuuteen liittyviä asioita, kuten iloita yhdessä lasten asioista tai jakaa lasten kokemat murheet.

Ja tota... ja se mikä mua harmittaa, että multa puuttuu kumppani, joka riemuitsis mun kanssa yhtä sydänpohjasta siitä, että miten hienosti tyttärillä menee tai niille kun sattuu jotain kivaa tai yhtä lailla, jos niillä on vaikeeta, niin joku toinen tai olis joku, jolle se olis yhtä tärkeätä kuin mulle, niin sitä mä kaipaan. (H2)

Nykytilanne nähtiin muidenkin haastateltavien kohdalla hyvänä, koska olo koettiin nyt turvalliseksi sekä selviytymisen koettiin olevan omissa käsissä.

No nykytilanne on hyvä. Mä oon tosi onnellinen. --Mä tunnen olevani kotona turvassa, eikä rahatilannekaan ole niin paha, että mä en selviäisi.

Ja sitten tietää, että se on ihan minusta kiinni tää selviäminen--Nyt mä tiedän, että mä en ole riippuvainen kenestäkään. (H6)

Tutkimusten mukaan taloudellinen väkivalta vaikeuttaa ja juurruttaa etenkin naisten ja lasten kokemaa köyhyyttä (Branican & Grace 2004, 2). Tämä oli nähtävissä myös haastateltavien elämässä. Useammankin haastateltavan kohdalla tulevaisuus nähtiin talouden tasapainoiluna, jossa huoli oli kova korkojen nousun takia. Myös lyhennysvapaita oli lainoissa hyödynnetty maksimimäärä, jotta talous oli saatu jotenkin tasapainoon. Asia kuitenkin myös huoletti, koska lyhennysvapaita ei ollut enää juuri jäljellä ja korot olivat nousemassa.

No nykytilanne on sillä tavalla vieläkin näitä legopalikoiden rakentamista, että mulla on... mä puhun aina sellaisista niinku korttien käyttämisestä, eli mä käytän kortteina niinku esimerkiksi lainoissa lyhennysvapaita vuosia tai lyhennysvapaita ja samoin mä käytän niinku mun luottokorteissa tällaisia lyhennysvapaita kuukausia ja nää on niitä mun kortteja.

Ja tää on niinku, elän sellaisella ihmeellisellä isolla riskillä, että nyt mä oon laskenut sen varaan, että mun viimeinen lainan lyhennysvapaa loppuu marraskuussa. Ja jos mä en saa tätä mun prosessia nyt niinku sovittelulla lopetettua. Niin mulla on kortit käytetty ja sitten mä en tiedä miten mä siitä eteenpäin pärjään. (H4)

Haastateltava kuitenkin suhtautui positiivisesti tulevaan tämänhetkisistä taloudellisista vaikeuksista huolimatta ja näki, että vaikeudet ovat voitettavissa.

Mut mä kyllä haluan uskoa siihen. Mulla on niinku ihan toiveikas olotila ja mä oon tällainen kevään ihminen, että tällainen niinku kevät ja kaiken uudesti syntyminen niin niin vaikuttaa positiivisesti. Mä oon niinku taistellut sitä masennusta vastaan, että kyllä mä näen että niinku, siis mun taistelu ei ole pelkäämään masennusta vastaan, vaan se on tätä mun exää kohtaan, että jos mä niinku luovuttaisiin, niin silloinhan hän olisi voittanut tän pelin, että sen takia mä en tästä luovuta ja mä en aio sairastua ja mä en häntä mieli todellakaan päivittäin, että mä oon pystynyt tässä 6 vuodessa rakentaa itselleni niinku

tavan ajatella ja löytää iloa pienistä asioista, että kyllä mä näen, että se tulevaisuus on niinku kaiken kaikkiaan valoisa tavalla tai toisella. (H4)

Toinenkin haastateltava kertoi saman tapaista tarinaa.

Joo siis niinku...joo mä tienaan nyt suht hyvin, että mä pystyn maksamaan, mutta nythän sitten nuo korot pomppaavat, kun mulla ei ole suojausta mun niissä lainoissa. Ku yksin joutuu noita aina miettimään ja päättämään niin on vähän hankalia, ja mulla heinäkuussa nyt sitten nousee tosi korkeaksi korot, niin se vähän mua hirvittää eikä ihan vähääkään vaan aika paljon... mut mä tienaan ihan hyvin ja mun lapsi varmaan-- muuttaa omilleen, ja sit mä periaatteessa voisin myydä ja muuttaa pienempään. Niin, kyllä mä sillai näen ihan --kyllä mä sillai oon ihan luottavainen mun tulevaisuuteen. Mä oon ehkä vaan katkera siitä, et mitä mulle tapahtu.

Mutta, et jos mulle ei nyt tapahdu mitään, et mä vammautuisin tai joutuisin työttömäksi tai jotain niin ihan hyvin mää pärjään. Pystyn maksamaan niitä lainoja, vaikkakin kauan...mutta joo. (H3)

Yksi haastateltava kertoikin, että hänen selviytymisensä oli vahvasti sidoksissa siihen, että jatkuva haastaminen lasten asioissa lopulta päättyisi, kun nuorimmainen lapsista olisi täysi-ikäinen. Haastateltava koki, että vasta sitten toipuminen voisi kunnolla alkaa. Niinpä hänen tulevaisuuden ajatuksensa keskittyivät taloudellisen väkivallan päättymiseen.

Odotan, että yhteishuolto loppuu ja sen jälkeen mä ajattelen, että voi olla mahdollisuus mulla ja lapsilla alkaa toipumaan ja niin kun parantumaan traumaista ja meillä se tarkoittaa vajaata kuutta vuotta vielä tätä helvettiä, että tässä odotellaan, että se loppuu. Laskemme siis aikaa. Eli sitä odotetaan.

Ja tietysti toivotaan, että joku ihme tapahtuu, ja se tapahtuu sitä ennen jo. Että näin, toki joka vuosi toivon ja joka vuosi on uudestaan taas oikeudessa.

Mutta toivotaan, että tällä kertaa olisi viimeinen jälleen kerran. (H1)

Ulkomaisten aihetta käsittelevien tutkimusten mukaan parisuhteen päättymisen jälkeen yleisin taloudellisen väkivallan ja hyväksikäytön muoto oli elatusapu oikeuksien pidättäminen sekä huoltajuuteen liittyvät asiat. Tällaista eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa esiintyy kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä tuloista ja varallisuudesta riippumatta. Motiivina tutkimusten mukaan oli halu kontrolloida ja käyttää valtaa naista kohtaan. Tällainen kontrollointi auttaa miestä säilyttämään taloudellisen herruuden perheessä parisuhteen päättymisen jälkeenkin. (Branican & Grace 2004, 6.) Eron jälkeiseen taloudelliseen väkivaltaan lukeutuva oikeusprosessin tarkoituksellinen pitkittäminen huoltajuus asioissa pakottaa taloudellisen väkivallan kokijan olemaan edelleen tekemissä väkivallan tekijän kanssa. Samalla tämä

tarkoittaa myös sitä, että elämän uudelleen suuntaaminen ei pääse käynnistymään, koska suhteesta irtautuminen ei onnistu. (Watson & Ancis 2013; Kaittila & Nyqvist 2014, 272.)

Viidellä muulla haastateltavilla tulevaisuuden näkymät eivät enää kiinnittyneet siihen, kuinka taloudellisesta väkivallasta pääsisi irtautumaan, vaan ajatukset olivat kohdistettu muihin asioihin kuten taloudellisen väkivallan taloudellisista ja henkisistä seurauksista selviytymiseen.

Rakenteelliset muutokset selviytymisen edistämiseksi

Haastateltavien kanssa keskustelimme myös niistä rakenteellisista muutoksista, jotka edistäisivät selviytymistä ja mitä asian vuoksi voitaisiin tehdä tulevaisuudessa. Haastateltavat toivoivat, että taloudellisesta väkivallasta tultaisiin käymään keskustelua laajemmin ja varmasti osaltaan se on ollut yksi syy, miksi haastateltavat suostuivat mukaan graduuni haastateltaviksi. Lähes jokainen haastateltava kertoi, että aihe on todella tärkeä tutkimuksellisesti ja he jakoivat kiitoksensa siitä, että teen graduni taloudelliseen väkivaltaan liittyen.

Rakenteellisiä muutoskohteita löytyi useita. Eniten kehitettävää haastateltavat löysivät oikeuslaitoksesta ja oikeusjärjestelmästä. Sama asia nousi esille lähes kaikilla vastaajilla. Toivottiin myös neuvontapalvelua tai paikkaa, joka olisi keskittynyt etenkin taloudelliseen väkivaltaan ja sen seurauksena syntyviin avun tarpeisiin.

Yksi haastateltava myös kertoi, kuinka hän haluaisi muuttaa uhrin asemaa ja sitä, että väkivalta ei voisi jatkua loputtomiin, niin kuin hänen kohdallaan se jatkuu luultavasti niin kauan, kunnes yhteiset lapset ovat täysi-ikäisiä. Haastateltava koki myös ongelmalliseksi sen, että yhteiskunta ei tarjoa apua tällaisessa tilanteessa vaan jättää yksilön oman onnensa nojaan. Haastateltava antoi kritiikkiä etenkin oikeuslaitosta kohtaan, joka ei tunnista sarjahaastamisongelmaa.

Tää systeemi ei tunnista taloudellista väkivaltaa ollenkaan, eli jos on yhteishuolto, niin sit voidaan haastaa ihan mistä tahansa, ja ei huomioida mitenkään tämmöstä sarjahaastamista, että se on taloudellista väkivaltaa ja se on iso rakenteellinen ongelma oikeuslaitoksessa. Itse koen että se on eron jälkeistä vainoa ja taloudellista väkivaltaa, eli se väkivalta vaan jatkuu ja se ei ole koskaan loppunut, mutta kukaan ei siihen puutu tai kukaan ei siinä auta.

--se mitä tarvis mitä kaipaisin olisi se, että niin kun tällaiseen niinku eron jälkeiseen vainoon niinku rakenteellisesti puututtaisi, että siitä tehtäisiin niinku loppu, vaikka että jos sä menet poliisille ja kerrot tällaisen, niin joku sanoo, että

no tää loppuu nyt niinku et tavallaan suojeltaisiin niitä uhreja, että sitä yhteishuoltoa ei voisi käyttää väkivallan välineenä ja nythän niin kun on tämmöisen prosentuaalisen väkivallan uhri niin se oikeuslaitos tukee sen väkivallan mahdollistamista. Eli viranomaiset mahdollistavat sen väkivallan ja edesauttaa, että se väkivalta jatkuu ja tavallaan se mitä apua tarvitsisi, että ne viranomaiset lopettaisivat sen väkivallan ja katsottaisiin että tää ei voi jatkua, jos ihminen menettää näin paljon rahaa. Sarja haastaminen ei ole mahdollista. Voi olla vaikka, että kerran haastat jonkun oikeuteen. Sen jälkeen et saa haastaa, että tavallaan tämmöistä, että se pitäisi niinku rakenteellisesti muuttua tää kuvio Suomessa ja sitä apua tarvitsisin.

--Miten oikeuslaitos mahdollistaa väkivallan jatkumisen, niin se on tavallaan semmoinen pimennossa oleva aihe, josta ei puhuta, jota ei tuoda esille. Mutta, tavallaan kun viranomaiset edistää ja oikeuslaitos edistää sitä, ja mahdollistaa sen, että se väkivalta jatkuu, niin se on tosi iso ongelma, kun sen pitäisi olla toiste päin. Eli siihen puuttuminen niinku rakenteellisin keinoin olisi äärimmäisen tärkeää Suomessa. (H1)

Myös muilla haastateltavilla oli samansuuntaisia vastauksia liittyen oikeuslaitokseen ja saamaansa oikeusapuun.

Ja isoin rakenteellinen vika mun mielestä tällä hetkellä on oikeuslaitoksessa, että oikeuslaitos mahdollistaa niinku taloudellisen väkivallan jatkumisen, ja niinku on mukana siinä edesauttamassa sitä. Ja se on mun mielestä iso vääryys. Eli mä olen täysin lainsuojaton. Mulla ei ole mitään oikeuksia ja mun on vaan hyväksyttävä se, että niin pitkään kuin toinen osapuoli haluaa mua kiikuttaa tässä prosessissa niin mun on oltava siinä tai sitten luovuttava kaikesta mun omaisuudesta-- mihin mulla on oikeus ja se on mun mielestä niinku iso vääryys ja niinku oikeusmurha Suomessa, että tällainen niinku hyväksytään. (H4)

Osa haastateltavista koki, että lopulta heidän on pitänyt itse selvittää moni oikeudelliseen prosessiin liittyvä asia. Yksi haastateltavista oli päätenyt irtisanomaan asianajajansa, koska koki, että ei saanut häneltä tarvittavaa apua asioidensa selvittämiseen. Päinvastoin hän koki, että asianajaja tarkoituksella pitkitti prosessia, jotta saisi siitä paremmat palkkiot. Ja lopulta haastateltava totesi, että oikeudessa ei voita useinkaan se, joka kertoo totuuden ja kuka on kokenut vääryyttä vaan se, joka valehtelee ja maksaa parhaiten.

Niin mä olin hyvin sinisilmäinen siinä kohtaa, kun mä ajattelin, että mä palkkaan asianajajan, joka auttaa mut niinku nopeasti tästä asiasta eroon. Niin näinhän ei tapahtunut, että mä sitten loppu viimeksi irtisanoin mun asianajajan ja hoidin sen asian loppuun itse. Niin sitten se saatiin loppumaan toi pesänjako.

Että siinä piti niin kun itse perehtyä lakiasioihin tosi paljon, mikä on mulle aina ollut tosi vaikeeta ja mä oon ajatellut, että mä en haluaisi koskaan edes niinku perehtyä sellaisiin asioihin, mutta sitten kun joutuu itse oikeasti pakostikin

perehtymään niihin, niin kyllä siinä niinku tuli sitten semmoinen näkemys tästä koko oikeuslaitoksesta ja se on kyllä, että se kuka valehtelee parhaiten ja kenellä on eniten rahaa, niin se tulee aina voittamaan. Näin mä tulín siihen tulokseen. Että mullahan oli tilanne, että mulla ei ollut rahaa taistella eikä tietämystä eikä rohkeutta. Enkä osaa valehdella. Niin mä olin alakynnessä kyllä tosi pahasti koko aika. (H6)

Myös pankin toiminnasta annettiin kehitettävää. Haastateltava toivoi, että pankeissa käytäisiin läpi toimintaohjeet sellaisiin tapauksiin, joissa pankin henkilökunta huomaisi epäilyttävää toimintaa erityisesti juuri pariskuntien talouteen liittyvissä asioissa kuten lainoissa ja muissa sopimuksissa. Haastateltava antoi kritiikkiä omasta kohtelustaan pankissa.

Ku mä ajattelen, että pankin olis pitänyt havahtua siihen ja nähdä se ja varottaa mua, koska mä oon kuullu sit tarinoita, jossa niin on tehty samanlaisessa tilanteessa. Kahdeltakin ihmiseltä kuullu, jossa ihan pankkitoimihenkilö on sanonut, että ”älä allekirjoita”, koska se on nähnyt sen, että tämä on nyt taloudellista hyväksikäyttöä. Sitte ihan toinen, jossa on suoraan sanottu aviovaimolle, että nyt täällä on semmoista pelaamista. Et niinku mun mielestä, kun mä oon allekirjoittanut niitä kaikenlaisia papereita, niin kyllä ne on nähnyt sen, mihin ne rahat menevät. Sen mä olisin toivonut, että ne olis toiminut toisin. Ne ois ollu avoimia mulle. (H3)

Rakenteellisina muutoksina toivottiin myös sitä, että taloudellisesta väkivallasta levitettäisiin tietoa laajasti, jotta sekä väkivallan kokijat, että auttajat ymmärtäisivät, mistä siinä on kyse.

Ja sitten myös se, että se taloudellinen väkivalta otettaisiin huomioon niin kuin ylipäättänsä keskusteluissa, että on se sitten lastenvalvoja tai lastensuojelua, että sitä niinku huomioitaisiin tai ylipäättänsä niinku eri väkivallan muotoja.

Mutta en mä niinku tajunnut sitä, että niin hei toihan on niinku väkivaltaa, että se tiedottaminen niinku se, että mun mielestä pitäisi olla niinku ihan kouluissa, kun siellä on seksuaaliterveyttä tai niinku kiusaamisesta niin väkivallasta myös. Mitä väkivaltaa vanhemmat tekevät? Mitä väkivalta tarkoittaa? Se pitäisi niinku kouluissa olla, koska Suomi on kuitenkin ihan äärimmäisen väkivaltainen maa, siis perheväkivalta on niin yleistä Suomessa, että mehän ollaan ihan pahimassa tilanteessa, niinku siis globaalisti kuitenkin verrattuna, niin Suomi on äärimmäisen perheväkivaltainen maa. (H1)

Auttamiskäytäntöjäkin tarkasteltaessa on huomattu, että ammattilaiset esimerkiksi lapsiin ja perheisiin liittyvissä asioissa eivät osaa ottaa taloudellista väkivaltaa puheeksi ja se koetaan usein vaikeaksi. Sitä ei myöskään tunnisteta kovin hyvin. Ammattilaiset tarvitsisivat enemmän tietoa, välineitä ja keinoja puuttua parisuhteiden ja perheiden sisäiseen

taloudelliseen oikeudenmukaisuuteen. (Kaittila & Nyqvist 2014, 274.) Ymmärrystä ja tietoa asiasta ammattilaisten osalta kaivattiin haastateltavien keskuudessa. Haastateltava toivoi, että asia nostettaisiin esiin keskusteluissa, kun asioidaan esimerkiksi palveluissa, joissa taloudellisia asioita läpikäydään.

--Ja ei varmaan tulla ajatelleeksi edes koska harva niinku tajuaa, mitä se tarkoittaa? Myöskään ammattilaiset, että vähän sillain, että ai teillä on tuon tyyppinen niinku rahoitusmalli perheessä. Ei niihin niinku kosketa. Joo, että se on niin kuin, se on haastavaa. (H1)

Yleisen tietoisuuden ja näkyvyyden saamista asialle kaivattiin. Samalla se myös helpottaisi ja varmasti myös lisäisi avun saamista.

Ehkä niin kun tietoisuutta ja enemmän niin kun näkyvyyttä tälle asialle. Tämä on niinku ihan todellista, että aika monessa kohtaa joutuu niin kun oikein sitä, että ei uskota. Ja kyllä nyt kun sanotaan näitä siis avun piiriin näitä ihmisiä tarvitsisi saada. Mä tiedän, että mä oon aika hyvä selviytyjä, mutta kaikki ei välttämättä ole kyllä ja sitten jos joutuu tällaiseen tilanteeseen, että menettäisi luottotiedot, niin niille ihmisille kyllä niin kun pitäisi apua olla kyllä paremmin ehkä saatavilla. Toki mä en tiedä niistä, koska en mä ole semmoista apua joutunut saamaan, että mulla on luottotiedot pysynyt aina ok, mutta tässä on ollut niinku niin hilkulla, että ne ei ole mennyt. (H6)

Useampikin haastateltavista toivoi, että olisi olemassa jokin instanssi, joka auttaisi taloudellisen väkivallan uhreja tai ylipäättään taloudellisia haasteita kohdatessa. Varhaista puuttamista myös kaivattiin.

Kyllä tässä varmaan niinku sellaiset, kuulostaa ehkä kliseiseltä mutta semmoinen varhainen puuttuminen siihen niinku prosessiin sekä siihen henkisellä ja niinku oikeusjuridisella puolella, niinku et ihminen osaa asemoitua siihen paremmin auttaisi varmasti jatkamaan ja mä en tiedä, mutta mulla on sellainen tunne että kaikki ihmiset ei ole jaksanut, että osa on sitten päätynyt tosi draamatisiin ratkaisuihin ja sen takia mun mielestä rakenteellisesti niin niinku joku tällainen instanssi johon voisi olla. Ihan siis kauheasti korostetaan sitä, että naisille on tällaisia turvataloja, mutta missä on tällaisen niinku taloudellisen tuen turvatalo, että niinku me kaikki tiedetään, että niinku me tarvitsemme toimeentuloa pysyäksemme hengissä, niin sitä jotenkin ei ole huomioitu yhteiskunnassa ollenkaan. (H4)

Jonkun fyysisen väkivallan, että miten sellaista ihmistä autetaan eri tavoin, kun taloudellisen väkivallan uhria. Onhan siinä nyt vähän niinku eroja varmasti, mutta se olisi se, kun löytyisi semmoinen, että olisi niinku kaikki jotenkin yhdistetty, että siellä voisi olla niinku pankkitukihenkilö siis sellaisia justinsa, että kun sä soitat niin, sieltä heti tartutaan sinuun ja tiedetään jo heti, että hei, oletko

sinä hoitanut tätä asiaa? -- Me haluamme auttaa, ja meillä on niinku kanavat ja väylät, niin semmoinen pitäisi olla. Niin mä sanon, että niinku rupeaisi rokkaamaan niin sanotusti nämä jutut kyllä. (H5)

Yksi haastateltava kertoi, että hänen mielestään olisi erityisen tärkeää, että opetettaisiin avioliittotaitoja talous- ja juridisiin asioihin liittyen jo ennen naimisiin menemistä.

--Kumpu meillä yhteiskunnassa herättäisi silleen, että meillä tulisi avioliittolaikiin joku uudistus. Niin tää helpottuisi. No okei, joo siis sen mä tiedän, että jos on toi avioehto. Niin, sillähän sie pystyt määrittämään sen, että sun ei tarvitse tavallaan niinku lähteä riitelemään sitten niinku niistä omaisuuksista. Mutta kaikilla ei oo sitä.

Mutta tämmöinen tilanne, jossa puoliso on systemaattisesti velkaantunut ihan tarkoituksenmukaisestikin. Ja sitten kun tulee avioero, ja kun jos ei ole avioehtoa niin siinä toinen, eli se uhri tässä tapauksessa, niin hänen niskaansa kaadetaankin sitten niinku tän toisen, joka on ehdon tahdon itseensä ylivelkaannuttanut, niin hänestä tehdään maksaja.

--Miksi? Miksi meillä ei oo avioliittokursseja. Ihan oikeasti. Että käytäis vähän näitä asioita etukäteen läpi, että tiedättehän että tämmöinen on. --Ei se ole mikään pelote, mutta se että kerrottaisiin näistä asioista. (H5)

Paljon on vielä siis rakenteellisesti tehtävää, jotta väkivallan kokijoiden asemaa saataisiin parannettua. Paras tapa tähän tuntui olevan tiedon lisääminen aiheesta. Näin myös prosesseja ja käytäntöjä voitaisiin muuttaa. Oikeusjärjestelmä ei monien haastateltavien mukaan tunnista taloudellisen väkivallan kokijan kohtaamia ongelmia, koska järjestelmää ei ole rakennettu tällaisia ongelmia varten. Oikeusjärjestelmä asettuikin monen haastateltavan puheissa enemmän väkivallan tekijän puolelle. Yleisen tietoisuuden lisääminen aiheesta auttaisi myös pankeissa tunnistamaan taloudellisen väkivallan ja hyväksikäytön mahdollisuudet. Pankin toiminta nousi monen haastateltavan puheissa esille joko hyvässä tai pahassa. Toivottiin myös, että perheammattilaiset kuten sosiaalityöntekijät osaisivat nostaa perheiden kanssa keskustellessa rohkeasti esille taloudelliset asiat ja mahdollisesti havaitsemansa epäkohdat. Koettiin että perheen taloudelliset asiat ovat yleensäkin aiheita, joista helposti vaietaan tai ne tahattomasti sivuutetaan.

Sanoma muille samassa tilanteessa oleville

Esitin haastateltaville kysymyksen siitä, mitä he haluaisivat sanoa muille samassa tilanteessa oleville tai olleille. Haastateltavien pääsanoma oli, että tämän kaltaisesta suhteesta, jossa taloudellista väkivaltaa ja mahdollisesti muitakin väkivallan muotoja esiintyy kannattaa

ehdottomasti lähteä. Yksi haastateltavista kertoi, että oli jo aikaisemmin kertaalleen lähtenyt suhteesta mutta palannut takaisin miehensä luo.

Lähteminen on vaikeeta. Niin kun mä sanoin, mä läksin jo aikaisemmin ja tein sen virheen, että menin takaisin. Mä olin jotenkin niin kun luvannut rakastaa myötä ja vastoinikäymisissä ja mä uskoin ja halusin uskoa siihen, että kaikki muuttuu hyväksi ja mä olen uskonut ydinperheeseen ja halusin pitää sen ja mä tein kaiken. -- Jälkeenpäin miettinyt, että mä en keksinyt mitä mä olisin voinut tehdä muutoin. --Hyvä, että en kuramatoksi heittäytynyt oven eteen

--se vaan että rohkeesti on lähettävä, että se tuntuu pahalle ja tuntuu vielä pitkään teinkö minä oikein ja sitä haluaa uskotella. Ja muthan syyllistettiin pitkään, että mä tein sen virheen, kun mä läksin ja niinku hän syyllisti, että minä olen se kodin rikkoja ollut. —

Pitäis vaan rohkeasti...ymmärrän että on ihmisiä, jotka roikkuvat avioliitossa määrätystä syistä, et siellä on pohjalla se rakkaus. --Mä en vihaa ex-miestäni ja määrättyllä tavalla rakastan häntä vieläkin, mutta se että mitä hän teki minulle, sitä mä en voi sietää. Niin siinä on niinku semmoisia jänniä eri kerroksia. (H2)

Muillakin haastateltavilla oli samansuuntaisia vastauksia. Haastateltavien vastauksista pystyi aistimaan, että suhteesta lähtemisen tulisi olla ensimmäinen askel avun hakemisen lisäksi. Kukaan haasteltava ei esimerkiksi tuonut esille, että suhde voisi enää jatkua tällaisten kokemusten jälkeen. Sen vuoksi luultavasti kukaan haastateltavista ei ehdottanut parisuhdeterapiaa ratkaisuksi tai jotakin muuta suhteen säilymiseen tähtäävää toimenpidettä. Lähes kaikkien suhteissa väkivaltaa oli ollut muunlaistakin kuin taloudellista väkivaltaa. Myös tämä tekijä on varmasti vaikuttanut siihen, että suhteita ei ole haluttu jatkaa. Vaikkakin kaikkien haastateltavien suhteissa taloudellinen väkivalta on ollut jo itsessään niin raadollista, että se olisi riittänyt eropäätökseen.

No ensinnäkin, että siitä parisuhteesta semmoisesta täytyy päästä eroon mahdollisimman nopeasti ja ne lapset ei voi olla este sille, että yhteiskunta auttaa siinä tilanteessa kyllä ja toivottavasti kaikilla olisi semmoinen tukiverkko, että sieltä tulisi siitä apua sitten. Se pitää tehdä näkyväksi. Se pitäisi olla rohkeampi vaan näissä tilanteissa, että ei saisi alistua. Että jokaisen täytyisi pitää niin kun siitä itsestänsä huoli, plus sitten siitä jälkikasvustaan, sillä lailla, että kyllähän tuollaisesta niille jälkikasvuillekin tulee traumoja-- (H6)

Haastatteluissa tuli esille paljon sitä, että apua tulee hakea, oli se sitten työterveydestä, terveydenhuollonpalveluista, järjestöistä mistä vaan. Pääasia että apua haetaan. Haastateltava myös neuvoi, että ei kannata salailla asioita vaan tuoda ne rohkeasti esille. Haastateltava

antoi myös esimerkin siitä, kuinka hänen parisuhteessaan kulissit olivat olleet vakuuttavat ennen kuin asian todellinen laita tuli esille.

Niin hae apua... VIOLA tai tällöinen-- vastaava paikka... ehdottomasti semmoisesta apua--että mennä puhumaan ja hakemaan apua...et ei jää itsekseen. Se on pahinta niinku et salailee.

Minä olen sanonu niinku monelle, että meillä oli hillittömän hyvä näytelmä meillä ulkopuolisille, että minkälaiset kulissit me pidettiin yllä. Niin moni on järkyttynyt, että miten mä olen voinut lähteä niin ihanan miehen luota. Mä sanoin, että voi luoja tietäisittepä mitä kaikkea siellä tapahtu.

Siinä mä olin hyvä, et kun tuli joku ulkopuolinen niin näyttelin...mä olisin varmaan saanut Oskarin niistä osista. (H2)

Avun hakemisen lisäksi neuvoksi annettiin myös alkaa ennakoimaan tulevaa, kuten alkaa taloudellisesti budjetoimaan, että eroaminen ja suhteesta lähteminen olisi helpompaa.

Että hakee apua. Hakea apua niinku heti kun se, no tässä kohtaa puhutaan tietysti naisista, mutta voihan se olla myös toistepäinkin. Niin se avun hakeminen ja sen tilanteen aikainen ymmärtäminen on mun mielestä niinku äärimmäisen tärkeää, että mitä mäkin niinku kuvittelin, että kyllä tää tästä ja kyllä se sieltä herää ja kyllä se ymmärtää niin ei se aina mene niin.

--ja sitten ettei lopettaisi toivomasta, että olisi pragmaattinen, systemaattinen, tekisi tosi nopeasti sen taloudellisen, niinku sellaisen budjetin itselleen, mikä on sellainen minimibudjetti millä pystyy elämään ja noudattaisi sitten sitä. (H4)

Haastateltavien vastauksista kuvastui myös se, että on tärkeää huolehtia omasta hyvinvoinnistaan. Pitää elämän perusasiat kunnossa kuten liikkua, nukkua ja muistaa syödä. Ja tällä tavoin vahvistaa itseään.

Että tärkeintä on keskittyä huolehtimaan siitä, että esimerkiksi nukkuu ja syö ja on niinku muutakin elämää, että yrittää saada ne peruspalikat niin pidettyä kohdilla, jotta selviytyy joka päivä eteenpäin. Eli oman itse vahvistaminen mitä se ikinä kelläkin tarkoittaa? Niin se on niinku se tärkein juttu. Ja vertaistuki. (H1)

Yksi haastateltava antoi myös neuvoksi, että tilannetta ei saisi hävetä, koska se voi pahimmillaan estää avun hakemisen tilanteessa.

Ja sitten ihmiset rohkeasti, että miksi hävetä sitä tilannetta. Että ei se ole häpeän asia. (H6)

Yksi syy, miksi taloudelliseen väkivaltaan ei välttämättä haeta apua ymmärtämättömyyden lisäksi voi olla väkivallasta koettu häpeä. Häpeä ei toistunut kuitenkaan haastateltavien

vastauksissa, mutta tavallaan se sitoutui mahdollisesti muihin koettuihin tunteisiin kuten syyllisyyteen ja epäuskoon siitä, miksi on antanut toisen ihmisen kohdella itseään näin. Häpeän sanotaankin olevan syyllisyyden tunteen yksi osatekijöistä, ja sillä sanotaan olevan suuri merkitys psyykkisten häiriöiden syntytekijänä (Ikonen & Rechartt 1994). Sen vuoksi se ei ole myöskään missään nimessä merkityksetön tunne.

Viimeinen tulosluku pohjautui siis haastateltavien tulevaisuuskuviin ja visioihin siitä, millainen se tulisi olemaan taloudellisen väkivallan varjossa. Viimeisimmän tulosluvun otsikoin ”Tulevaisuus taloudellisen väkivallan varjossa”, siitä syystä, että koin kuitenkin haastateltuja kuunnellessani, että haastateltavat eivät olleet suurelta osin säästyneet väkivallan seurauksilta, vaan ne edelleen seurasivat haastateltavia jollain tapaa edelleen ja mahdollisesti tulevaisuudessakin. Varmasti kukaan haastateltavista ei voi sanoa selvinneensä kolhuitta kokemastaan vaan seuraukset, niin henkiset, fyysiset kuin taloudellisetkin seuraukset tulevat mukana ainakin jossain määrin haastateltavien elämässä. Toisilla ne vaikuttavat enemmän ja toisilla vähemmän. Myös selviytymisen voidaan ajatella olevan tietyllä tapaa kesken jokaisella, koska se käsittää niin monia ulottuvuuksia. Se tulee olemaan ehkä lopulta koko elämän pituinen prosessi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Pro gradu -tutkimuksessani tutkittiin taloudellista väkivaltaa parisuhteissa ja eron jälkeen kokeneiden naisten selviytymistä. Selviytymisellä tarkoitettiin tässä tutkimuksessa kokonaisvaltaista selviytymistä, jossa huomioidaan niin henkinen, fyysinen kuin taloudellinenkin ulottuvuus. Selviytymistä ei voida yksiselitteisesti määritellä, koska se tarkoittaa eri ihmisille erilaisia asioita. Ensi- ja turvakotien liiton määritelmän mukaan selviytyminen ja toipuminen tarkoittavat väkivallasta selviytymisen yhteydessä hyvinvoinnin asteittaista lisääntymistä, toivon, luottamuksen ja hyvän olon löytymistä raskaiden vastoinkäymisten jälkeen. (Linner Matikka, 2019.)

Selviytymistä kuvattiin ajallisena kertomuksena, jossa ihmisten tarinoissa lähdettiin liikkeelle alkutilanteesta. Tilanteesta, jossa haastateltavat elivät vielä parisuhteissa ja taloudellinen väkivalta alkoi näkymään parisuhteiden arjessa. Tämän jälkeen siirryttiin kuvaamaan nykytilannetta, ja sitä minkälaisia seurauksia koettu taloudellinen väkivalta oli tuonut haastateltavien elämään. Selviytymisprosessia kuvattiin gradussa nykytilanteesta käsin. Tulevaisuusluvussa käsiteltiin haastateltavien ajatuksia tulevaisuuden näkymistä ja omasta selviytymisen prosessistaan tulevaisuudessa. Nämä ajanjaksot jaettiin kolmeen tuloslukuun, joiden pääteemat olivat, kun taloudellinen väkivalta astuu elämään, selviytymisen polut ja tulevaisuus taloudellisen väkivallan varjossa. Tutkimuskysymyksiä oli kolme kysymystä, joihin pyrin vastaamaan tulosluvuissa. Kysymykset olivat: Minkälaisista taloudellisen väkivallan kokemuksista haastateltavat ovat selviytyneet/selviytymässä? Toinen tutkimuskysymykseni oli, Miten taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja eron jälkeen kokeneet naiset ovat selviytyneet ja toipuneet taloudellisesta väkivallasta ja sen seurauksista? Kolmas tutkimuskysymykseni oli: Minkälaisena haastateltavat näkevät tulevaisuutensa kokemansa taloudellisen väkivallan jälkeen? Näihin jälkimmäisiin tutkimuskysymyksiin vastattiin etenkin nykyisyyttä ja tulevaisuutta käsittelevissä tulosluvuissa.

Tulosluvut etenivät tarinallista elämänkulkua mukailleen, jossa lähdettiin liikkeelle menneisyydestä. Ilman menneisyyden ymmärtämistä voi olla vaikea myöskään ymmärtää selviytymistä prosessina ja kokonaisuutena. Tämän vuoksi koin, että tarinalliseen ulottuvuuteen kuuluu myös jossain määrin menneisyyden avaaminen, vaikka jossakin toisenlaisessa tutkimuksellisessa lähestymistavassa sen olisi voinut jättääkin vähemmälle huomiolle. Aineiston analyysissä käytin hyödyksi aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jotta sain pilkottua

keräämääni aineistoa johdonmukaisesti erilaisiin asiakokonaisuuksiin sekä poistettua sellaisia epäolennaisia asioita aineistosta, joiden mukaan ottaminen ei olisi ollut kokonaisuuden kannalta perusteltua.

Tutkimusaineistoni koostui kuudelle haastateltavalle tekemistäni haastatteluista. Osa haastatteluista oli varsin kattavia ja pitkiä, ja osa taas hieman suppeampia. Pysin kuitenkin esittelemään kaikille haastateltaville samat haastattelukysymykset, joskin hieman eri järjestyksessä. Haastattelut siis muotoutuivat aina tilanteen mukaan. Tarinallisuudessa tärkeää onkin tutkijan ja tutkittavan välinen dialogisuus, jossa tutkijan täytyy olla avoin aineistosta nouseville äänille ja merkityksille (Hänninen 2000, 34, 58). Sen vuoksi haastattelut eivät voi edetä aina tarkan käsikirjoituksen mukaan, ja se ei ole tarkoituksenmukaistakaan.

Haastattelujen kautta saamani informaatio on tietysti rajattua, koska se koostuu pienestä tutkimusjoukosta. Tieto on induktiivisesti tuotettu, eli yksittäisen havaintojoukon kautta tuotetaan tietoa ja teoriaa yleiseen muotoon. Tarkoitus gradussa ei kuitenkaan ole ollut tuottaa yleistettävää tietoa, vaan enemmänkin tuoda yksittäisten ihmisten kokemusten kautta tietoon jotakin sellaista, joka avaa ja kuvaa vähemmän tunnettua ilmiötä. Tämän myötä tieto aiheesta voi parhaimmillaan lisääntyä ja se voi hyödyttää niin taloudellisen väkivallan koki-joita, auttajia sekä ketä tahansa aiheesta kiinnostuneita.

Haastatteleman naiset olivat sosioekonomiselta asemaltaan kohtuullisen hyvässä asemassa. Kaikki olivat työssäkäyviä ja osa haastateltavista kertoi olevansa hyvätuloisia. Näin oli ollut myös heidän ollessaan parisuhteessa ainakin osan kohdalla. Tutkimusten mukaan taloudellinen väkivalta parisuhteissa ulottuu kaikkiin sosioekonomisiin luokkiin, mutta yleisintä se on tutkimusten mukaan pienituloisten naisten kohdalla. (Sanders, 2015.) Haastattelujen perusteella sai kuitenkin sen käsityksen, että hyvä sosioekonominen asema ei suojele sen paremmin taloudelliselta väkivallalta, vaan voi jopa voimistaa sitä. Kuitenkin mahdollisuus lähteä tällaisesta suhteesta on parempi hyvin toimeentulevilla ja työssäkäyvillä kuin pienituloisilla ja työelämän ulkopuolella olevilla, koska riippuvuussuhde on tällöin pienempi. (Kalmus & Straus, 1990; Sanders, 2015.)

Haastatteleman naiset olivat kokeneet parisuhteissa ja eron jälkeen lähes kaikkia taloudellisen väkivallan muotoja. Yleisimpiä olivat taloudellinen kontrolli, rahankäytön rajoittaminen, tiedon pimittäminen ja valehtelu, varastaminen, kostaminen, päätäntävällän vieminen taloudellisissa asioissa, lainan ottaminen toisen nimiin, kiristäminen ja taloudellisten velvoitteiden laiminlyöminen. Eron jälkeisenä väkivaltana yleisimpiä olivat elatusmaksujen

maksamatta jättäminen tai puolison jatkuva haastaminen oikeuteen lapsiin liittyvillä asioilla sekä avioeron jälkeisenä omaisuuden jaon pitkittäminen. Näissä tilanteissa esiin tuli myös epärehellistä toimintaa kuten omaisuuden piilottamista, tai että puoliso joutui maksamaan toiselle tasinkoa tilanteissa, joissa toinen osapuoli oli tahallaan velkaantunut erotilanteessa. Lähes kaikkien parisuhteissa oli ollut myös muunlaista parisuhdeväkivaltaa, kuten henkistä tai fyysistä väkivaltaa.

Haastateltavista jäi sellainen mielikuva, että ainakin suurimmalla osalla haastateltavista selviytyminen oli hyvin edennyt, mutta se ei kuitenkaan kenenkään kohdalla ollut vielä siinä pisteessä missä se voisi parhaimmillaan olla. Selviytymistä hidastivat parisuhteen myötä tulleet taloudelliset vaikeudet, kuten velkaantuminen, suuret lainat ja koronnousut. Henkiselle puolelle väkivalta oli myös jättänyt jälkensä ja näitä haavoja korjataan monen kohdalla edelleen. Taloudellisen väkivallan kokemukset tutkitusti heikentävät elämänlaatua ja voivat tuoda mukanaan niin fyysisiä, henkisiä, sosiaalisia kuin taloudellisiakin seurauksia kokijoilleen. Taloudellisen väkivalta aiheuttaa kokijalleen haastavia tunnetiloja, kuten syyllisyyttä ja häpeää. (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a; Pollari 2022, 9.)

Positiivinen suhtautuminen tulevaisuuteen oli kuitenkin aistittavissa monella haastatelluista. Haastateltavat kokivat sen auttavan paljon, että olivat päässeet eroon entisestä kumppanista. Suurimmalla osalla pariskunnista oli ollut myös yhteisiä lapsia ja se aiheutti joillekin riippuvuutta entiseen kumppaniin, koska he joutuvat olemaan tekemisissä edelleen entisen puolisonsa kanssa. Havaittavissa oli, että taloudellinen väkivalta oli joidenkin kohdalla vain pahentunut eron myötä.

Selviytymisen kannalta tärkeänä tekijänä pidettiin lähipiirin, perheen ja ystävien tukea. Myös liikunnalla ja luonnossa liikkumisella oli ollut suuri merkitys henkisen hyvinvoinnin kannalta. Haastateltavat olivat muun muassa kävelleet paljon etenkin eron jälkeen, ja se oli lisännyt heidän hyvinvointiaan. Myös meditatiivisella ajattelulla ja kirjallisuudella nähtiin olevan positiivinen vaikutus ainakin joidenkin kohdalla. Toisia oli auttanut myös terapia sekä tärkeänä pidettiin vertaistukea.

Taloudellisen selviytymisen kannalta merkittävänä asiana koettiin se, että luottotiedot olivat säilyneet. Useammankin haastateltavan kohdalla oli ollut hyvin lähellä, että luottotiedot olisivat menneet. Joidenkin kohdalla taloudellista selviytymistä olivat edesauttanut pankin toiminta ja se, että lyhennysvapaita oli käytettävissä lainojen kohdalla. Pankkien toimintaa

myös kritisoitiin, koska haastateltavien mielestä pankissa varmasti huomattiin entisen puolison epätavallinen toiminta pariskunnan yhteisissä talousasioissa, mutta siitä ei kerrottu heille.

Taloudelliseen selviytymiseen kaivattiin enemmän koordinoitumpaa tukea. Kritiikkiä saivat osakseen etenkin oikeusjärjestelmä. Haastateltavien mielestä oikeusjärjestelmä ei tunnista taloudellisen väkivallan uhrin asemaa. Poliisi ei välttämättä lähde edes tutkimaan avioliitossa tai parisuhteissa tapahtuneista rahallisia petoksia, vaikka ne olisivatkin vieneet uhrin erittäin vaikeaan taloudelliseen asemaan. Asianajajilta saamansa oikeusavun avioeroon liittyvissä ositustilanteissa osa haastateltavista oli kokenut jopa hidastaneen ositusta. He kokivat, että asianajajat olivat jopa tarkoituksella pitkittäneet ja vaikeuttaneet ositustilanteita, jotta asianajajien korvaukset olisivat kertyneet mahdollisimman suuriksi riitatilanteiden jatkuessa. Haastateltavat korostivat myös avioehdon tärkeyttä naimisiin mentäessä. Se oli pelastanut ainakin yhden haastateltavan. Ilman avioehtoa olleista haastateltavista oli tullut pahimmassa tapauksessa puolisonsa velkojen maksaja eron koittaessa.

Aina kuitenkin avioehtokaan ei pelasta eron jälkeiseltä taloudelliselta väkivallalta, vaan taloudellinen kiristäminen on edelleen mahdollista lapsiin liittyvillä huoltajuuksasioilla. Jatkuvien oikeushaasteiden vuoksi uhri voi joutua käyttämään suuria summia asianajajien palkkioihin, vastatessaan häntä vastaan nostettuihin oikeuskanteisiin. Tähän kaivattiin muutosta oikeuslaitoksen toiminnassa, että tällainen jatkuva oikeuteen haastaminen ei olisi mahdollista. Suurimmalla osalla haastateltavista ei ollut alaikäisiä lapsia entisen puolisonsa kanssa, jonka vuoksi lapsiin liittyvillä asioilla kiristäminen taloudellisesti vahingoittaen ei ollut niin yleistä haastateltavilla.

Toivottiin myös yleistä ymmärrystä ja tiedon lisääntymistä taloudellisesta väkivallasta. Haastateltavat kokivat, että tietoa lisäämällä voitaisiin paremmin auttaa taloudellisen väkivallan uhreja ja parantaa heidän selviytymistään. Etenkin se nostettiin esiin, että erilaisissa palveluissa ei tunnisteta ja ymmärretä, mitä taloudellinen väkivalta on ja siihen ei osata puuttua. Palveluista mainittiin esimerkiksi sosiaalipalvelut, kuten lastensuojelu ja lastenvalvojan luona asiointi, pankin palvelut sekä työterveyshuolto. Haastateltavat olivat myös törmänneet siihen, että taloudellista väkivaltaa kohdatessaan he olivat jääneet yksin asian kanssa, koska tällaisissa asioissa ei osattu auttaa eikä keskitettyjä palveluita ole tarjolla sitä tarvitseville.

Rakenteellisella vaikuttamisella voitaisiin siis auttaa taloudellisen väkivallan uhreja. Keinoja siihen on olemassa useanlaisia, mutta luultavasti suurin apu koituisi yleisen tietoisuuden lisääntymisestä aiheen ympärillä. Onkin tärkeää, että on olemassa hankkeita kuten taloudellinen väkivalta tutuksi, joka levittää tietoa aiheesta. Siinä missä tietoisuuden lisääntyminen taloudellisesta väkivallasta voisi auttaa niin uhreja kuin ammattilaisia. Voisi se mahdollisesti tavoittaa myös tekijät. Mielenkiintoinen tutkimuskohde olisikin, jos tutkimuskohteeksi pystyttäisiin valikoimaan taloudellisen väkivallan tekijät. Ongelmaksi saattaisi kuitenkin muodostua oikeanlaisen tutkimusjoukon löytäminen. Sillä voi olla, että monikaan ei tunnistaisi itseään siitä roolista. Tutkimuksen avulla voitaisiin saada selville niitä motiiveja ja taustatekijöitä, jotka ohjaavat ihmisiä tällaiseen toimintaan. Ehkä tällainen tutkimus vielä joskus tulee, siinä olisi ainakin hyvä jatkotutkimuksen paikka.

Tutkimusprosessin kulku

Tutkimusprosessi itsessään on ollut mielenkiintoinen. Aihe on myös tärkeä tutkimuksellisuuden kannalta, ja sitä on ollut kiinnostavaa viedä eteenpäin. Haasteeksi koin tietyllä tapaa sen, että suomalaista tutkimuskirjallisuutta taloudellisesta väkivallasta ei ollut niin hyvin saatavilla kuin ulkomaalaista. Mielestäni myöskään ulkomainen kirjallisuus ei tavoittanut niin hyvin suomalaista kontekstia, koska ulkomailla naisen asema voi olla hyvin erilainen kuin esimerkiksi Suomessa niin työn, perheen kuin sukupuoliroolienkin suhteen. Se hieman vaikeutti lähdekirjallisuuden käyttöä. Ja tietyllä tapaa koin myös, että lähdekirjallisuus alkoi jossain määrin toistamaan itseään. Luulen, että taloudellinen väkivalta on oikeasti paljon laajempi ongelma niin Suomessa kuin muuallakin. Ja sen kohteeksi voi joutua kuka vain sukupuoleen katsomatta. Naisten kohdalla sitä luultavasti esiintyy enemmän ainakin maahanmuuttajataustaisilla naisilla, koska naisten asema voi olla hyvin erilainen ja alisteinen joissakin kulttuureissa. Maahanmuuttajataustaiset naiset ovat tietenkin laaja käsite ja suoraan tällaista yleistystä ei tietenkään voi tehdä. Tutkimuskirjallisuus kuitenkin puoltaa tätä väittämää, että erityisesti maahanmuuttajanaisilla olisi suurempi riski joutua taloudellisen väkivallan uhriksi parisuhteissaan ja myös avun saanti on vaikeampaa osittain kielen ja kulttuuriin vuoksi. (Kaittila & Nyqvist 2014, 273; Kainulainen & Niemi, 2017, 113.)

Olen tutkimusprosessin kulkuun kohtuullisen tyytyväinen ja koin, että täytin tutkimukselle asetamani tavoitteet sekä vastasin tutkimuskysymyksiin. Joitakin tutkimuksellisia valintoja saattaisin tehdä nyt eri tavoin, jos aloittaisin tutkimusprosessin uudestaan. Prosessi oli kuitenkin opettavainen. Toivon, että tutkimuksestani olisi tiedollista hyötyä Taloudellinen väkivalta tutuksi

hankkeen tarpeisiin sekä tietysti taloudellisen väkivallan kokijoille ja muille aiheesta kiinnostuneille. Myös sosiaalityön näkökulmasta aihetta on tärkeä tutkia, ja ehkä siihenkin näkökulmaan tutkimuksella on jotakin annettavaa. Toivon myös, että olen tavoittanut työssäni haastateltavien ajatukset ja osannut sanoittaa ne oikein tarkoituksenmukaisella tavalla.

LÄHTEET

Avoliittolaki 13.6.1929/234

Bar-on, D 1996. Ethical issues in biographical interviews and analysis. Teoksessa: Josselson, R (toim.) Ethics and process in the narrative study of lives. The Narrative study of lives, Vol 4. Thousand Oaks: Sage.

Becker, Tabea & Quashoff Uta. M 2004. Different dimensions in the field of narrative interaction. Edited by Quashoff Uta. M, Becker, Tabea. Narrative Interaction. University of Dortmund. John Benjamins Publishing Company. 1–12.

Branican, Elizabeth & Grace, Marty 2004. His Money or Our Money: Financial Abuse of Women in intimate Partner Relationships. Paper for Social Policy Research Conference. Coburg-Brunswick Community Legal Centre and Victoria University.

Council of Europe 2011. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Council of Europe Treaty Series -No. 210. Istanbul 2011.

Etelä-Pohjanmaan ensi- ja turvakotiyhdistys ry 2023. Väkivallasta selviytyminen. Etelä-Pohjanmaan ensi- ja turvakotiyhdistys ry. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/etelapohjanmaanensijaturvakoti/tietopankki/vakivallasta-selviaminen/> viitattu 27.2.2023.

Ervasti, Heikki, Kaittila, Anniina 2015. Mikä selittää parisuhteen ristiriitoja? Tarkastelussa kotityöt, raha ja ansiotyö. Sosiologia 2/2015. 104–122.

Eskola & Suoranta 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi. Lapin yliopisto.

Eskola & Suoranta 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10 painos. Vastapaino. Tampere.

Ewalds, Helena, Bildjuschkin, Katriina, Siukola Reetta 2019. Väkivallan monet kasvot -ja termit. Riku, Rikosuhripäivystys, Teema: Lähisuhdeväkivalta 9/2019. 6–7. https://www.riku.fi/content/uploads/2019/10/RIKU_2_19.pdf viitattu 22.2.2023

Flinck, Aune & Paavilainen Eija 2010. Naisten kokemuksia omasta väkivaltaisuudestaan parisuhteessa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2010: 47 187–200.

Giddens, Anthony 1992. The Transformation Of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge. Polity.

Haataja, Anita, Hämäläinen, Ulla 2010. Viekö haikara tasa-arvon? Puolisoiden väliset tuolerot lapsiperheissä. Teoksessa: Hämäläinen, Ulla, Kangas Olli 2010. Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto. Kela.

Huhtanen, Kaija 2004. Pianistista soitonopettajaksi. Tarinat naisten kokemusten merkityksellistäjänä. Studio musica 22 Sibelius akatemia. Hakapaino. Helsinki.

Husso Marita 2003. Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila. Tampere. Vastapaino.

Hyvärinen, Matti 2004. Narratologia ja kerronnallinen käänne. Kirjallisuuden tutkimuksen Aikakauslehti Avain, 1.

- Hyvärinen, Matti 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvaori Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino, 11–45.
- Hänninen, Vilma 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampereen yliopistopaino: Tampere
- Ikonen & Rechart 1994. Häpeä psyykkisen lamaannuksen aiheuttajana. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo40053> viitattu 27.11.2023.
- Johnson, Laura, Chen, Yafan, Stylianou, Amanda, Arnold, Alexandra 2022. Examining the impact of economic abuse on survivors of intimate partner violence: a scoping review. BMC Public Health 22 Article number: 1014 2022.
- Jokinen, Arto 2017. Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa: Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi. Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino 2017.
- Juhila, Kirsi 2018. Aika, paikka ja sosiaalityö. Vastapaino. Tampere.
- Kainulainen, Heini & Niemi, Johanna 2017. Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa: Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi. Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino 2017.
- Kaittila, Anniina & Nyqvist, Leo 2014. Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – Kirjallisuuskatsaus. Janus 22 (3) 2014, 262–178.
- Kaittila, Anniina (2017): Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa. Annales Universitatis Turkuensis C 434. Turun Yliopisto. Turku
- Kaittila, Anniina & Hakovirta, Mia & Kainulainen, Heini 2022. Types of Economic Abuse Postseparation Lives of Women Experiencing IPV: A Qualitative Study from Finland. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/10778012221127727>
- Keskinen, Suvi 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat; Sukupuoli, valta kielelliset käytännöt. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kröger, Tanja 2020. ”Puolisoni hallitsee tiliä ja joudun joka kerta pyytämään häneltä rahaa” -taloudellinen väkivalta on niin ovelaa, ettei osa uhreistakaan tunnista sitä. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/3-11539064> viitattu 29.10.2023.
- Laakkonen, Johanna 2022. Täydellisyyden hintana väkivalta. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/74-20003388> viitattu 7.11.2022
- Laitinen, Merja, Uusitalo, Tuula 2008. Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa: Kaasila, Raimo, Rajala, Raimo, Nurmi Kari E. Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Latvala Johanna 2022. ”Mies uhrina on yhtä tabu kuin väkivaltainen nainen -Jani erosi viimeksi, koska ei kestänyt enää 20 vuotta jatkunutta väkivaltaa. <https://yle.fi/uutiset/3-10337296> viitattu 7.11.2022.

- Linner Matikka, Johanna 2019. Väkivallasta toipuminen on enemmän kuin selviytyminen. Ensi- ja turvakotien liitto. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/vakivallasta-toipuminen-on-enemman-kuin-selviytyminen/> viitattu 24.2.2023.
- Lipponen, Krisse 2020. Resilienssi arjessa. Kustannus Oy, Duodecim
- Marttala, Pia 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa: Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto, 37–50.
- Miles M. B & Huberman A. M. 1994. Qualitative data analysis. (2. ed.) California: Sage.
- Minilex 2024a. Puolison velat avioliitossa. Minilex. <https://www.minilex.fi/a/puolison-velat-avioliitossa> viitattu 8.1.2024.
- Minilex 2024b. Ositus ja tasingon maksu. Minilex. <https://www.minilex.fi/a/ositus-ja-tasingon-maksu> viitattu 9.1.2024.
- Niemelä, Mikko, Raijas Anu 2010. Lapsiperheiden kulutus ja perheen sisäinen päätöksenteko. Teoksessa: Hämäläinen, Ulla, Kangas Olli 2010. Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto. Kela.
- Notko Marianne 2011. Väkipalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten parisuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja 2017. Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä: Suomi alisuorittajana. Teoksessa: Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi. Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino 2017.
- Oikeus.fi 2021. Mitä oikeusapu maksaa. Oikeusapu. <https://oikeus.fi/oikeusapu/fi/index/hakeminen/mitaoikeusapumaksaa.html> viitattu 11.11.2022.
- Ojuri, A. (2004). Väkipalta naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Acta Electronica Universitatis Laponienses 24. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Piippo, Sisko 2022. Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Piispa, Minna 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa: Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto. 15–36.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku 2017. Sukupuoli ja väkipalta tilastoissa: Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä. Teoksessa: Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi. Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino 2017.
- Piispa, Minna, Taskinen Jukka & Ewalds 2012. Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäasiainministeriön julkaisu 35/2012. Sisäasiainministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012; Helsinki.
- Pollari Tiina 2022. Raha ja rakkaus -Taloudellinen väkipalta parisuhteessa. Minerva.

- Postmus, Judy. L, Plummer, Sara-Beth., McMahon, Sarah, Murshid, N Shaanta. & Kim, Mi Sung. 2012. Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(3), 411–430
- Putkonen, Hanna & Weizmann-Henelius 2012. Moniongelmaisten perheiden tuki on tarpeen; Kuka tappaa lapsensa? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodesim*. 2012;128(10):1004–5.
- Ronkainen, Suvi 2009. Miten näkökulma piilotetaan: ”Esimerkkinä monimuotoinen väkivaltatutkimus” *Oikeus* 4/2009 (38); 454–464.
- Sailio, Marjaana 2014. Rahanjaon muodot ja niiden merkitykset lapsiperheiden arjen rakentumisessa. Teoksessa Korvela, P. & Tuomi-Gröhn, T. (Toim.) *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 126–143.
- Salmela, Mari 2016. Tie ylioppilastutkinnon huippuarvosanoihin laudaturylioppilaiden kertomana. *Acta Universitatis Lapponiensis* 315. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Salmi, Venla 2009. Kohti monimuotoista parisuhdeväkivalta tutkimusta. *Oikeus* 2/2009. 119–137.
- Sanders, Cynthia K. 2015. Economic abuse in the Lives of Women Abused by an Intimate Partner: A Qualitative Study. *Violence Against Women*. Volume 21, Issue 1. 3–29.
- Schrag, Rachel J. Voth. 2019. Experiences of Economic Abuse in the community: Listening to Survivor Voices. *Affilia* 2019; 34 (3) :313–324. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886109919851142>
- Stenman, Kristina & Kainulainen, Heini 2023. Eron jälkeistä väkivaltaa ja vainoa kokeneet eivät saa tarvitsemaansa apua. Yhdenvertaisuus valtuutettu. <https://syrjinta.fi/-/eron-jalkeista-vakivaltaa-ja-vainoa-kokeneet-eivat-saa-tarvitsemaansa-apua> viitattu 30.11.2023.
- Suomen mielenterveys ry. 2023. Parisuhde -vaiheesta vaiheeseen. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/parisuhde-vaiheesta-vaiheeseen/> viitattu 13.1.2023
- Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a. Taloudellisen väkivallan muodot. Viola väkivallasta vapaaksi ry. Vaasan ensi- ja turvakoti. <https://taloudellinenvakivalta.fi/taloudellisen-vakivallan-muodot/> viitattu 7.11.2022
- Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021b. Mistä hankkeessa on kyse? Viola väkivallasta vapaaksi ry. Vaasan ensi- ja turvakoti. <https://taloudellinenvakivalta.fi/hankkeesta/> viitattu 20.10.2022
- Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021c. Tutkimustietoa taloudellisesta väkivallasta. Viola väkivallasta vapaaksi ry. Vaasan ensi- ja turvakoti. viitattu 8.11.2023
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Lähisuhdeväkivalta. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta> viitattu 13.1.2023

- Thurén, Julia 2019. ”Mies kulki Bossin puvussa, minä ja lapset kirpparivaatteissa” -tunnista taloudellisen väkivallan merkit. Yle. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/02/07/mies-kulki-bossin-puvussa-mina-ja-lapset-kirpparivaatteissa-tunnista> viitattu 29.10.2023.
- Tilastokeskus 2022a. Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa -lisätietoa webinaarissa 15.6.2022. <https://www.stat.fi/uutinen/parisuhdevakivallan-kokemukset-yleisia-suomessa-lisatietoja-webinaarissa-1562022> viitattu 18.1.2022
- Tilastokeskus 2022b. Kvalitatiivinen tutkimus. Tilastokeskus. https://www.stat.fi/meta/kas/kvalit_tutkimus.html viitattu 5.12.2022.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Ulmestig, Ricard. & Eriksson, Marie. 2017: Financial consequences of leaving violent men -women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden. *European journal of social work*. Vol 20, No 4, 560-571. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691457.2016.1188778> viitattu 13.11.2023.
- Valtioneuvosto 2022. Perhevapaaudistus vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa ja samapalkkaisuutta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/perhevapaaudistus-vahvistaa-sukupuolten-tasa-arvoa-ja-samapalkkaisuutta> viitattu 5.11.2023.
- Watson, Laurel B. & Ancis, Julie R. 2013. Power and Control in the Legal System: From Marriage/Relationship to Divorce and Custody Violence Against Women 19 (2), 166–186.

Liite 1. Informaatiokirje

Hei!

Olen Kati Frantti sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija Lapin yliopistosta ja teen sosiaalityön pro gradu -opinnäytetyötäni aiheesta ”Taloudellista väkivaltaa parisuhteissaan ja eron jälkeen kokeneiden naisten selviytyminen.” Haluan tutkielmallani tuoda esiin taloudellista väkivaltaa kokeneiden näkemyksiä omasta selviytymispolustaan taloudelliseen väkivaltaan liittyen. Asiaa ei ole juurikaan tutkittu suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa, jonka vuoksi olisi tärkeää saada taloudellista väkivaltaa kokeneiden oma ääni kuuluviin, jotta tieto ilmiöstä lisääntyisi. Myös vertaistuellinen näkökulma on tärkeä muille taloudellista väkivaltaa kokeville/kokeneille. Olette valikoituneet tutkimukseen, koska olette olleet Taloudellinen väkivalta tutuksi -hankkeessa mukana, jonka hankesuunnittelija Hanna Nylén on ollut teihin yhteydessä ja tiedustellut halukkuuttanne osallistua tutkimukseen ja olette antaneet etukäteen alustavan suostumuksenne haastatteluun.

Teiltä tullaan kysymään vain tutkimuksen kannalta olennaisia tietoja, voitte halutessanne jättää vastaamatta mihin tahansa kysymykseen. Haastattelut tullaan toteuttamaan virtuaalisesti Teams- tai Zoom-ohjelmien välityksellä helmi-huhtikuun aikana 2023. Nauhoitan haastattelut, jonka jälkeen kirjoitan ne tekstimuotoon. Säilytän haastatteluaineiston omalla kannettavalla tietokoneellani lukitussa tiedostosijainnissa, joihin muilla henkilöillä ei ole pääsyä. Aineiston tekstimuodosta poistan tunnistetiedot anonymiteetin varmistamiseksi, eikä teitä pystytä tunnistamaan lopullisesta tutkimuksesta vastaustenne perusteella. Poistan haastatteluaineiston laitteiltani tutkimuksen päätyttyä. Vaihtoehtoisesti, jos haastattelu ei tunnu sopivalta tavalla osallistua tutkimukseen, voitte osallistua tutkimukseen myös kirjoittamalla kirjoitelman aiheesta. Kirjoitelman kirjoittamiseksi voin antaa tarvittavia lisätietoja. Tutkimuksen tulokset ovat luettavissa lopullisessa pro gradu -työssäni, jonka pyrin saamaan valmiiksi syksyyn 2023 mennessä.

Osallistutte tutkimukseen omasta vapaasta tahdostanne ja voitte keskeyttää tai peruuttaa tutkimuksen, milloin vain niin halutessanne. Haastatteleamalla tai kirjoitelman avulla hankittua tietoa käytetään vain tämän pro gradu -tutkimuksen tekoon ja mahdolliseen tieteelliseen tiivistelmään/artikkeliin, joka laaditaan tutkimuksen pohjalta.

Toivon, että pystytte luottavaisin mielin avoimesti kertomaan kokemuksistanne, jotta tieto tutkittavasta ilmiöstä lisääntyisi. Jos haastatteluun tai vaihtoehtoisesti kirjoitelman tekemiseen osallistuminen herättää kysymyksiä etukäteen, voi minulle lähettää sähköpostia asiaan liittyen. Myös hankesuunnittelija Hanna Nyléniltä voi tiedustella tarkempia yksityiskohtia tutkimukseen liittyen.

Kiitos lämpimästi, kun osallistutte tutkimukseni toteuttamiseen!

Ystävällisesti,

Kati Frantti

Lapin yliopisto

kfrantti@ulapland.fi

Liite 2. Haastattelurunko

Haastattelun pituus noin 30–90 min

-Tutkimuksen tarkoituksena tutkia taloudellista väkivaltaa kokeneiden selviytymispolkuja ja kokemuksia liittyen selviytymiseen.

-Tutkimuksen lähestymistapana on tarinallisuus, jonka vuoksi haastattelukysymyksissä kysytään kysymyksiä niin menneisyydestä, nykyhetkestä kuin tulevaisuudestakin.

-Kerrotaan, että haastateltavalla on oikeus keskeyttää ja kysyä kysymyksiä niin halutessaan kesken haastattelun tai tarkentaa tarvittaessa jotakin kysymystä.

-Haastattelun nauhoitus

Taustakysymyksiä haastateltaville:

1. Ikä:
2. Parisuhteen kesto, nykytila ja muoto:

Haastattelukysymyksiä:

1. Milloin taloudellinen väkivalta alkoi parisuhteessasi ja miten?
-olitteko olleet kauan yhdessä?
2. Minkälaista taloudellista väkivaltaa olet kokenut, esimerkkejä?
3. Miten kokemasi taloudellinen väkivalta on näkynyt elämässäsi?

-Minkälaisia tilanteita se on aiheuttanut tai tuonut mukanaan?

-Milloin/Miten tunnistit taloudellisen väkivallan parisuhteessasi tai sen jälkeen?

-Minkälaisia seurauksia sillä on ollut?

4. Onko taloudellinen väkivalta jatkunut parisuhteen päättymisen jälkeen?
5. Jos on niin, millä tavoin se näyttäytyy edelleen?

6. Koetko selvinneesi kokemastasi taloudellisesta väkivallasta?
7. Miten määrittelisit selviytymisen omalla kohdallasi?
8. Mitkä asiat/tekijät ovat auttaneet selviytymisessä?
9. Onko asioita, jotka olisivat estäneet selviytymistä?
10. Oletko tullut autetuksi ja miten?
 - Millaista apua olet saanut tai millaista apua olisit kaivannut?
11. Oletko tullut autetuksi erilaisten palveluiden kautta, kuten sosiaalityön?
 - minkälaista apua ja mitä kautta?
12. Mitä rakenteellisia muutoksia pitäisi tehdä selviytymisen edistämiseksi?
13. Liittyikö taloudelliseen väkivaltaan muuta parisuhdeväkivaltaa?
14. Minkälainen on nykytilanteesi ja minkälaisena näet tulevaisuuden?
15. Mitä haluaisit sanoa muille samassa tilanteessa oleville?

Lopuksi annoin vielä haastateltaville mahdollisuuden nostaa esille jonkun sellaisen kysymyksen tai asian, jota en heiltä kysynyt tai joka olisi ollut tarpeellinen heidän mielestään nostaa esille.